

ժամանակակից հայ գրականության հավաքածու @Նթերցողի համար

www.fnuhqh.am

3

Ինձ սպանել են

[Հարուժ Կրեյան](#)

Ինձ սպանել են

Մի օր, մոտ ապագայում կամ նույնիսկ անցյալում, մեկը, որ իրեն կանվանի Հարուժ Կրեյան ում, կասի - Երբ մարդու մեջ մահանում է մարդը, ծնվում է գրականությունը: Ես ամենևին չեմ տառապում աշխարհը փրկելու մոլուցքով: Պարզապես ես ձեր աշխարհը տեսնում եմ ուրիշ աչքերով, և այն ինձ այնքան էլ դուր չի գալիս: Եվ հենց այդքան իմ մեջ ծնվում է պաշտպանական այն անհիշյալ մեխանիզմը, որ կոչում եմ արարչամտություն: Ես չեմ ստեղծում գրականությունս դասական ստանդարտներով, քանի որ ատում եմ այն ամենը, ինչ իզմ է (կամ գուցե ինձ կենդանի դասական եմ համարում, ինչը հեռու չէ իմ ճշմարտությունից):

Եսասիրությունս ու մեծամտությունս ինձ փսփսում են, որ ես դեռ ունակ եմ փայլուն մտքեր արտահայտել, ու ես հավատում եմ նրանց, քանի որ ուզում եմ հավատալ: Ես չեմ հավատում մեր Աստծուն, որ նստում է քարաշեն եկեղեցում, որովհետև չեմ ուզում հավատալ, սակայն գրում եմ նրա անունը մեծատառով: Աստծո հետ կռիվ կամ մի ուրիշ պրոբլեմ չունեմ, քանի որ մենք իրար հասկանում ենք առանց խոսքերի - նա ինձ տվեց լեզու, աչքեր, հայի բախտ, ուղեղ, իսկ ես պարտավոր եմ գրել ու փառաբանել նրան ամենուրեք, երբ հերքում եմ, երբ գրում եմ բնության գեղեցկության մասին, երբ նայում եմ, շնչում և նույնիսկ երբ արտաքին եմ գնում: Աստված ամենուրեք է:

Բայց միևնույն է, նա իմ մեջ սպանեց մարդուն: Նա՝ Աստված, այն սպիտակ թուղթ էր, որ պառկեց իմ դեմ մորեմերկ, մաքուր ճերմակ ու գայթակղելով տրվեց ինձ: Ու գնա-ց այլասերումը՝ հոգևոր ու մտավոր: Ես գրեցի տառեր, բառեր, տողեր, տողեր, որոնք ոմանց դուր են գալիս:

Ինձ սպանեց, ու ես դարձա հետախույզ կյանքի: Վաղուց արդեն: Նկատում եմ մանրույթներ, որ ինձ ոչինչ չեն տալու, և որոնք շատ ու շատ առօրեական են ու մանր: Միակ բանը, որ ինձ դեռ հույս է տալիս, թե լրիվ չեմ մեռել, դա այն է, որ երբեմն նայում եմ քամու խաղին, գիշերային ու ցերեկային լուսատուներին և երբեք չեմ մտասնեմում գրական կարիերայի վրա: Արարչամտությունս, որ հասցրել եմ այն մակարդակին, որ մեծ վերապահումով եմ վերաբերվում շատ կենցաղային պատմությունների, ինձ ստիպում է փիլիսոփայել. մի բան, որ փրկում է ստանդարտից ու իզմերից: Մի օր, երբ մեջս վերածնվի մարդը, երևի այլևս չգրեմ, (կասեն՝ սպառվեց, կամ հենց հիմա այս րոպեիս արդեն սպառվել է): Զուրախանաք, դեռ շատ եք ներկայությունս ու գոյությունս յուր տանելու:

Աստված ինձ սպանեց ու տվեց փափուկ ուղեղ, քարե սիրտ, երկաթյա ողնաշար ու կամք, կամք, որը ոչ մի կերպ չի ուզում ազատվել վատ սովորություններից, քանի որ սիրում է դրանք գծի նման:

P.S.

Միակ պատճառը, որ այսքան անկեղծացա, սպիտակ թղթերն էին: Ես խնդրեցի մեկը, որպեսզի ինքնաթիռ սարքեմ, ինձ տվեցին երեքը, երեք աստվածուհի, որ տրվեցին ինքնամոռացությամբ ու հավետ: Նրանք այլևս հավիտյանս հավիտենից իմն են:

Բնագրեր լուսանցքին

[Հրաչ Բալայան](#)

Էջ [1](#) [2](#)

Փիլիսոփայական եւ տեսական նոր հղացքների օգտագործումը վկայում է ընկալման նոր տեսակների առաջացման մասին. եթե ինչ-որ բան դեռ չի արտաբերվել սոցիալական լեզվով, ապա այն, որոշ լիակատար պատմական իմաստով, դեռևս գոյություն չունի: Կամ, եթե կուզեք, նոր ձեռակերպումների առաջացումը ազդարարում է նոր փորձառության գործուն ներկայությունը:

Ֆրեդերիկ Ջեյմսոն

Առավուրդ, ծմռան ճռճան ցրտին...

Առավուրդ, ծմռան ճռճան ցրտին, ոտքերը հերթով փոխելով ձյան հարթ, անարատ մակերեսին, հանկարծ զգաց- Չգաց, որ ոչնչացնում է բնության կատարյալ կուսությունը՝ կատարյալ մի պահ: Հասկացավ, որ բոլորս մեր կյանքում ձգտում ենք ոչնչացման, ինչ-որ նոր բան արարելու և մեր արարչամտության պահանջները բավարարելու համար: Մարդ ինքը ոչինչ չի արարում և ոչնչացնում է այն ամենը, ինչ արարել է բնությունը: Արարել է հանգիստ, անշտապ և միշտ կատարյալ: Մի պահ սակայն մտածեց, որ ոչ մի կատարյալ գոյություն չունի, և հաճախ ոչնչացումը ոչ այլ ինչ է, քան արարվածի կատարելագործում:

Իսկ նրա կոշիկները շարունակում էին պղծել ձյան կուսական սպիտակը: Կոշիկների ներբանները բարակ էին, և շատ չանցած ցուրտը գրավեց ոտքերի ջերմությունը և սկսեց առաջանալ: Բարձրացավ վեր, հասավ ուղեղին և այն դադարեց մտածել: Վերջապես զգաց միևնույն երեք աստիճան ցուրտը, սառնության ճռճոցը, քամու սառը ու շեշտակի ապտակները: Արագացրեց քայլերը և կենցաղը թափով գրավեց միտքը, երբ ցանկություն ունեցավ թեյ խմել և ոտքերը ջերմացնել տաք ջրով լի թաշտում: Վարկյալսում զգաց, որ քիչ առաջ ինքը լրիվ ուրիշ էր, փորձեց հիշել, չստացվեց: Գիտեր միայն, որ քիչ առաջ գեղեցիկ էր մտածում: Վարկյալսում աչքը ընկավ ձյան անարատ, սպիտակ մաքրությանը և սառեց տեղում այնքան, մինչ ինչ-որ մեկի հաստ, քյառթ-քյառթ ներբանները բռնաբարեցին մաքրությունը այնքան խոր, որ երևաց սև, թաց սաֆալտը:

Դեժավյու: Կարծես տեսել էր այս ամենը, զգացել, այլապես չէր կարող հիշել ձյան կուսական մաքրությունը և այն, թե ինչպես պղծեցին:

Իրեն ներս գցեց կենցաղային հարմարավետության դրախտ և վրայից պոկելով շորերը մտավ լոգարան: Տաք թեյը ստիպեց, որ արյունաշրջանառությունը կարգավորվի և բավարար քանակությամբ թթվածին հասցնի գլխուղեղ: Ուղեղը կարծես նորից սկսեց աշխատել, և առաջին դրականը հիշողությունն էր: Հիշեց հենց այս առավուրդը, երբ ճռճան ցրտին պղծեց ձյան սպիտակ մաքրությունը, և բնության կատարյալ արարումը ենթարկեց կասկածի: Հիշեց այն բոլոր դեմքերը, անտարբեր, սառած դեմքերը, որ անաստված, հաստ ու բարակ ներբաններով պղծում էին կատարյալը: Հիշեց այն աղջկա դեմքը, որ կատարելությունից ու մաքրությունից գրկվելու վարկյանին, միախառնած ցավն ու բերկրանքը, զարմանքն ու տգիտությունը, աչքերը դարձրել էր զույգ արեգակ, զարնան ջերմ ու թարմ, վարվռուն զույգ սկավառակ: Չգաց ավերման հաճույքն ու կատարելությունը: Չգաց վարկյանը պահի և պահը վարկյանի մեջ, ու ամեն կատարյալ այդ սրբազան պահին նրան հուշեց անմահության ու հավերժության խորհուրդը:

Կենցաղային դրախտում նրա ոտքերը տաքացան: Առավուրդյան ճռճան ցուրտն ու լկտի քամին քիչ-քիչ նահանջեցին, երբ ճեղքելով գորշ, ամպագույն երկնակամարը երևաց սմբած նարնջագույն սկավառակը ու մի պահ ավերելով ճռճան ցրտի կատարելությունը, արարեց պահն ու բերկրանքը կատարյալ վարկյանում: Ու մտավ այդ պահը ձեր հիշողության մեջ անմահության ու հավերժության խորհրդի հույսը կառուցելու:

28.11.01.

Այս հպանցիկ եւ հատվածական դիտարկումը հիմնված է «Քննազիր» հանդեսի երկու համարների, ինչպես նաեւ նրա հեղինակների որոշ այլ հրատարակումների վրա: Այդ նյութը բնավ միատարր չէ, եւ եւ ընտրում եմ, փաստորեն, դրա մի շերտը միայն, կամ դրա մեջ՝ ինձ համար առավել հետաքրքրական մեկ-երկու ընդհանուր դրսեւորում...

Հանդեսի հեղինակների մի զգալի մասին միավորող առավել բնութագրական բանը, իմ կարծիքով, մարզինալությունն է, եզրային կամ լուսանցքային լինելը, բառիս առնվազն չեզոք, տարածական իմաստով:

Նշանակելով ոչ այնքան պաշտոնական գրական հաստատություններից դուրս գտնվելը, որքան գրականության իսկ եզրին պատկանելը, այս կարգավիճակը կարող է լուսանցքին տալ ոչ թե կենտրոնից մերժվածի, այլ նպատակային ընտրության հանգամանք:

Հավելյալ, բայց անհրաժեշտաբար հակիրճ պարզաբանումն այստեղ, կարծում եմ, ավելորդ չի լինի: Ձեռագիր մատյաններում լուսանցքը աշխատանքային, ստեղծագործական տարածք էր լրացումներ եւ դիտողություններ անելու, մեկնաբանելու համար (որոնք կարող էին հաջորդ կարագրության ժամանակ մուտք գործել գրության «հիմնական» կամ «բուն» տարածք, լուսանցքը ազատելով նոր կարծիքների ու միջամտությունների համար. տեքստն այսպիսով բնավ ավարտուն եւ վերջնական չէր...): Գրության եւ լուսանցքի միջեւ այս փոխադրուս հարաբերությունը իր վերջը գտավ տպագրության դարաշրջանում, բայց գուցե վերստին հայտնվում է, որոշակիորեն նոր նշանակություններով հագեցած, համակարգչային տեխնոլոգիաների տրամադրած գրության նոր տարածության մեջ:

Մերօրյա մի շարք տեսաբանների կարծիքով իրական մշակութային գործողությունը հնարավոր է ոչ թե գոյություն ունեցող բնագավառի ներսում, որը, կայունացած լինելով, պայքարում է նորմերը խախտող ամեն մի ոտնձգության դեմ, այլ լուսանցքում՝ «ժամանակավոր ինքնուրույն գոտիներում եւ չարտոնված տիրույթներում» (Ա.Ռ. Սթոն): Ռուս փիլիսոփա, Ad marginem, Ֆիլոսոֆիյա պո կրայամ, մատենաշարի գլխավոր խմբագիր Վալերի Պոդոբոգան հավատացած է, որ «Մտքի ամեն մի նոր ճիգ հակամշակութային է», քանի որ խնդրականացումն է հաստատված մշակութային արժեքներն ու նորմերը, եւ այս առումով իրենց մատենաշարի «տեքստերի լեզուն մարտահրավեր է նետում դեռեւս տիրապետող գաղափարաբանության լեզվին, պոստտոտալիտար հասարակության լեզվին»:

Վերջին միտքը, եթե անգամ ուղղակիորեն առնչելի չէ մեզ հետաքրքրող նյութին, այդուհանդերձ կարող է գոնե օգտակար լինել. հանդեսի հեղինակները նույնպես հաճախ տարբեր լեզու են բանեցնում՝ ի ցույց դնելով ընդունված լեզվի հետ անհաշտության բացահայտ նշաններ, եւ մեր հասարակությունն էլ, թերեւս ճշմարտանից (եւ Պոդոբոգայի նշած ժամանակի՝ 1992թ. համեմատությամբ) տարբեր ձեւով, պոստտոտալիտար է, ետկոմունիստական:

Այսինքն, եթե նայենք հակառակ կողմից, որպես գլոբալացման ընթացքին արձագանքելու կամ նույնիսկ ընդդիմանալու թերեւս չգիտակցված փորձի, ապա «ցածր մշակույթի» (ի հակադրություն «բարձր մշակույթի», որի ինքնագիտակցության եւ ինքնապաշտպանության կարողությունները, ինչպես կարելի է ենթադրել, կասկածից վեր են) շերտերին դիմելը կարող է ընկալվել որպես մշակութային դիմադրության ձեւ, որով փորձ է արվում կորստից փրկելու այն, ինչ անհետացման եզրին է (մասնավորապես՝ քաղաքային բանավոր մշակույթը): Ավելին, գրականության համար մշակութային նոր ընկալումների գրավչությունը նույնպես չպետք է անտեսել. թերեւս հենց զանգվածային մշակութային փորձառության փոխվող կամ նորահայտ ձեւերի մեջ պետք է փնտրել մշակութային պարադիգմի փոփոխության նշանները(ր)

Ուրեմն, այս տեքստերը, ավելի հստակ նշանների բացակայության պայմաններում, առայժմ կարող են դիտվել թե՛ որպես նոր նյութի մեջ աշխատելու բնական մղումի արտահայտություն, «նոր տարածքներ» նվաճելու, սահմաններ խախտելու ստեղծագործական ժեսթ, թե՛ որպես ավելի գործնական, բայց նաեւ ավելի հեռահար մշակութային ռազմավարության միտող արարք: Երկրորդ դեպքում

անհետացումը դեռեւս չի նշանակում դրա լիակատար առկալում: Հասարակության լեզուն եւ մշակութային գիտակցությունն այսքան արագորեն չեն փոխվում, եւ անցյալի նորմերն ու չափանիշները դեռ շարունակում են այս կամ այն հաջողությամբ գործառել: Հայաստանում այդ լեզուն այսօր դեռ շարունակում է ձեւավորել ոչ միայն կուսակցությունների եւ քաղաքական գործիչների նախընտրական ծրագրեր: Հեղինակներն, խորհրդային անցյալի այս ժառանգությունը առավել անխաթարությամբ պահպանվում է հենց ազգային ինքնության եւ ազգային մշակույթի մասին պատկերացումների մեջ: Դրա շահագործումը շարունակվում է հատկապես այնտեղ, որտեղ խոսվում է մշակույթի մշակութային խնդիրների մասին, որտեղ հարցը ազգային մշակույթի ճակատագիրն է: Եվ դա հասկանալի է. չէ՞ որ ազգ, ազգային մշակույթ, մշակութային ինքնություն, մշակութային արժեքներ եւ այդ հեռտորության մեջ շրջանառող այլ անկախություններ մեծ չափով, եթե ոչ՝ ամբողջովին, խորհրդային դարաշրջանի ծնունդ են, անգամ եթե ոմանց համար ներկայանում են իրենց անընկերակ ակունքներում մեկընդմիջ տրված բաներ:

«Քննազիր» անունի ներքո մեզ ներկայացող գրական այս արտադրանքը ընթերցողի մոտ ծնում է մի շարք հարցեր: Արդյո՞ք տեղի ունեցող պետք է համարել բնական ընթացք, երբ նոր սերունդը բերում է նոր ճաշակ, նոր թեմաներ եւ նոր լեզու: Թե՞ հավակնությունն ավելի արմատական է, իսկ տեղի ունեցողը սովորական սերնդափոխությունից ավելի մի բան է, որ ձգտում է տեղաշարժել գրական հայրենի, ինչպես նաեւ, ըստ երեւույթին, հենց գրականության իսկ նյութի սահմանները: Թե՞ եւ ակներեւ է, որ այս միտումն ունի իր նախապատմությունը, եւ «մեղավորների» թվում են նաեւ այս հանդեսի խմբագիրները:

Վիոլետ Գրիգորյանի՝ «փողոցային» լեզվի փոխադրումը գրության մեջ, որ միեւնույն ժամանակ փոխ-ա- դրությունն է խորհրդային հայրենի՝ երկուստեք փոխարդություն- փոխատեղություն, անհավասարակշռություն է հարուցում ոչ միայն պարզեցության ու «լեզվի անաղարտության» պաշտպանների շարքերում, այլեւ, որ շատ ավելի կարեւոր է, լեզվի իսկ ներսում:

Վահրամ Մարտիրոսյանը «Սողանք»ի մեջ փորձարկում է լեզվի եւ գաղափարաբանական տարածության փոխկապակցվածությունը գրական եւ ոչ-գրական լեզուների արանքում առաջ եկող մի նոր տիրույթում՝ դիմելով արդեն վաղուց իրականության վերաբերության շրջանում մշակութային գաղափարաբանության ձգողական դաշտից դուրս սահող նշանների մղձավանջային վերադասավորությունների հնարավորությանը:

Անենք, կարելի է ենթադրել, որ ոչ-գրական լեզվի, քաղաքային ժարգոնի օգտագործմամբ գուցե թերահավատություն (եթե ոչ՝ արմատական հոռետեսություն) է արտահայտվում Ետխորհրդային գրական արեւելահայրենի՝ նոր իրողությունները ներկայացնելու ունակության վերաբերյալ: Իսկ գուցե սա փախուստ է վերահաս գլոբալացումից, մի տեսակ ատավիզմ՝ Ետխորհրդային տարածքում մշակութային անպաշտպանվածությունն ի ցույց դնող, որ մղում է մեզ դեպի մերօրյա բանահյուսություն ու ժարգոն, դեպի քաղաքային զանգվածային մշակույթի նախնական, «ապահով» ջրերը(ր) (հսկայապես, ինչ ձեւերով են «մշակութային իմպերիալիզմը» կամ գլոբալացումը գրավում նոր տարածքներ, նոր սրտեր ու երեսակայություններ, որո՞նք են դրանց տեղական ազնվանքը եւ որո՞նք՝ դիմադրության տեղերն ու եղանակներն, եթե կան(ր)) Ետխորհրդային սոցիալական-մշակութային իրադրության եւ գլոբալացման անհույսանք վերաբերող այս հարցերի պատասխանը գոնե մասամբ կարելի է գտնել, եթե առաջնորդվենք Ֆ. Ջեյմսոնի՝ որպես բնաբան բերված դատողությամբ: Թվում է, թե այսօր դեռեւս չկան այն ձեւակերպումները, որոնք կսահմանելին եւ այդպիսով գործուն նշանակություն կհաղորդեին այս գրական փոփոխությանը: Ավելին, Ետխորհրդային շրջանի գրական եւ մշակութային քննադատությունն ինքը, իմ կարծիքով, սուր կարիք ունի տեսաբանական սկզբունքների լուրջ վերանայման եւ քննադատական արարքի օրինակաբանության վերահաստատման: Առայժմ, այս հոսանքի հիմնական գնահատականները գտնում ենք ընդհանուր մշակութային, բարդական կամ այլ՝ ընդհանրական գնահատումի ավելի ընդարձակ եւ աղոտ ասպարեզում:

Անդրադառնալով ինքնագնահատման հարցին, կուզենայի ընդգծել մի պարադոքսային հանգամանք: Երբ հերթը հասնում է տեսական պնդումներին, գիտակցված ընդդիմացումը, որ նկատելի է Երիտասարդ հեղինակներից մի քանիսի ստեղծագործության մեջ, տուրք է տալիս նույն շարքի ստանդարտներին եւ ընկնում նույն գաղափարաբանության

անվատահուղթյուն է հայտնվում խորհրդային հին դիսկուսիոն՝ վերջինիս լուսանցքում սկիզբ առնող նոր լեզվի մեջ փնտրելով գրության հավաստիությունը, որն այսօր կարող է զանգվածային օրինականության շատ թե քիչ իրական երաշխիք ծնել: Եթե այսպես է, ապա սա կարող է համարվել մշակութային փոխակերպման կամ շրջադարձի նախանշան նույնպես:

Ինչ որ ես կուզեմայի տեսնել այս հոսանքի մեջ՝ ոչ հեռավոր անցյալի քաղաքական, սոցիալական մեծ տեղաշարժերի (Խորհրդային Միության փլուզումը եւ անկախության շրջանի այլ փլուզումներ, ետխորհրդային հասարակությունների մուտքը գլոբալացման հորձանուտ(ր)) ընկալման արձագանքն է որպես նոր հեռանկարի դիմող հայացքի հնարավորություն այն չափով, որ չափով գրությունը փորձում է խույս տալ հեռանկարի խորհրդային պարագաներից, ասենք, իսպառ կորցնելով անխառն գոյաբանական լավատեսությունը եւ որ չափով ի գորու կլինի նոր իրադրության մեջ դիմակայելու ներկայացման (պատկերման) աներկբա ճգնաժամը:

Ուստի տեղին է հարցնել, թե գրական հին պարագիզմի լուսանցքին, դեռեւս տիրապետող մշակութային նորմի թույլատրած շրջանակից դուրս պեղված այս տարբերը՝ իբրեւ գրության նոր տեղ կամ նոր գրության տեղ, ինչ-որ բան խոստանո՞ւմ է նախկին գաղափարաբանական բռնությունն ու պարտադրանքը ճանաչելու եւ հաղթահարելու մեջ եւ այսօր, հասարակական շահերի հարաճուն բեւեռացման պայմաններում ու գլոբալացմամբ ներխուժող մշակութային նոր գաղափարացման հանդիման, որեւէ բան հուշում-առաջարկո՞ւմ է: Այսինքն, ինչպես մենք սիրում ենք հարցնել՝ ի՞նչ իմաստ ունի: Իր մեջ տարբերը ընդգծելը եւ առաջ մղելը, ինչպես նաեւ անցյալի տարբերությունը գիտակցելը արդյոք պիտի օգնի՞ տեսնել, ճանաչել Ուրիշը, սրա այլեւս սպառնալի ներկայությունը եւ ըստ այդմ՝ նորովի հարցնել ինքնության մասին:

ծուղակը, ինչ նրանք մինչ այդ քննադատում էին կամ հարցականի տակ առնում:

Գրական թերթի մի հոդվածում իր դիրքորոշումը առավել հստակ եւ հետեւողական ձեւով արտահայտել է Արփի Ոսկանյանը, ուստի կբավարարվեմ նրա շարադրած որոշ դրույթների անդրադառնալով: Իմ առաջադրած հարցերի տեսակետից հատկապես հետաքրքրական են թվում հետևյալ դրսեւորումները:

Առաջինը Արփիի քննադատական կեցվածքի անուղղակի կենտրոնամիտությունն է, որ, իմ կարծիքով, հստակորեն արտահայտվում է որոշակի, համահասարակական մասշտաբի միակ ճիշտ (այլ ոչ թե այլընտրական) նորմեր, դրույթներ ձեւակերպելու ցանկության մեջ (ասենք՝ երբ խոսում է «հասարակական շահի» մասին եւ եզրակացնում, թե «գրողը հասարակության առողջության գրավականն է» կամ «գրողը հասարակության առաջընթացի շարժիչն է»): Այս պնդումների հարուցած բազմաթիվ հարցերից մեկն այն է, թե արդյոք հասարակության ներկա տարասեռությունը եւ ակնբերելի են հակամարտ շահերի անկայությունը թույլ տալի՞ս են առանց լուրջ վերապահումների խոսել ընդհանուր հասարակական շահի մասին:

Երկրորդը Լուսավորության դարաշրջանի՝ այսօր այլեւս վարկաբեկված գաղափարների («առաջընթաց», «գարգացում») իդեալականացումն է եւ սրանց ուղեկից արեւմտակենտրոնությունը, որոնց գաղափարաբանության քողագերծումն ու քննադատությունը, մասնավորապես, պետք է որ լինեն գլոբալացման դարաշրջանի մտավորական խնդիրներից մեկը: Ամեն պարագայի, ինչ համար ակնհայտ է, որ այսօր հասարակության, ինչպես նաեւ գրականության եւ ուրիշ բաների մասին մտածելու համար մենք նոր մոտեցումների եւ տեսությունների կարիք ունենք:

Անցյալը վերադառնալու սովորություն ունի՝ վերահայտնված ստերեոտիպերի կամ այլ տեսքով: Իսկ երիտասարդների ստեղծագործության եւ մասնավորապես տեսական ձեւակերպումների մեջ մենք տեսնում ենք վերջին տարիների՝ ոչ հեռավոր խորհրդային անցյալի մշակութային մի շարք իրողությունների նկատմամբ պատշաճ քննադատական կեցվածքի բացակայության ետհարվածը նույնպես: Իմ տպավորությունն այն է, որ գրական այս հոսանքը կարող է ինքնանդրադարձի շատ ավելի լուրջ շահերի՝ կարողանալու համար մտնել նոր ուղեծիր, քանի դեռ իր հայտնագործած սկզբնական ստեղծագործական եռանդը չի հասցրել սպառվել:

Օրենսդրական դաշտ

[Վարուժան Նալբանդյան](#)

Ինչպես որ լինում են երկվեցնաղ կենդանիներ, որոնք ապրում են և՛ ցամաքում, և՛ ջրում, այնպես էլ եղավ մի կենդանի, անունը՝ Զանցանք, որը և՛ ծնում էր, և՛ ձու էր ածում: Տիկին Զանցանքը ծնում էր մանր հանցանքներ, որոնք արագ մեծանում էին, և որոնք նա շատ էր սիրում: Նա ածում էր ձվեր, որոնց չէր սիրում, և նրանցից հեռանալուց առաջ բացականջում էր.

-Օ-Օ-Օ- ի՞նչ օրեր պիտի քաշեմ:

Եվ ճիշտ էր կռահում, որովհետև այդ սպիտակ ձվերը Օ-Օ-Օր- Օրենքներն էին: Զանցանքն այդ ձվերները չէր կարողանում ջարդել, որովհետև նրանց կճեպը պինդ էր: Մայրական սիրուց զրկված՝ ձվերները գլորվում էին և ապաստանում «Քրեական օրենսգիրք» հյուրանոցի հարկաբաժինների հոդված-պարագրաֆ սեյակներում, որտեղ և ուսումնասիրում էին օրենսգիտություն:

Եվ ահա օրուգիշեր տիկին Զանցանքի ու Զանցանքյանների՝ մի կողմից և մյուս կողմից՝ ձվերների միջև անհաշտ պայքար էր գնում, ու երբեմն հակաօրինականներն ընկնում էին բանտ ու կալանավայր, որտեղ և շարունակում էին ծննդաբերել ու ածել: Տիկին Զանցանքն ու մյուսները նկատեցին, որ այդ կալանավայրային ձվերը տարբերվում են ձվերներից, քանի որ բծավոր էին: Եվ հասկացան, որ դրանք Գողական Օրենքներն են, սիրեցին ու պահեցին:

Ժամանակ առ ժամանակ Զանցանքյանները դուրս էին գալիս կալանավայրից և ուրիշ Զանցանքյանների ծննդաբերելուց բացի, ածում էին նաև դարչնագույն ձվեր, որոնց նույնպես սիրեցին, որովհետև սրանք Զգրված Օրենքներն էին: Տարին մեկ անգամ, Չատկի օրը Գողական Օրենքները, կապույտ ներկված, հանդիպում էին ունենում նարնջագույն ներկված սպիտակ ձվերների հետ՝ Վագգեն Սարգսյանի անվան Օրենսդրական մարզադաշտում, որտեղ և խաղում էին հակաֆուտբոլ: Զակաֆուտբոլի ժամանակ ամեն մի թիմ հակառակորդի թիմի անդամներին փորձում էր քշել իր դարպասը: Մրցույթին ականատես էին լինում նաև զարմանալիորեն ազատ թրև եկող Զանցանքյաններ և Զգրված Օրենքներ: Վերջիններս խառնվում էին խաղին, որ վարում էր ժամանակ դատավորը: Պատահում էր, որ ջարդվում էին բոլոր տեսակի ձվերից: Շտապ խոհարարության բուժաշխատող մկները թավաների վրա արագ տեղափոխում էին վիրավորներին՝ նրանցից ձվածեղ պատրաստելու համար: Եվ ջարդոտված կճեպներից Օրենսդրական դաշտը փչանում էր:

Մի ուրվական էր շրջում Հայաստանում, դա Նոյ նահապետի ուրվականն էր, որը խիստ վշտացած էր այդ ամենին ակնատես լինելուց: Ջրհեղեղի երկյուղից նա ուզեց մի Նոր տապան սարքել, բայց գնաց տեսավ, որ իր թոռան՝ Թորգոմի ցեղից սերած Խոսրով Կողակ թագավորի տնկած 190000 ծառերից ոչ մի հատ չի մնացել: Նա չհավատաց այն ասեկոսներին, թե իբր արաքները, մոնղոլները, թաթարներն են կտրատել Խոսրովի անտառը, նստեց իր ամպ ուղղաթիռը և ժամում 1973 կիլոմետր արագությամբ հեռացավ դեպի Արարատ լեռը՝ իր նախկին տապանը գտնելու ու վերանորոգելու համար: Չգտավ: Փոխարենը հանդիպեց երկու հոգու, որոնք դեմ-դիմաց նստած շախմատ էին խաղում:

-Ձեզ հետ խոսելով ու՞մ հետ պատիվ ունեմ ծանոթանալու,- ասաց Նոյը:

-Իմ խորհրդատուն Սառցե Մարդն է,- շախմատի տախտակի վրայից ասաց սպիտակների թագավորը:

-Իմ խորհրդատուն Խաչատուր Աբովյանն է,- ասաց սևերի թագավորը:

Նոյն իմացավ նաև, որ կրակն որդեգրել է Բարոյական Սկզբունքը, որը խռովել էր այն ամենից, ինչ տեղի էր ունենում Օրենսդրական դաշտում և՛ Չատկին, և՛ մյուս բոլոր օրերին: Խռովել էր և հեռացել դեպի լեռները: Հիմա Նոյն ի՞նչ անի, որ Բարոյական Սկզբունքը և կրակը որդեգիրները գան ու կարգի բերեն Հայաստանի Օրենսդրական դաշտը:

Բանաստեղծություններ

[Արձուխ](#)

Անքնություն

Պոեմ սուրճի, սուրճի մասին

Մաս Ա

Կյանքիս միակ հերոսությունն այն է,
Որ ես սուրճ չեմ խմում: Բնավ: Առհասարակ:

Անքնության դեմ
լավագույն միջոցն
ինքնասպան լինելն է:

Բայց դա չի նշանակում, թե չեմ կարող գրել
սուրճապոեմ:

Մաս Բ

Երբեք չհանդիպած ընկերուհի մը
Փարիզից հուշախմբել ուղարկած էր զիս:
Մեջբերում եմ ամբողջությամբ, in existo:

Քնելուց առաջ
հոգնությունս տվի տաք ջրին
ակնոցս՝ պատյանին
հագուստներս՝ աթոռին
սերս՝ կողակցիս

«Yerp oosanogh eyi,
1980 in,

Սակայն ո՞ւմ տամ գլուխս
որ լի է
օրվա տպավորություններով, հին ու Նոր հուշերով,
փայլուն գաղափարներով, հազար ու մի
փաստերով, այնքան ավելորդություններով
և և անընդհատ ծնվող բանաստեղծությամբ

tche kidem yete too ge shentcheyir,
Karnan ge nessdeyink Arakasd!!

գլուխս՝
իմ ամենամեծ գլխացավանքը:

3 adamov madootsogh barav gine
soorje ge perer,
mege arants goti kavatov,
mege jeghkevads,
musse tchem hishoom,
madnere kavatin metch,
Shelekhg
segghanin ge tener gesse tapelov!
Veri khave vor kavatin gesse ge keraver,
tapantsig
kaki kuyin heghoog men er!
bidi khemeeeeeees
meroore hassniss
vor medsmeds aghatsads soorjere
lezvitverayen hanelov havadayir tekhemadset
soorj er!!
Sagayn oorakh eyink!!!

Մաս Գ

Այսպես է:
Փոխանակ Մորփեոսի գիրկը գնալու
ես միշտ հայտնվում եմ Օրփեոսի գրկում:

Չարմանք

Ես կլինեի աշխարհի մեծագույն կոլաժիստը
թե ունենայի արևի փշուրներ
կամ գոնե լուսնի...

Ես էլ եռատարի վառածահամ սուրճի հուշեր ունեմ
մի պետական հիմնարկից,
երբ սենյակակցուհիներս
աստծու ամեն օր
որպես ակամա Քոեփորներ
սուրճ էին հեղում թանկարժեք կրակին:
Մի բարակ սպիրալ, վրան սուրճի բաժակներ,
և անգլուխ մի եղանիկ-խրոց,
որի զույգ չանչերը հաջողությամբ նրանք խոթում
էին վարողակը,
ու տարվում ամօրյա քաղաքական լյուսահաչով,
մեկ էլ՝ թը՛շշ, սուրճը թափվում էր,
չորս սենյակակցուհիներս վեր էին թռչում, ախ
անում,
և մատներն այրելով վերցնում իրենց բաժակները:
Եվ այսպես ամեն օր:

Ես կլինեի աշխարհի մեծագույն երաժիշտը
թե հնարավոր լիներ դաշնավորել
ձայնը արյան, խղճի, սրտի...

Բայց ես գարմանում եմ:
քեզ ունենալով հանդերձ
ինչպե՞ս է որ չդարձա
աշխարհի մեծագույն բանաստեղծը...

Եռաֆազ քերթված

Սակայն մենք էլ ուրախ էինք:

ա) Պաշտպանական

Էն անպաշտպան ժամանակներս....
Բանակը չպաշտպանեց ինձ:

Իսկ հիմա ինձ համոզում եք, որ սուրճ խմեմ:
«Առագաստ» սրճարան էլ ո՞վ կգնա

Ես պաշտպանվեցի բանակից:
Անպաշտպան չմնալու միջոցն էլ
Դիտերտացիա պաշտպանելն էր:

բ) Կոչումական

Եվ ես դարձա բ.գ.թ.:
Ու նոր կարգավիճակը, պարզվում է, իր չգրված
պարտադրանքներն ուներ:
Օրինակ.
գիտությունների թեկնածուն
իրավունք չունի հանրային վայրերում
կարճ շավվար հագնել:

Բանասիրական գիտությունների թեկնածուն
(և բոլոր թեկնածուներն առհասարակ)
լավ չի, որ գրում է անլուրջ բաներից (ասենք՝
սեքսուալ դերասանուհիներից):

գ) Չեղարկական

Եվ առավել ևս՝ չպետք է գրի նման բաներ:

հայտնի դեպքից հետո,
եթե նույնիսկ այլևս խոշոր աղացած սուրճ չեն
տալիս այնտեղ,
և անատամ մատուցողուհին վաղուց է ի վերին
Երուսաղեմ:

Եվ պետական հիմնարկում էլ ո՞վ կաշխատի,
եթե անգամ մի քիչ բարձրացել է աղքատավարձը,
և խրոցն այլևս անզուլիս չէ:

Եվ, ազգ իմ, որ ողջ օրը սուրճ ես կլլում,
իրականում
սուրճն է քեզ կուլ տվողը և ոչ հակառակը:

Օրերից մի օր [Գարուն Աղաջանյան](#)

Օրերից մի օր, խոհանոցում ամաններն էի լվանում, ներսումս ինչ-որ բան կտրուկ ծակեց: Սպունգը ձեռքիս՝ մի պահ անշարժացա, կարկամեցի. «Տեսես ինչ էր, Էս ինչ բան էր...»: Առաջին զգացումը, որ ունեցա, ջայլամին հատուկ հետաքրքրասիրությունն էր, անսպասելի նորի հայտնաբերումը, տարակուսանքը: Շարունակեցի գործս, լվացի ինչ կար, դասավորեցի: Արդեն մոռացել էի դրա մասին, երեկոյան հեռուստացույց էի նայում՝ չոր ծակոցը նորից կրկնվեց: Այս անգամ անդրադարձա՝ կարծես ներսից, որովայնումս մի բան չանգռեց: Պետք է գնալ բժշկի,- մտածեցի հորանջելով,- անտեր պահպանակը հանել դեն նետել, վաղուց ժամանակն է»:

Տիպիկ է գինեկոլոգին այցելելը, ակամա հետաձգում էի: Ծակոցների հետ ներդրամտորեն հարմարվել, հաշտվել էի՝ գնացի: Բոլորովին տարեց, հալից ընկած կին էր բժշկուհին, վառ ներկած շրթունքներով ու խնամված մատներով: Ձիգ օսլայած թասակը գլխին, արմունկները սեղանին հենած նախաճաշում էր: Նա կարող էր ինձ դուրս հրավիրել՝ միջանցքում սպասելու, բայց վախեցավ գնամ, այլևս չգամ: Մինչև վերջացներ ուտելը, ոտի վրա, արագ բացատրեցի եղածը: Չարցեր չտվեց, լուռ վերկացավ, անցավ վարագույրի ետևը: Աչքս ընկավ պատուհանի մոտ, սեղանիկին շարված էմալե գործիքներին. տարբեր ձևի ու չափի մկրատներ, ունեյիներ, ներարկիչներ և այլն, ասում են, որ դրանք միշտ չէ, որ ստերիլ են լինում, կարելի է հեշտությամբ վարակ ձեռք բերել... «Չանվիր բարձրացի,- բղավեց բժշկուհին,- ինչու՞ ես կանգնել»: Փութկոտ, անհարմար քաշքշելով հանեցի գուլպաներս, չինական «ռուլետկա» տրուսիկը՝ չիմանալով դրանք ուր դնել, ափումս գունդ արած մի կերպ մագլցեցի «կրետլո» կոչվող սարքին, ոտքերս հագրեցի աջ ու ձախ ամրակայած փայլուն կիսաօղակներին, փեշս վեր քաշեցի: «Առաջ արի,- հրահանգեց բժշկուհին,- էլի՛»: Լատեքսե ձեռնոցն անցկացնելով՝ նա դրանով ներսից, մյուս ձեռքով դրսից սկսեց սեղմորտել ու շոշափել, ստեպ-ստեպ հարցնելով՝ ցավում է, ցավում է:

Շունչս հավաքած սպասում էի, որ այդ ամենը վերջանար: Կոշտ ու ցավեցնելով տնտղեց երկար, էդքանով չբավարարվեց, ինչ-որ բան մտքեց, շուռուսուռ տվեց, հետո մեկ այլ գործիքով քաշեց-հանեց միջիցս արևոտած պարույրը, կապրոնե այդ զիզգազը, որ հիկզ տարուց ի վեր անընդհատ կրում էի ներսումս, շարտեց դեղին թասի մեջ:

«Բան չկա,- ասաց առաստաղին նայելով, ձեռքերն իրենից հեռու պահած,- Էրոզիա էլ չունես, իջիր»: Դուրս էի գալիս՝ նա արդեն իր տեղում, արմունկները հենած պատրաստվում էր վերակսել նախաճաշը: «Որ նորից անհանգստացնի՝ արի», - հանկարծ կանչեց ետևիցս:

Երբ կրկին հայտնվեցի այդ անիծյալ մետաղե բարձրաթոռին՝ արգանդի իջեցում ունես, ասաց, ես ու ես է պետք, էսքան վճարով, հատուկ մասաժներով տասը սեանսում կվերջացնենք: Ծիշտ այդքան անգամ ես ընդհատեցի նրա նախաճաշը, բայց ժրաջան մերսումներն արդյունք չտվեցին: Այսինքն, արդյունք կար, բայց սպասվածի հակառակն էր: Մյուս բժշկուհին, որի մոտ եղա ընկերուհուս խորհրդով, կոմպլեքս բուժում նշանակեց, B խմբի վիտամիններ... այդ ընթացքում էր, որ սկսվեցին ցավի նոպաները:

Եւ ահա Չանրապետական հիվանդանոցի ընդարձակ բակերից մեկում եմ, ինձ հետ ուրիշ կանայք էլ կան: Մեզ այստեղ ուղարկել են հետազոտվելու: Արդեն քանի ժամ է, վրա-վրա, մեզ ստիպելով ջուր ենք խմում անկյունի ցայտաղբյուրից: Զայլում ենք, գրուցում, էլի մոտենում աղբյուրին, մի երկու կուլ խմում: Դա պետք է էխսոկոպիկ քննության համար, որ արտամղված օրգաններում զանազան կենսաբանական փոփոխությունները, ուռուցքը. ինձ բացատրել են: Չարորակ... Թե հոգս ունեմ հիմա՝ չրից պատմվելու հոգսն է, վատ նախազգացում չունեմ, չէ: Բակը կանաչապատ է. տարբեր դեկորատիվ ծառեր, մրգատուներ, խառը: Երևում է տնկել-ցանել են ինչ եղել է ձեռքի տակ: Եսպիսի մարդաբոլ կալաներ քաղաքում ոչ մի տեղ չես գտնի: Էնքան սպասեցինք, ջուր խմեցինք, որ տրամադրությունս լրիվ փչացավ:

Վերջապես ես ու մագերը հավաքած մի կին մտնում ենք մասնաշենք, առաջանում գետնահար միջանցքով: Դրսի պայծառությունից հետո Եստեղ կիսամուկ է, չարագուշակ պար: Բետոնած հատակը խուլ ու ուշացած արձագանքում է ոտնածայնների: Թվաց՝ այդ անվերջ երկար, ցուրտ միջանցքը տանում է հերձարան, դեպի նկուղները: Սարսառացի: Չանկարծ ուզեցի թողնել ամեն ինչ, փախչել, գնալ տուն: «Ինչ լինելու է, կլինի,- ասացի ինձուհին,- ի՞նչ արած»: Շրջադարձի ետևում գտանք մեր փնտրած սենյակը, որի դռանը անհամբեր դռփում էին մի քանի հիվանդ: Չեղունկն իրենն արել էր, չէին դիմանում: Այդ պահին կանաչ ժակետով մի կին դուրս եկավ, ձեռքին խզբզած թղթի կտոր. նրանը հաստատել էին: Չեղծով մտնում են, դուրս գալիս: Այլևս ոչինչ չեմ հարցնում: Մեքսո հենել եմ

պատիւն, ծնկներս սեղմած հագիվ կանգնած եմ ոտքի վրա: Շուտով իմ հերթն է:

Ներս եմ մտնում. բարձր առաստաղով անշուք, սովորական սենյակ է, վարագույրներով մթնեցրած: Բուժքույրը աթոռակին նստած սվիտեր է գործում: Լայնագավակ, խարտիշահեր բժշկուհին չի շրջվում, երբ ուղեգիրը դնում եմ սեղանին, վրաս չի նայում: Մոտենում եմ ցելոֆանապատ ցածր թախտին, պառկում: Փորիս յուղային ինչ-որ բան քսելով արագ ու անտարբեր, բժշկուհին վրայով տանում-բերում է փողրակը՝ պղտոր էկրանին սևեռված: Յետո կից սենյակից կանչում է ինչ-որ մեկին, երկուսով են թեքված նայում, փսփսում կամաց: Վիզս ձգած ես էլ եմ նայում: «Չի երևում», - հանկարծ ասում է առաջինը՝ իմ կողմը շրջվելով: Անակնկալի եմ գալիս, որ դիմում են, հետս խոսում, մինչ այդ ես կարծես գոյություն չունեի: «Երկու, երեք շաբաթից նորից եկեք», - ասում է մյուսը, ավելի համակրելիս:

Դուրս եմ գալիս արևի տակ: Նույն պայծառ, խաղաղ բակն է, սաղարթի մոզափկ ստվերը ասֆալտին: Իսկ ես կարծում էի՝ օրն արդեն անցել է: Կանգնել մտածում եմ ո՞ր կողմով գնամ: Դժվար եմ կողմնորոշվում: Ընտրում եմ աջակողմյան ծառուղին, որը, գուցե, ավելի մոտ է կանգառին: Բայցում եմ: Ոչ ուրախություն եմ զգում, ոչ տխրություն: Թվում էր՝ այժմ պիտի ուրախանամ, եթե ուռուցքը չհաստատվի: Յոգնած եմ երևի: Ուզում եմ շուտ հասնել տուն, գնալ պառկել: Դարպասներից չելած՝ մեկ էլ բռնում է ցավի նոպան: Մեջս ասես չարաչար ջարդում են: Կռանում եմ, նստում ծաղկաթմբի բորոյուրին, սպասում եմ ցավն անցնի: Մոտիկից զգում եմ հողի տաքությունը: Մեղուները բզգալով թռչում են գլխավերևովս. դա նրանց տարածքն է, նրանց ծաղիկներն են: Գույն-գույն՝ դեղին, կապույտ ծաղիկներ են, մեծ մասն արդեն սերմնակալել է, մյուսները նոր-նոր բացել են գլխիկները: Ամռան վերջն է:

.....

Ինչքան ժամանակ է անցել, ժամանակի հաշիվը կորցրել եմ: Թվում է՝ շատ վաղուց էր, երբ զգացի առաջին ծակոցը: Իրոք, ե՞րբ էր... Ամեն դեպքում՝ ես այն ժամանակ ուրիշ մարդ էի: Որ հիմա հիշում եմ, թե ինչեր էի մտածում, ինչ էի զգում, զարմանում եմ, որ այդքան ուրիշ էի: Ա՛յ թեք սենտիմենտներ, ախր հիմա աշուն է: Եվ ես նիհարել եմ չափից դուրս, նաև շատ գունատ եմ (սկզբում նույնիսկ ինձ դուր էր գալիս իմ գունատությունը): Երկրորդ անգամ էլ ժխտվեց ուռուցքի վարկածը, բայց դա քիչ սփոփանք է՝ վիճակը լավ չէ: Առաջին՝ ինչ-որ երևույթներ կան, ավշահանգույցների մեծացում և այլն (միմյան այդպես է սկսվում): Փործում են բուժել իհարկե. ներարկումներ, հաբեր... Յետույքս ռազմավարական դաշտ է դարձել: Ներծծվող կոշտերով: Նոպաներն այնքան են հաճախացել, զորացել, որ... որ արդեն ոչ թե ցավն է իմ մեջ, այլ ես եմ ցավի մեջ, տերն ինքն է: Եվ այս նեղ վիճակում մի կարոտ-տ է իջել վրաս: Իմ վերջին սիրո կարոտը գլուխ է բարձրացրել: Անձկորեն նրան եմ տեսնում: Շարունակ սիրո պատկերներ են գալիս աչքիս առաջ, կադրեր, խոսքեր... Մտովի նրան եմ կանչում, ով արկածի պես պատահեց ինձ կյանքում: Որին հավատարիմ եղա հետո՝ երբ դրա կարիքը այլևս չկար: Ինչու՞ եմ անցած-գնացած օրերը հիշում: Ուշացած խոստովանություններ եմ անում, ու՞մ: Կառնում եմ այդ հուշերից: Որ ցավը բռնում է, մի բան պիտի ասեմ՝ նրա անունն եմ տալիս ակամա, կրկնում, անվերջ կրկնում, որպես մանտրա: Ոչ մի աղոթք չգիտեմ, մեզ չեն սովորեցրել, ցավից գալարվելով, կամ երեսս պատին տնքալով՝ սիրո խոսքերը շշնջում եմ ինչպես աղոթք: Կարծես սերը պիտի փրկի ինձ:

Կողքիդ էի, որ քեզ սիրեմ [Վահրամ Սահակյան](#)

«Ինչ-որ ժամանակ, որքան հիշում եմ՝
կյանքս խրախճանք էր, ուր բացվում էին
բոլոր սրտերը, ուր փրփրում էին բոլոր գինիները:
Մի երեկո ես Գեղեցկությանը
նստեցրի ծնկներին: Եւ դառը դուրս եկավ նա:
Եւ ես վիրավորեցի նրան...»

ՌԵՄԲՈ

Ես մի երկու խոսք ասեմ սկզբի համար, հետո կարդանք, լա՞վ... Ուրեմն սկիզբը հիմնականում այն մասին է, թե ինչպես կուրորեն սկսեցի փնտրել մի բան, որ դեռ լրիվ չէի կորցրել, և թե ինչու են ընդհանրապես մարդիկ փնտրում իրենց երկրորդ կեսին, եթե առաջինից այդքան էլ գոհ չեն:

Ամեն ինչ սկսվեց նրանից, որ ինչպես սիրում եմ ասել կիսամեռ գրողները՝ «Նա ինձ լքեց»: Արհեստական թթվածնի բալոնով սնվող գրողները սիրում են «Ինձ թողեց և հեռացավ» կամ «Անվերադարձ լքեց ինձ» արտահայտությունները: Յոգեվարքի մեջ գտնվող գրողները սիրում են «Ախ, ինչու... Ի՞նչու նա գնաց» կապակցությունը, իսկ մեռած*, բայց չթաղած գրողները դեռ սիրում, գաղտնի գործածում և թույլից-անչափ օրգազմների են հասնում «հեռացավ ու մոռացավ» բառակազմվածքը գործածելիս... Չէ, ես գերադասում եմ օրվա ընթացքում երեք անգամ տեսնել ու գրուցել մեր քաղաքագլխի հետ, քան մեկ անգամ ևս լսել նման էշություն:

Ի տարբերություն դրանց, մենք՝ ողջ գրողներս, սիրում ենք նոր, թարմ արտահայտություններ: Դա մեր գլխավոր առավելությունն է: Բայց այն պահին, երբ սկսում էի գրել՝ դեռ չգիտեի, որ գրող եմ. կարծում էի, թե հասնապագօրյա մարդ եմ: Եւ այդ իսկ պատճառով ես տեղին համարեցի «Ցվրվեց» արտահայտությունը: Այո, այդ բանը նա արեց, թեև ինձ սիրում էր: Կին արարածը (դժվար է մեր լեզվում գրել նա դերանունը. չես հասկանում՝ տղամա՞րդ է, կին, թե՞ անհատ ձեռներեց) երբեմն ընդվզում է, ավելի շուտ՝ ընդվզվում է: Յանկարծ: Ժիշտ է, նրա մեջ կուտակումներ լինում են, բայց չգիտես ինչու՝ պոռթկումը միշտ տեղի է ունենում միանգամայն այլ հիմար պատճառով կամ տխմար առիթով: Յանդիպում եմ ինչ-որ մեկին և հասկանում, որ գտել եմ իրենց... (ոնց են ասում մեռած գրողները...) Իսկ, իրենց «երկրորդ կեսին»: Ես դա ինչ-որ լավ չհասկացա, այդ երկրորդ կեսի մասին հիշատակվող գառանցանքները... Եւ ինձ համար շատ հետաքրքիր է, թե ո՞ր էլն է առաջին անգամ գործածել դա: Իսկ գուցե ե՞ս բան չեմ հասկանում, գուցե կա՞ նման բան... Բայց ի՞նչ բան է, և ինչի՞ է նման: Ու՞մ է պետք, ընդհանրապես:

Եթե դիմենք սովորական տրամաբանությանը, կնշանակի, որ «երկրորդ կես» ունենալու համար, նախ և առաջ պետք է ունենալ առաջին կես: Չէ: Յետո նոր փնտրել երկրորդին: Այսինքն, ամուսնանալ առաջին կեսի հետ, իսկ հետո, ամբողջ կյանքի ընթացքում

փնտրել երկրորդին: Թե՞... Չէ, չեմ հասկանում: Սկսեց սկզբից: Ասեց թե եղ առաջին կեսը ես եմ: Օրինակ: Եթե այդպես է՝ ուրեմն ինչ-որ մի մեծ անարդարություն կա այս ամենում: Եթե ես գոհ եմ իմ առաջին կեսից, ուրեմն ինչի՞ս է պետք երկրորդը: Եթե գոհ չեմ՝ հիմա էլ երկրորդի՞ն ունենամ: Որ ի՞նչ անեմ... հոգի՞ս դարձանեմ... «Բժիշկ-բժիշկ» խաղամ, թե՞ էլ միցա... Թե ասա՝ ինչի՞ եք ամեն ինչ մակերեսայնացնում, հը՞... «Էջ միցա»... Ասեց «միցա» ու պարզ կլինի, էի... Եղ նույն է, որ փղի մասին խոսելու ժամանակ միշտ ասես «Մեծ փղ»... Չէ, չէ, իհարկե լինում են շա՛տ, շատ մեծ փղեր... Բայց շատ էլ միցեք չեն լինում: Միլիցեք լինում են կամ էլ, կամ չափազանց էլ... Ուրիշ տեսակի միլիցեք դեմ չեն գրանցվել մեր կյանքի սարսափելիության աստիճանի ծիծաղելի Ողբերգության Մատյանում: Թե հիմնականում և թե ընդհանրապես գրեթե բոլոր ստիճանավորները շարքային բողկների տղուկներ են, լավագույն դեպքում՝ էշի քուռակ:

Եհ՛, թողնեց նրանց իրար արյուն խմելուց կազդուրվեն և ավիտամինոզից շանսատակ լինեն, իսկ մենք անցնեց մեր պատմությանը չարաբաստիկ...

*. Պարզ է, որ «մեռած» գրող ասելով՝ կարելի է հասկանալ ներկա գրականության փարավոններին, որոնց այնքան էլ լավ չեն գմռսել: Ու նրանք հոտում են: (Շ.հ)

Չէ... Չէ: Չէի հավատում ու հասկանում... Բայց փաստը մնում է՝ փաստ, որ վերջին երկրորդ կեսերիցս մեկը ինձ լքեց ու գնաց: Ասաց, որ ինձ հետ շատ լավ ու երջանիկ էր, մեր հարաբերություններն ընթանում էին մեր իսկ շնչառության ռիթմով, սերն ու հոգատարությունը միշտ օթևանում էին մեզ՝ իրենց հյուրընկալ և գողտրիկ անգրվաններում, իր մոտ հոգեսեռական անբավարարություն և ինձ մոտ սեռական գործունեության ընթացքում ժամանակավրեպ և ակամա սերմնաժայթքումներ չէին գրանցվել, իսկ նրա տափաստանային սուլոցներով համեմված օրգազմաժամերն էլ չնաշխարհիկ էին, բայց ցավոք անդամալի... «Դե իհարկե, բա ո՞նց... մեկ էլ կզգաս այդ օրգազմները», - մտածեցի ես: Իսկ նա, ներքին շրթունքը դողդողացնելով ասում էր, որ տարիքն արդեն հասել է... պետք է ամուսնանա... (Օ, մի վայրկյան. արդյո՞ք երկրորդ կեսի փնտրտուքի նախասկզբը չէր դա... հը՞...) Ասում էր, որ պետք է երեխա ունենա, (թե ումից՞ դեռ չգիտի, բայց պետք է) ...և ավելացնում էր, որ այդ ամենի համար որոշել է բաժանվել ինձնից...

Այդ նախադասությունից հետո ես էլ ակամա դողդողացրի, բայց վերին շրթունքս... Եսպես, քաղաքավարության համար... Նմանօրինակ քաղաքավարության համար ես կարող էի նաև թքել աչքին, բայց պահն էր անհարմար, թե քամին էր հանդիպակաց... Չեմ հիշում... հը... Որոշել է հեռանալ ինձնից... Նա որոշել է, այ քեզ անակնկալ... Ես իսկապես տխրեցի, թեև երբ կանայք ինչ-որ բան են որոշում՝ դա միշտ զվարթացնում է ինձ: Էլ չեմ խոսում որոշածն ի կատար ածելու մասին, (որն, ի դեպ՝ ձու ածելու պես մի բան է) դա արդեն հուզու էլֆորիա է առաջացնում, մարմնի անսպասելի տոն, գիտակցության լիարժեք հաղթանակ, ֆիեստա, մի խոսքով... Ու դա այնքան զարմանալի է, որ ես ծափահարում եմ, ասես կրկեսում կծափահարեի հաջող գլուխկոնծի տված մի արջուկի: Ես նաև ուզում եմ շաքար տալ նրանց այդ պահին: Կամ այդ պահից հետո, երբ որոշում են ու անում: Չըմ... Պետք է երեխա ունենալ: Պետք է ունեցիր: Մեկը չէ, տո տասը ունեցիր: Դարձիր շքանշանները կրծքիցդ կախված հերոսուհի մայր: Կով: Այո, այո... հենց նրա հեռանալու, այդ գնալու պահին՝ նրա դեմքի արտահայտության մեջ արդեն ինչ-որ մայրական բան կար... հասկանալի էր, որ առաջիկայում մայրիկը լաց էր լինելու: Բայց չէ՞ որ դա չէր եականը: Եականն ինձ սառնասրտորեն և կանխամտածված կերպով լքելու փաստն էր: Դա ինձ հանգիստ չէր տալիս:

-Ես ո՞նց եղավ,- չէի համակերպվում ես:- Երկուսուկես տարի ամեն ինչ լավ էր ընթանում ու հանկարծ՝ երեխա, ամուսին... Ես արդեն պատկերացրեցի նրա ամուսնուն՝ քառակուսի ակնոցով և գլխով: Անունն էլ վստահաբար կլիներ Արթուր (ամենալավ բանը, որ կլիներ նրա մեջ): Ի վերջո ես չէի հանդուրժի, որ իմ նախկին «երկրորդ կեսի» մյուս երկրորդ կեսի անունը Մալխաս լինի: Կամ Վրեժ... Կամ Մուշեղ: Էլ չեմ խոսում Չենդոյի մասին: Չըմ, ամա-ն... Բա որ լինի Կտրիճ... Չէ, ինձ կներեք, բայց ես հաստատ ֆաներա կտրելու ԼՈՔԻԿ-ով կկտրեի դրան ու մարմնին կհաղորդեի օտար և ամայի ճամփեքում բզկտված կոշիկի ՖՈՐՄԱ: Չէ: Դա անհնար է, սիրելիս, միայն քո դիակի վրայով, քաղցր:

Չեռանալը, չշփվելը, բաժանվելը՝ խնդրեմ, բայց մենք ոչ մի Մուշեղի մասին չենք պայմանավորվել... Մեր պայմանագրում չկա նման կետ:

...Տիգրան... լավ, կարելի է: Դավիթ՝ ավելի լավ է: Բայց Լյովայի մասին խոսք անգամ չի կարող լինել: Մենք Յարությունի վրա էլ չենք պայմանավորվել... Միևիմում՝ Յրանտ, թեև դա էլ մի բան չէ... Ու ասեմ, այդ անունները շատ կարևոր են ինձ համար, շատ, որովհետև, ինձնից անկախ ես դարձա նա, ով առաջ է եղել նրա հետ, և ինձ անչափ ետաքրքում է, թե ո՞վ է լինելու նա, ով հետո կլինի նրա հետ: Նրան պատկերացնել կարելի էր, բայց դա թողեցի հետո, որովհետև նա ինձ էր նայում... Իրեն թվում էր՝ վերջին անգամ: Չըմ... Նայում էր հանդարտ, խորունկ... համեմայնդեպս այդ պահին «Ուրիշներին չես պատմի, չէ՞ թե ես ոնց եմ ծծում» հայացքի նշույլ անգամ չնկատեցի նրա կողմից: Այո, մակարոնակով կին, ի՞նչ կարող ես ասել... Նա գեղեցիկ էր, անգամ հեռանալիս: Նա հետևում էր իրեն: Նա հայելու մեջ բծախնդրորեն դիտարկում էր յուր անձն ու մարմինը ծիրանավառ... Նա պտտվում էր հայելու մոտ և ուշադրությամբ գնում հետույքը... հո չի՞ մեծացել... Ու եթե ինչ-որ բացասական փոփոխություններ էր նկատում՝ անհապաղ անցնում էր դրանց վերացմանը նպաստող միջոցների կիրառմանը... Որովհետև գեղեցիկ կին էր... Իսկ գեղեցիկ կինը մշտապես պիտի հետևի իրեն... Որ չտկարանա, չհիվանդանա, որ չգիրանա ի վերջո... Այդ մտածմունքն էլ նրան միշտ պահում է շատ լավ չասեց, բայց որպես կին միանգամայն բավարար և ընդունելի լինելու գործընթացում... Ես քառամաստ աչքերը նրա... ԽՈՍ ս'ոՒնս ' ՉՈր... Եվ կուրծքը... փափուկ ու հարազատ այդ կուրծքը... Տաքուն և ջերմ, ինչպես մերձարևադարձային երկրների ծովափնյա գիշերները, (որ երբեք չեմ տեսել)... Եհ՛... ԻՌՍՖ, փՅՏ ԳՅՐՄԿՅՈՒ ՉՈր՝ վպ Չ՝ՊՏՈ՛տ փՈր... Յարմար մի պահի...

Դու հայտնվեցիր, հայտնվեցիր ու սիրեցիր ինձ... Ես էլ քեզ... Ես ինձ հարց չտվի, որ ընտանիքավորված եմ, ես դեպի քեզ էի ձգտում... Բայց չէ՞ որ, աղավկյակս, դու էլ չտվիր այդ հարցը... Ոչ ինձ և ոչ էլ մասնավոր քեզ... Դու չե՛ս մտածում, որ ես էլ կորցրի իմ ընտանիքը... հանուն մեր սիրո... Թե՞ քեզ համար հիմա հասել է այն պահը, որ ոչինչի մասին չես մտածում, քանզի քո եղբ ձեռք է բերել ճկուն ու գործնականորեն տրամադրված գիտակցություն, որն էլ քեզ էլ թույլ չի տալիս էլ ինձ սիրել... Արգելում է: Այն ինչ կապված է ինձ հետ՝ քո գլխում միմիայն բաժանումն է հիմա... Ես... Ես հանկարծ ուզեցի ասել, որ գուցե ամենահարմար պահը սա՞՞ է մեր կյանքում... Որ իրար հասկանանք ու էլի՞ ապրենք... Կամ՝ ամենահարմար պահը գուցե ընդհանրապես դեռ չի՞ եկել, ճամփին Ե... Ինչի՞ ես քո ձեռքով էլի հեռացնում նրան, ոցՄՈ... Դու քեզ խնամում ես, դու դա կարող ես անել... Ու ինձ էլ ես խնամել: Ու պահել: Ընտրիակալ եմ: Բայց «հո՞ երթաս»..., ախր, ես նեղ մաշալին: Ես կողքիդ եմ: Կողքիդ... Իսկ դու գնում ես...

«Յա, քեզ հետ երջանիկ էի», - ասում ես: Իսկ ի՞նչ եղավ, որ դժբախտացար, այ սևազգեստ պատանջով փաթաթված տղմա, այ... Յիմա ի՞նչ ես անելու: Չըմ... Ես գիտեմ, գիտեմ: Ոչ միայն գիտեմ, այլև ուզում եմ, որ այդպես էլ լինի, չնայած որ չուզեմ էլ կլինի, հեջ

չվախենա... Իսկ գիտե՞ս ինչ կլինի, գիտե՞ս... Քո ոռը կհաստանա, հիմար: Ինչ էլ անես՝ կհաստանա: Կհաստանա, որքան էլ տափակ լինես դու ինձնից հետո: Կհաստանա՝ սեռական անբարենպաստ զուգընկերներից ու փչացած լարովի խաղալիքներով լեփ-լեցուն Նոր շրջապատներից, ուր կշանա գտնել քո երկրորդ կեսին: Եվ ընդհանրապես՝ ինձնից հետո ի՞նչ պիտի անես և ու՞մ հետ: Ես դա հենց հիմա եմ ուզում գիտենալ, հենց այս վայրկյանին: Ասա... Ռե՞ դու չես տեսել դրանց աչքերը, այն աչքերը, որոնցում, եթե առաջ միայն սեփական առնանդամներն էին առկայծում՝ հիմա միմիայն ֆորմալինի մեջ էս կողմ, էս կողմ ճոճվող քաքի կլոնձ է նշմարվում: Եվ ի՞նչ առնանդամի մասին կարող է լինել խոսքը, եթե քո ապագա երկրորդ կեսը, որը հոգեկան բնածին, քրոնիկ խղերայից, նեյրոդինամիկայի շարունակաբար ընդհատվող ցիկլներից առաջացած երբեմն սրվող իզոֆրենիայից բացի՝ անշուշտ կունենա շագանակագեղձի երկրորդային խանգարում և դիստրոֆա-բորբոքային գործընթացներից զնալով ի հայտ եկող և իր ու քո կյանքում համառոտ են իր տեղը հաստատող հիպոպիտուարիզմ, որի ախտանշաններն են՝ կտրուկ գիրացում կամ ընդհակառակը՝ ճիվղացում, մաշկի (ես կասե՛ի՝ կաշվի) չորություն և ատրոֆիա, մազերի թափում, սեռական օրգանների հիպոպլազիա, այսինքն, ընդհանուր ուռածություն: Այդ պատճառով էլ, թանկագինս, քեզ մոտ էլ կսկսվի կաթնային գեղձերի չորացում, մարմնի համընդհանուր կաղապարափոխում, ձվարանների հետևաշարժ, քրոնիկ, անբուժելի բորբոքում և ոչ մի վիրաբուժական միջամտություն չի օգնի ազատվել այդ տանջալի հիպոֆիզից: Ու հենց այստեղ է, որ հետույքը մի պահ կապրի ազգային զարթոնք և հետո կսկսի այլանդակ արագությամբ առաջ շարժվել: Օ՛հ... Ինչպե՞ս կաճի նա, ինչպե՞ս...

Ես արդեն սկսեցի ցավել, գիտե՞ք, երկուսիդ համար, ... Բայց դու այդպես մի վախեցիր, սիրելիս, թվարկածներս երևի այդքան էլ շուտ ի հայտ չգան նրա և մանավանդ քո մոտ: Նվագագույնը մի կես տարի կծգվի ձեր անկողնային կյանքը... Այն անկողնային կյանքը, որին հարկավ կփոխարինի անկողնային ռեժիմը, քանզի երկրորդ կեսը արդեն կսկսի ինքն իրեն բողբոջ սեռական ցանկության թուլացումից կամ կորուստից, ակամա, անհեթեթ և ոչ տեղին ու ժամանակին հարմար երեկցիաներից և երազախաբությունից: Նրան թերևս կսփոփեն միայն ամիսը մեկ ի հայտ եկող սիրթած օրագրամերը: Ես էլի դողացրի ներքին շրթունքս, այս անգամ ավելի անկեղծ ստացվեց... Էհ... Ո՞րք եմ սիրել քեզ... Ինձ հանկարծ թվաց, որ արդեն չեմ սիրում քեզ, քո նմանին, ավելի շուտ: Դու ճիշտ ես խոսում... «Երջանկություն, հավերժություն, բաժանման պահ, որ անխուսափելի է բոլորի կյանքում...»: Այդ խոսքերն ինձ վրա էլ ազդեցություն են գործում, և ակամա ես էլ եմ օգտագործում դրանք... Ես քիչ է մտում դառնամ իդեալիստ և լավատես: Ինչ արած՝ այդպես ես կոչում քեզ կյանքում, երբ աննշան բնագոյներիդ հարմարեցնում ես բարձրագույն արտահայտություններ: Հիմա նայում եմ դեմքիդ... Արդյո՞ք ճիշտ էի, արդյո՞ք էլ չեմ սիրում քեզ... Օ՛հ, ինչ լավ կլինի, որ չսիրեմ... Չէ, չեմ սիրում... Հաստատ չեմ սիրում, որովհետև անկարող եմ, թուլացած ու արդեն քեզ խաբելու պատրաստ: Գուցե էստեղ ես ասում, թե «Սերն ազնվացնում է մարդուն»... Ինչքան ասես, որ չես ասի, չէ՞... Ըստ իս՝ սերն ընդհանրապես ոգելից խմիչքի է նման, որքան հարբած ու անկարող ես, այնքան քեզ ուժեղ ու խորամանկ ես զգում: Ավելին՝ լիովին ու խորապես վստահում ես քո իրավունքներին... Իսկ հիմա՞... Ի՞նչ իրավունք: Հիմա կա ապտակ, հարված, չգիտեմ՝ գուցե պայթյուն: Այո, դու բերեցիր, բերեցիր ու կանգնեցիր ինձ ակակի վրա: Օհ, շատ երախտամոռ կին դուրս եկար, շատ... Ի վերջո ես քեզ կարողանում էի բավարարել մետրոյի երկրորդ հարկում, մի կայարանից մինչև մյուս կայարանն ընթացող չորս րոպեանոց հատվածում... այնտեղ, օտար երկնքի ներքո: Սենում շրջանցիկ պտույտներ կատարող նավի տախտակամած տանող նեղլիկ ու գալարած մետաղյա աստիճաններին, մի վայրկյանով Նոտր Դամը լուսանկարելու դուրս ելնող ճապոնացի զբոսաշրջիկների սարսափահար հայացքի և լուսանկարչական խցիկների ներքո... Եվ հանրակացարանի լոգարանում, ուր մի հոգուց ավել մարդ չի տեղավորվում: Բայց ես տեղավորվում էի... քեզ հետ: Իսկ Սեն ժերմեն Օ'Լյոի (տեղանքի անունը լավ չեմ հիշում) միջնադարյան պարիսպների տակ գտնվող դամբարանում, ուր մեր անխոս երկրպագուները դարեր առաջ մեռած ասպետների գանգերն ու ոսկորներն էին... Ու նրանք ասես նախանձում էին մեզ... խելահեղ սիրահարներին... հա: Ու դեմքիդ հիմա նայելով՝ ես միայն դա եմ հիշում, այդ ոսկորները...

Դե ի՞նչ, սիրելիս:

Այդ ամենը հանկարծ մոռացվե՞ց: Չէ՞ որ ես այնտեղ էի, որ քեզ սիրեմ... Ու... Ու ցավն այն է, որ հիմա, այս անհեթեթ «բաժանման» պահին էլ այստեղ եմ: Կողքիդ... Կողքիդ եմ, տես... Կողքիդ եմ ու իմ դերը չեմ հասկանում... Դու էլ քո դերը չես հասկանում, մանավանդ ապագայի դերը: Հատուկ վարժեցրած՝ «երկրորդ կես» գտնող խուզարկու շան դերը: Որը պետք է մտնի Նորանոր շփումների մեջ... Նա որոշել է, հասկանում եք... Գիտակից կերպով որոշել է և իրեն միտումնավոր նետում է ճակատագրին դեմ հանդիման... Որ աննպատակ քամին տանի ու իրեն կանգնեցնի ինչ-որ մի կեսի առաջ: Մի կիսամարդու, որի համար լիարժեք մարդ դառնալու գործընթացը հաղթահարելու դարավոր ուղի կա դեռ... Եվ յուրցիա: Առաջընթաց: Օ՛հ, փշոտ է նրա ճանապարհը... Իսկ դու, սիրելիս, դրա համար պետք է հետընթաց ապրես: Հե-տըն-թաց: Իմ մտավոր ունակություններն արդեն վիրավորվում են, երբ պատկերացնում եմ, թե ինչ կարգի խոսակցություններ ու հանդիպումներ ես մենալու այդ խառնամբոխների, այդ քրոնաշաղախ պայուսանների հետ: Ինչպիսի գերհետաքրքրական խրախճանքների ես մասնակցելու ընդարկված ժամտախտի հետ... Ի՞նչ ուսուցանող և բազմաբովանդակ պատմություններ ես ունկնդրելու այդ գոմշահոտ ցլիկներից կամ արվեստասեր պեդիկներից... Հա: Վերջ: Եստեղ քո վերջն էկավ, ես վերջնականորեն զզվեցի քեզնից: Ու կորավ ամեն ինչ քեզ համար, վերջ, հասկանում ես... Ըեզ մնաց միայն սոցիալական հարմարվողականությունը... Այսինքն, դու բաժանվում ես կոնկրետ անձից և միանում ես ինչ-որ խավի... Ու բնական է, որ ոչ այնքան բարձր խավի: Ավելին, ամենայն հավանականությամբ իրեն բարձր խավի տեղ դրած ցածրարժեք խավի, որն ամենավտանգավորն է... Դու ամուսնանում ես խավի հետ, խավի, որից երկուսուկես տարի հետ էիր վարժվել, որիս ասես մոռացել էիր մեկընդմիջտ...

Այո, ու ճիշտ ես ասում, որ «Նորը լավ մոռացված հինն է»:

Դե, ինչ ասեմ, - մտածեցի, - գնա, գնա ու տես: Ես էլ թող հայտնվեմ փշալարերին, թխվածքալիթի պարտեզներում*: Ի՞նչ ասեմ, այդպիսի ծանր վիճակներից դուրս գալու միակ եղանակը լրիվ ուրիշ նոր կես գտնելն է, ինչ խոսք: Ես, իհարկե, հոգու խորքում (հոգու խորք՝ ևս մի տխմար արտահայտություն) հա, հոգու խորքում կարծում էի, որ ինձնից հեռացող կեսս երկար չի դիմանա, մի օր գիտակցությունն ու սիրտը կսատեն կլոր սեղանի շուրջ բանակցությունների և մի բան կորոշեն: Իսկ թե նրանք որոշեցին՝ ի կատար ածելն արդեն թող մնա իմ ուսերին:

Զգիտեմ: Ո՞վ կարող է ասել, թե ինչ կլինի վաղը, մանավանդ, երբ սերը մտածում է վաղը չէ մյուս օրվա մասին...

-Արի վերջին անգամ գրկեմ քեզ,- մեղմ արտաբերեց նա: Ես նայեցի աչքերին, ևս մեկ անգամ հավաստիացա, որ էլ քնավ նրան չեմ սիրում, ևս մի անգամ միտումնավոր շուրթերս դողացրի, որը շատ միջակ ստացվեց և առաջարկեցի չբաժանվել հենց այստեղ, ռաբիգ զույգերով ողողված նստարաններից բարկացած այս տխուր այգում: Ոչլոտ շներ, Էնպես են գրկվել, Էնպես են իրար սեղմվել, ասես սիամական երկվորյակներ լինեն թթամիտները... Բայց որ գեփյունն էլ մեղմիկ շոյի ձեզ՝ մազապուծ փախելու եք իրարից: Սիկտիր եք անելու իրար... Նստել են այգում, իրար սեղմված: Super Glu-ով սոսնձվել են, հասկանում ես: Երևի հանգիստ բուժվելու տեղ չունեն բոսյակները, դե նստեք, նստեք, կարող եք անգամ պամելել, բայց հո հիվանդ չե՞ք... Հը, քեզ հետ եմ, կես, նախկին երկրորդ կես, համաձայն ես, որ էստեղ չբաժանվենք... Լավ է, որ համաձայն ես, քայլերս մի քիչ: Մեկ է, ես նույնպես արդեն քեզ չեմ

սիրում: Ու բաժանումն էլ ընդունում եմ, բայց ոչ որպես լիակատար մոռացում... Ես ավելի... ո՞նց ասեմ, ավելի եղբայրական զգացումներ ունեմ դեպի քեզ: Ի՞նչ կա՝ եղբայրական, հարազատական զգացումներ, ուր չեն կարող լինել ոչ սեռական պահանջներ, ոչ ժամանակ առ ժամանակ երկար ու ծիզ գրկախառնվելու պատկերներ և ոչ էլ լավ ու վատ ծծելու մասին խոսակցություններ: Ոչ մի նման բան: Այս պահից սկսած՝ դու իմ քույրն ես: Իմ անդաստիարակ, լլտի, խորամանկ, իր լավն ու վատը մշտապես ջոկող ու ինձ օգտագործող քույրը... Կներես, քույր... Ես, հենց էնպես, բերանիցս թռավ... Ես իրոք եղպես չեի մտածում... Իրոք, երզվում եմ... Բարկացած եմ, փոքր ինչ... Մի քիչ էլ որ քայլենք՝ լրիվ կխաղաղվեմ... Լսի, քույր, գիտե՞ս մտքովս ինչ անցա՞մ... Լսի՛ միշտ ես եմ քեզ տուն ուղեկցել, չէ՞: Դա: Ես անզամ էլ, ես վերջին անգամ՝ դու ինձ ուղեկցի, ի՞նչ կա: Զամածա՞յն ես... Դե տես ինչ լավ է: Քույրը եղբորը տուն է ուղեկցում: Զանգիստ, խաղաղ, առանց ավելորդ պաշարառությունների և մանավանդ՝ առանց լեզուների ծայրերը միմյանց կոկորդի խորխորատները հասցնելու... Մի վայրկյան քույր, ես մի ճանապարհը հարմար չեմ, արի շրջանցենք, մյուսով գնանք... Սա էլ մի քիչ դարուփոս է, վտանգավոր է, մութն ընկնում է, մանավանդ ես էլ քեզ չեմ սիրում: Ի՞նչ... Սրանով գնանք... Դե արի մտնեմ թևը, քույր, չընկնենք: Ձգողականության դեմ պայքարելն անիմաստ է, ես հոգնել եմ դրանից: Ապուշ գիտնականներն են մեղավոր. ինչու՞՞ հնարեցին այդ ձգողականության օրենքը, մենք էլ իմացանք ու սկսեցինք վախենալ: Արի, արի բռնեմ... Եղպես... Գիտե՞ս, քույր, նախկինում, երբ մարդիկ ոչինչ չգիտեին այդ օրենքի մասին՝ գահավիժում էին ցած և... մեռնում էին էլի: Բայց ոչ շարդուխուրդ լինելուց... Ամոթից: Դու, քույր, հանկարծ չմեռնես ամոթից: Ձեռքս մի թող, արի... Բա, մեռնել, խայտառակ չլինելու նպատակներով... Մեռնել անհույս... Ողջս քարի հագավ, հա... Մեռնել չսիրելով... Ու չհասցնելով կարգալ մահվան բանաձևը... Չեմ, քույր, չեմ սիրում ես քեզ... Չեմ սիրում, ոչ: Ինչո՞ւ թողեցիր ձեռքս... Գուցե այդ մահվան բանաձևը մեկն է՝ ձեռքս թողնել: Անզամ եթե այն թույլ է քո ձեռքից: Զիմա էլ առաջ ես ընկնում: Առաջ մի ընկիր, ասում եմ, հետ նայի: Չե, ինձ, ինձ, ինձ նայիր: Տեսա՞ր: Ես... Ես գալիս եմ քո հետևից: Արի օգնեմ քեզ: Չեմ կարողանում: Քույր, դու լավ չես հենվում իմ ձեռքին: Կամ ձեռքս է թուլացել, կամ դու ես ծանրացել, ո՞վ գիտե: Ես ընկնում եմ: Լսեցի՞ր... Զարցում եմ՝ լսեցի՞ր: Աչ կողմից եկող քրքրիչ լսեցի՞ր: Ինչ քրքի՞չ: Ուրեմն լսեցի՞ր, քույր: Ուրեմն դա սատանան էր, ես սատանայի ծայրը լսեցի ուրեմն... Թե՞ ուղղակի լսեցի սատանայի ծայրը: Ընկնում եմ, տուր թևը: Տար ինձ: Էլի, էլի, մի թող, մի թող, այդպես: Ո՞ր կորար: Ո՞ւմ աչքերն են սրանք: Ո՞ւմն են: Այսքան արյունուռուտ ու անթափած: Քոնը չեն, քույր: Ո՞րն է: Ես ընկնում եմ հողի մեջ: Նա տնքում է: Զողը: Տնքում է բյուրավոր ձայներով: Ո՞րն էր, ինձ ասա... Ընկե՞րն են սրանք, ո՞ւմ աչքերն են, հը՞... Ընդարդեն դարձան բյուրավոր ու նենգ... ինչո՞ւ են նրանք անվերջ լայնացնում կիսանեխ բիբերն իրենց աչքերի... Ընկե՞րն մեռած, որոնց սարսափից մահն էլ է փախել, ու չի կարողացել... Ընկե՞րն են, ասա, չկա՞ս դու արդեն... Ընկե՞րն մեռելներ չեն սրանք զգայուն, որ ուզում են, տե՞ս՝ հյուրընկալել ինձ, հավիտյան ու հուր... Ընկե՞րն ուզում հիմա, չեմ գնա ես, քույր... Ընկե՞րն ձեռքովս է կանչից իմ արթուն, սակայն հուսաբեկ... Ընկե՞րն արի, դողոջ թարախոտ ու նենգ... Ընկե՞րն սողա դեպի սիրտն իմ հյուրընկալ... Ընկե՞րն թող ինձ դողոջ, մի անգամ կյանքում եղիր անաչառ ու անկողմնակալ... ինդրում եմ, գթա՞՛ ես մեռնալ չեի, իմ քույրն էր ինձ հետ... Ընկե՞րն, արի: Չկա՞ս... ինդրում եմ, արի, մի դառնա անհաս... Ընկե՞րն եմ, ինդրում... Ընկե՞րն պիտի հասնեմ վաղուց բորբոսնած, բայց կու՞մ խորխոր ժայռաբեկորին... որը աշխարհին ձեռնոց նետելով՝ խոյացել է վեր... Ընկե՞րն է հույսի կիսամեռ կողին... Ընկե՞րն է մշուշն ու ամպը անծիր, և որի վրա... սատանի ճահճից հանած տիղմերով... Ընկե՞րն է՝ հատ-հատ, գրված է լրիվ, գրված է կես-կես... որ ինչ էլ լինի՝ ես սիրում եմ քեզ:

Փոխատեղումներ

Օ՝ Զարյան

«Լինում են րոպեներ, երբ ամեն ինչ որոշում են վայրկյանները... Եվ դա տևում է ժամեր»:
Գեներալ Կոնյան. «Իմ Վաթերլոոն», 2001:

Լուսահոգի թաղային տեսուչն ժամանակին ասում էր. «Սմբատ, եթե կյանքը չստացվեց, մի ավելի հետաքրքիր զբաղմունք գտիր...»: Միշտ հավատարիմ եմ մնացել այդ պատգամին, չնայած անուս Կարեն Է... Ընդհանրապես ոմանք, ում հետ հանգամանքների բերումով ծանոթացել եմ մինչև առավոտյան ժամը 11-ը, ինձ անվանում են Սմբատ: Սկզբում բարկանում էի, հետո հաշտվեցի. այնուամենայնիվ, մի հոգի չէ, ուրեմն ես էլ, ըստ երևույթին, մի հոգի չեմ և ուստի բողոքելու առիթ ընդհանրապես չկա. ուրիշները իսկի մի կյանք էլ բարով-խերով չեն ապրում, իսկ ես ապրում եմ երկուսը միաժամանակ՝ Ձեքիլի ու Զայդի օրինակով... Նման նախատիպ ունեցողը, բնականաբար, պետք է զգոն լինի, և եթե ժամանակակիցներս հաճախ աշխատում են մոռանալ ոչ վաղ անցյալի տհաճ դեպքերը, ապա իմը հակառակն է. ես աշխատում եմ հիշել, թե ինչ եմ արել և հատուկ ծոցատետր եմ պահում գրառումների համար...

Օրը սկսվեց սովորականի նման. գարթուցիչին միացրած մագնիտոֆոնից հնչեցին «Տառապանքներն ըստ Մատթեոսի», ավտոպիլոտ եղանակով մի գավաթ սուրճ ներմղեցի և անցա ծխախոտի որոնումներին... Սովորական ծխախոտը գրպանումս էր, իսկ հյուրասիրության համար նախատեսված, սև վառոդով լցոնածներն այդպես էլ չգտա:

Դրա փոխարեն գտա մի ճմրթված գրություն: «Երբեք չեմ ների, սրիկա՛... քո Լուսե»: Այն, որ Կարենը սրիկա է, նորություն չէ, բայց՝ ի՞նչ Լուսե...

Եվ որտե՞ղ է հանդիպել Կարենին... Միամիտ հարցեր եմ տալիս ինքս ինձ: Իհարկե՞՛ Բոլշի տանը, էլ որտեղ պիտի եղած լինի երեկ սրիկան: Չէ, բան չեմ հիշում, պետք է գրի առնել: Լավ, ճանճերը չմոռանամ... Ամբողջ ճանապարհին աշխատում էի հիշել, թե էլ ինչ եմ մոռացել: Զարագատ հիմնարկ հասնելուն պես հիշեցի. չեմ վկացվել... Դե, ոչինչ, աշխատանքային օրը կսկսենք վկացվելով:

Արդեն թարմացած միանգամից աշխատանքի անցա. փոխեցի Նարեկացու և ներկա-բացակաների մատյանների կազմերը, վերցրի անցագրայինի մի դատարկ թերթիկ ու, սեյակումս փակվելով, սկսեցի կազմել օրվա այցելուների ցուցակը.

1. Արուսյան Խաչատուր
2. Զինգաչևուկ Մեծ Օծ
3. Զենգել
4. Գրետել
5. Բուրոս Բուրոս Ղալի

Այսօրվա համար այսքանը կարծես թե բավական է: Ցուցակը տվեցի մեր կիսագրագետ ցրիչին և հնարավորին չափ հարմար տեղավորվեցի բազմաթոռին, քանի որ փոխատեղման ժամը մոտենում էր: Արթնանալով՝ որոշեցի մյուսներին էլ արթնացնել: Նախօրը պատրաստած Սուրեն Զոհարյանի « Թվագրողի առանձն » ձայնագրությունը միացրի ներքին ռադիոցանցին և ձայնը բռնեցի մինչև վերջ.

- Վեր կացեք, վեր, ամբողջ գիշեր
Մարդ է գնում ու գալի...
Հե՛յ զարթնեցեք, ի՞նչ եք քնել
Քաջ գինվորներ թաթուլի...

Դատելով միջանցքի աղմուկից՝ ազդեց: Տեսես ի՞նչ են ծվծվում... Թաթուլն էլ մեր նոր տնօրենն է. մի շաբաթ առաջ ենք ստացել, դեռ չի հասկանում, թե ուր է ընկել, իսկ եթե ասեմ, որ խուլիզանը ոչ թե ես էի, այլ՝ Սմբատը, լրիվ կանջատվ... Ավելի լավ է մեռած ձևանալ:

Մեկ ժամ անց, զարմանալով, որ փոխատեղումը դեռ չի կատարվել, որոշեցի ավարտել առավոտից սկսած բանականության սիմֆոնիան: Հարկի բուֆետում եփվող շիլայի մեջ կես բուռ կանաչ պլաստմասե ճանճ գցեցի և, սենյակ վերադառնալով, գանգեցի ֆինբաժին. «Աղջիկներ, դուռը պի՛նդ փակեք, Աբոն խելագարվել է... Մուրճը ձեռքին հարկից հարկ է ընկել... Արդեն ոստիկանություն են կանչել... Մինչև Աբոյին բռնելը դուռը ոչ-ոքի չբացե՛ք»:

Ընդ՛, հիմա գանգեք արտադրության պետին. «Աբո ջան, ֆինբաժին աղջիկները ուզում են Ջոկոնդայի նկարը պատից կախել, բայց չի ստացվում: Մի հատ մուրճ վերցրու, արի՛»:

Թվում էր, ամեն ինչ հաշվարկված է նախօրոք. ամենահարմար ժամանակավոր թաքստոցը զուգարանն է...

Բայց այստեղ ես դարձա սեփական կոմբինացիայիս զոհը. զուգարանը զբաղված էր: Տղաները փսխում էին... Սա ի՞նչ նորույթ է... Միահամուռ հետ տալ առաջին անգամ եմ տեսնում... Հանկարծ հիշեցի շիլայի մեջ գցած ճանճերիս մասին, և ամեն ինչ իր տեղն ընկավ: Չկա հետևանք առանց պատճառի: Եվ ընդհանրապես. աշխարհը ճանաչելի է:

Ուրիշ ի՞նչ պատմեմ... Ձեզ երբևէ ծեծել են հովանոցներով: Ու՛Ֆ, ոնց վիզս ցավում... Ես այսօր էլ աշխատողը չեմ:

Գնալիս, այնուամենայնիվ, Թաթուլի առանձնասենյակի դռանը գրեցի.

«Ցնծացե՛ք, բոզեր, խեղդեցիք ճգնավորին»:
Եզնիկ Կողբացի

Լավ, ասենք թե լքեցի այս իշամեղվի բույնը, բայց էսպես հալածված, կոտրած քնարով, հիմա ես ու՞ր գնամ, ի՞նչ կասի ներքին ձայնս երկրորդ եսիս: Ներքին ձայնս ցավազրկող էր խնդրում, և ես ուղղեցի մուրդ քայլերս առաջին մտածող ճագարի՝ վաղամեռիկ Կարախանի մարզիչ բանասեր Բուշի տուն...

Ներս մտնելուն պես հասկացա, որ բավական ուշացել եմ: Հերթական խնջույքի մասնակիցներն արդեն կորցրել էին չափի և հումորի, տարածության և ժամանակի զգացողությունները: Բնականաբար, ազգային մտածելակերպի մասին խոսք լինել չէր կարող: «Մոնստերաթ» Ծովինարը հիշել էր 1929 թ. սովամահ եղած իր պապիկին և հեծծանքների ընդմիջումներին լացակուրմած բացականչում էր. «Կուլակաթափ արիք, ջհանդամը, գոնե հաց տայիք, ուտեր, վա՛յ, պապի ջա՛ն...»: Լավ սա պարզ է, բա մնացածներն ու՞ր են:

Բուշին գտա խոհանոցում, շշի հետ գրուցելիս, ընդ որում՝ չափածո.

Այս մոխրակուլով դեզերումներում
Մեզ մնացել են մի շիշ և հուշեր...
Ու եթե ես չիմեմ, Բիձա՛,
Եվ եթե դու չհարբես, Բիձա՛,
Ո՞վ կհամբարձվի այս գիշեր...

Վիճակը կարծես մոտ է բոսորագույն մղձավանջներին: Ուշադիր պետք է լինել:

Հանկարծ Բուշը կտրուկ վերցրեց դիմացի շիշը, ձեռքերը շփելով բացականչեց. «Բիձա, Խոտաբիչը որ դուրս գա, մորուքից կբռնես, չփախչի»...

Բոսորագույն մղձավանջների այս փուլը ինձ անծանոթ էր, ուստի, բավականին տազնապահար, ես ձեռնամուխ եղա Բիձու որոնումներին: Բուր սենյակների տակնուվրա վիճակը հուշում էր, որ Բիձեն եղել է այստեղ, բայց ու՞ր է գնացել, ե՞րբ, ինչու՞: Լվացարանում մի 44 համարի կոշիկ գտա: Ծովինարի համար մեծ է, Բուշի համար՝ փոքր, ուրեմն, եթե ուրիշ հյուրեր չեն եղել, Բիձեն մոտերքում է, հեռու չէր կարող գնալ...
Հարևաններին հարցնեմ...

Հարևաններին գործը չհասավ. աղբատար խողովակի մոտ ծունկի եկած, դեմքով, չգիտես ինչու, դեպի հյուսիս, անուղղելի աթեիստ Բիձեն աղոթում էր.

«Օ՛, աստեկների ռազմաշունչ աստված Վիցլիպուցլի, միակ աստվածը, որին ես հավատում եմ, քանզի քեզ չհավատալ հնարավոր չէ...»

Մեղքերի թողություն չեմ խնդրում քեզանից՝ ո՛չ անցյալ, ո՛չ ապագա..

Ուղղակի գթափրտ եղիր. ստեղծել ես, տերություն արա...

Ուղեկցիր մեզ «Վեդի ակոյից» դեպի «անմահական ջուրը հայոց», ազատիր այս բոսորագույն մղձավանջներից...

Բայց մի շտապիր... մի շտապիր... մի շտապիր...»

Այս ամենին դիմանալն արդեն անհնարին էր... Ու ես նորից դարձա Սմբատ:

Տեսողական ծուղակներ

Վարդան Զարյան

Ըստ վերջին մարդահամարի՝ Հայաստանի բնակչությունը շուրջ 3 միլիոն է, այսինքն, Հայաստանը վերջնականապես լքել են մոտ մեկ միլիոն մարդ: Առավազն կես միլիոն ևս դուրս են, բայց նրանց հարազատները ինտեգրացվել են նրանց դեռևս համարում են Հայաստանի բնակիչ: Այսպիսով մեր հանրապետության բնակչության քառասուն տոկոսը արտագաղթել է: Համարյա նույնպիսի դրություն է հարևան պետություններում: Նրանցից շատերը, ասենք ԱՄՆ-ում, գտնում են իրենց հարազատներին, ծանոթներին, հարևաններին, ընկերներին, բայց ոչ իրենց նախնի միջավայրը, նրանք այլևս Հայաստանի մի փոքր բեկորը չեն: Դա այլևս արտագաղթ կամ ներգաղթ՝ իմիգրացիա չէ, այլ գաղթ՝ միգրացիա: Իմիգրացիան վերահսկելի գործընթաց է, միգրացիան՝ անվերահսկելի:

Իմիգրանտները պահպանում են իրենց ինքնությունը, ունեն մի որոշակի կոշտ, չտարրալուծվող միջուկ: Դա մայր հողի կոշտ տարերքի ներկայությունն է նրանց մեջ: Երկու պիկո մարմինները կարող են միայն հպվել: Լիովին միախառնվել կարող են միայն օդային կամ եթերային տարերքերը: Միգրացիան օդային տարերք է: Իմիգրանտը ներկայվում է ընդունող երկրի պատմության մեջ, միգրանտը ստեղծում է նոր պատմություն: Իլֆի և Պետրովի «Տասներկու աթոռ» վեպի հերոս Օստապ Բենդերը Վասյուկի գավառական քաղաքի բնակիչներին նկարագրում է, թե ինչպես շախմատային ամաչությունները կարող են զբոսաշրջիկների և բնակչության ներհույսի շնորհիվ այն վերածել մեզապոլիսի, վերանվանել Նյու Վասյուկի, ստվերել մայրաքաղաք Մոսկվան, որը այսուհետ կկոչվի Հին Վասյուկի՝ ի վերջո դառնալով միջմուրհակային հաղորդակցության կենտրոն:

Հետևելով Օստապ Բենդերի տրամաբանությանը՝ Գլենդելը հարկավոր է վերանվանել Նոր Երևան, իսկ Երևանը՝ Հին Երևան: Հեռանկարը այնքան էլ ֆանտաստիկ չէ, եթե հիշենք, թե ինչպես են առաջացել Նոր Զելանդիա, Նոր Յորք և այլ անվանումները: Ինչպե՞ս է հարաբերվում նորգելանդացու ինքնությունը Զելանդիայի հետ: Այդ անվանումները միգրանտի ինքնության կնիքն են կրում:

Հավանաբար նմանապես հարկավոր է տարանջատել պատկերների բանագման և տեղաշարժերի ժամանակակից փուլը անցյալի համաժամանակ երևույթներից: Պատկերները ևս, իրենց մեջ պահպանելով երբեմնի սրբազան գործառույթի մնացորդները, կապված լինելով այստեղի և այժմի հետ, ունենալով ծննդյան տեղ և ժամ, ապրում են մի որոշակի սահմանի ներսում. պատկերների գաղթը ասելով՝ մենք հասկանում ենք վերջին արգելքների անհետացում:

«Պատկերների գաղթ» ասելով՝ սովորաբար հասկանում են վիդեոարտարդանքի արագացող շրջանառությունը հեռուստատեսության, ինտերնետի և այլ միջոցների շնորհիվ. գաղթի համամուդրակային մասշտաբների պայմաններում նրանք գերծ են պահում կասկածներից, ստեղծելով ողջ մարդկությունը ընդգրկող համընդհանուր կող: Կասկածները պահանջում են նորարար ապացույցներ, որոնք սկսած որոշակի պահից դադարում են բավարարվել ճշմարտանմանի վերարտադրման եղանակով: Պահանջվում են նոր եղանակներ, որոնք հավաստում են նաև գերիրականը, վերարտադրում ֆանտաստիկը: Այս միտումի հետևանքով ներկայումս ֆանտաստիկ կինոն դառնում է գերակայող: «Կահիրեի ալ վարդը» կինոնկարում կինոհերոսը Եկրանից իջնում է այս իրականություն. պատկերի գաղթը անցումն է կինոիրականությունից, անուրջների թագավորությունից այս իրականություն. սա պատկերի գաղթի իմաստը կամ նպատակն է: Սա միանգամայն այլ իմաստ կամ բովանդակություն ունի, քան արձանների կամ նկարների վերակենդանացումը: Կա նմանօրինակ մի ֆիլմ Ա. Շվարցենեգերի մասնակցությամբ, որտեղ արդեն միանգամայն այլ իրադրություն է. բնօրինակը ավելի հիմար է, քան կինոպատճենը, ի տարբերություն «Կահիրեի ալ վարդը» կինոնկարի: Պատկերները շարժվում են, մենք նայում ենք, պատկերը կանգնած է, մենք մտածում ենք: Իսկ եթե՞ մենք հիմարություն ենք մտածում:

Արգելքները, որի մասին ասվեց վերևում, պատկերի, որպես իրականության արտացոլման, անհետացումն է. իշխողը և հաղթողը ֆանտաստիկն է: Ֆանտաստիկան մարգինալ, իրականությունը շրջանակող ժանր է՝ սահմանագծող հավաստի ու անհավատալի, այսպիսով կայունացնող իրականը: Ըստ Ի. Կանտի. «Եթե գարդարանքը չի ներառնված գեղեցիկ ձևի մեջ, այլ ծառայում է որպես ոսկե շքանակ, միայն իր գրավչությամբ նկարին հավանություն տալու համար, ապա

Ֆանտաստիկ կինոն ավելի հետևողական է իրականությունը պայթեցնելու գործում, քան հին, իրականությունից կախված կինոն: Այդ նոր կինոն օժտված է սեփական բանտով և ծուղակներով: Այս առիթով տեղին է հիշել վիրտուալ իրականության մասին բազմաթիվ կինոնկարները, որոնց հանգուցային իրադարձությունը ծրագրավորման դեֆեկտի պատճառով հերոսի ծուղակ ընկնելն է, որից ևս անկարող է դուրս գալ: Հայտնի է, որ երազի նշանակությունը քունը շարունակելու մեջ է: Երբ մարդը հանկարծ արտաքին գրգիռ է ստանում, նա իսկույն ստեղծում է մի փոքրիկ տեսարան, մի կարճ պատմություն, ուր այդ գրգիռը ներառված է որպես դետալ: Երբ գրգիռը դառնում է չափից ավելի ուժեղ մարդը արթնանում է: Մեկ այլ բացատրություն ասում է, որ մարդը արթնանում է ոչ այն պատճառով, որ գրգիռը դառնում է ուժեղ, այլ որ նրա ցանկության իրականությունը, լակայան Իրականը դառնում է ավելի սարսափելի, քան արտաքին իրականությունը: Նա փախչում է իրականություն, որպեսզի երկարածի իր քունը: Ծրագրավորման դեֆեկտը ավելի իրական է, քան արտաքին իրականությունը, այն իրականության միակ մնացորդն է: Երբ «իրականը» այլևս չկա, չկա «ծրագրավորման դեֆեկտը», ծրագիրը իրագործվում է լիովին: Արթնանալ հնարավոր չէ, ամենուր կախարդված տարածքներ են:

Կանգառը անհնար է, պատմությունը կանգ է առնում:

Հաջորդ ցիտատը, որ ես կուզեմայի բերել, «Պատմության հանկարծության մասին» Վ. Բենյամինի տեքստի 14-րդ թեզիսն է. «Պատմությունը կառուցելու առարկա է, որի ելման կետը ոչ թե համասեռ և դատարկ ժամանակն է, այլ արդիականությունը: Այսպես, Ռոբեսպիերի համար անտիկ հռոմը մի անցյալ էր, որ հագեցած էր արդիականությամբ, խլված պատմության շարունակականությունից: Ֆրանսիական հեղափոխությունը իրեն գիտակցում էր որպես նոր հռոմ: Այն ցիտում էր հին հռոմը, ինչպես մոդան է ցիտում հին շրջագետները»: Օստապ Բենդերը ռադիկալացնում է Ռոբեսպիերին. Նյու-Վասյուկին իրեն գիտակցում է Հին Վասյուկի, որը Վասյուկին չէ:

Ֆանտաստիկ ժանրը անընդհատական, շարունակական է՝ անհավանականից մինչ կախարդականը. պատմությունը Վ. Բենյամինի համար իր մեջ ունի կրկնության պահը, այն, ինչից փորձում է խուսափել ֆանտաստիկ ժանրը: Այսօր դա այն գործիքն է, որ թույլ չի տալիս պատմական անցյալը ներկայում կրկնելու միջոցով քաղել նրա մեղքը: Միգրանտները այդ ֆանտաստիկայի կողմն են, բայց նրանից դուրս. նրանք կարող են դառնալ այն ազդակը, որի շնորհիվ Հին հռոմի պատմությունը կարող է լիովին իրագործվել: Նրանք իրենց մեջ պահում են «աշխարհի վերջի» մասին սցենարը կամ պատմության տեքստը: Ինձ համար մեծ գայթակորություն էր գրել այդ տեքստը, առավել ևս, որ այդ տեքստի կառուցման սկզբունք պետք է լինի Օստապ Բենդերի և Վ. Բենյամինի վերը շարադրված եղանակների սիմբոլոգ: Դա կլինի պատմության ռեպրոդուկցիա, վերարտադրություն, ուր ներկան պետք է կորցնի իր բոլոր տարբերությունները անցյալի հետ:

Առաջին հերթին հարկ է վճարելանորեն նույնացնել Հյուսիսային Ամերիկյան Արևմտյան Հանրապետության Կայսրության հետ, իսկ Եվրոպայի հանրապետությունը՝ Արևելյան Հանրապետության Կայսրության հետ, «պատմության վերջը»՝ հռոմի հավերժության գաղափարի հետ: Արևելքից Արևելյան Հանրապետության Կայսրության հետ սահմանակցում էր Սասանյան Իրանը, նրա դերը վերապահում ենք Ռուսաստանին, հյուսիսից Արևմտյան Հանրապետության Կայսրությանը սահմանակցում էր Գաղիային, դա կլինի Մեքսիկան, գերմանական բարբարոսների դերը կտանք Լատինական Ամերիկային, առավել ևս, որ Արգենտինան և Հիլին իրենց գծագրով զարմանալիորեն հիշեցնում են Շվեդիան և Նորվեգիան: Հոլիվուդյան մի զուգահեռ գտնում ենք հայ ժողովրդի պատմության մեջ, երբ հայ արքաները մեկը Հուրաստանում պատվիրում է հայկական աստվածների արձաններ. Չևսը դառնում է Արտավազդ, Աֆրոդիտեն՝ Աստղիկ և այլն: Հին հռոմեական դարաշրջանի գլոբալացումը նույնանում է ամերիկյան ոճով գլոբալացման հետ, որը երկու դեպքում էլ ուղեկցվում է ժողովուրդների մեծ գաղթով: Այդ գաղթի պատճառով Հյուսիսային Ամերիկայի Նոր Արևմտյան Հանրապետության Կայսրությունը կործանվում է լատինամերիկյան բարբարոսների արշավանքներից և ինչ-որ ժամանակ անց վերածնվում Հյուսիսային Ամերիկայի Նոր Հանրապետական Սրբազան Կայսրության:

Հյուսիսային Ամերիկայում սկսվում է Նոր Միջնադարը: Նույն

այն կոչվում է պաճուճանք և նսեմացնում է իսկական գեղեցկությունը»:

Ֆանտաստիկ ժանրը այսօր ծառայում է, որպես նսեմացնող միջոց: Մյուս կողմից իրականությունը տեղ չունի, տեղի չի ունենում, քանզի այդպիսին է շրջանակը: Իրականությունը վիզուալ ժանր է, հնարավոր ժանրերից միայն մեկը, ժանրերից ամենաանարտահայտիչը, և անցումը հնարավոր է, որքանով հնարավոր են անցումները ժանրերի միջև:

Իրապաշտությունը ֆանտաստիկ ժանրի սոսկ մի մասն է և, ընդհակառակը, իրականությունը ևս կախարդված տարածք է: Մյուս կողմից, հավաստված, անկասկածելի իրականությունը բանտի և մեկ տարբերակ է: Վալտեր Բենյամինը, որի Մոսկվայում ապրելու տարիները համընկնում են Օստապ Բենդերի գործունեության տարիներին, իր «Արվեստի ստեղծագործությունը տեխնիկական վերարտադրության դարաշրջանում» գործի մեջ վկայում է, որ. «Թվում է, մեր պանդոկները և մեծ քաղաքների փողոցները, մեր բյուրոները և կահավորված սենյակները, մեր կայարանները ու ֆաբրիկաները մեզ պահում են անհուսալի բանտի մեջ: Բայց ահա եկավ կինոն և մի ակնթարթում պայթեցրեց այդ բանտը, և մենք արկածալի ճանապարհորդության մեկնեցինք այդ ցիրուցան բեկորների մեջ»:

Աուրայի անհետացումը՝ «բանտի պայթելը» Վ. Բենյամինի համար կապված է կրոնական ծեսի հետ, որ ամրագրում է պատկերի աուտենիկությունը, նրա փոխվելը օպտիկո-քիմիական տեխնոլոգիայի: Վ. Բենյամինի նշած իրականության տրոհումը վերջավոր է, և ամենափոքր միավորը կարող է: Թվային տեխնոլոգիաները գործ ունեն Լեյբնիցի անվերջ փոքր մեծությունների դիֆերենցիալ հաշվարկների հետ: Սա տրոհման, աուտենիկության այլ մասշտաբ է: Եվ քանի որ Վ. Բենյամինի համար կինոն կորելյանտ է զանգվածային քաղաքական շարժումներին, մասնավորապես օդային մեխամարտերով, օդային ռմբակոծություններով պատերազմին, ինչպես Ժ. Բոդրիյարի համար Ծոցի պատերազմը՝ նոր վիզուալ տեխնոլոգիաներին, ապա նա բացասաբար է վերաբերվում ֆանտաստիկային: Կինոյի մեջ սակրալ կամ գերբնական տարրեր տեսնելը նրա համար խիստ ռեակցիոն է:

5 ԵՐԱԶ

Կարեն Ղարսյան

Ամմիջապես տեսնելուց հետո մերկ, քնից վեր թռած ոմն Կարեն Ղարսյան գրի է առել 5 երազ: Տեքստի տեսք ստանալուց և եթ չեն ներթարկվել ո՛չ կապիտալ, ո՛չ կոսմետիկ հղկման: Մեզ հասել է նրանց վերաբերյալ գրառողի թողած միակ խոսքը. «Նրանք երբևէ բաց չեն թողնի որևիցե ընթերցողի քնի միջով կրկին երազների աշխարհի վերադառնալու առիթը՝ առանց վախճալու, որ կրկին կարող են անճանաչելիորեն գրի առնվել - նորից վռնդվել երազների աշխարհից»: Մենք արհամարում ենք այդ մտավախությունը և թողնում նրանց ճակատագիրը բախտի քմահաճույքին:

Panopticon

Մենք գնում ենք Ամերիկա: Երկինք, ամպեր, ջարդոխուրդ: Ամերիկայում եմ ես: Մենք գնում ենք ինչ-որ տեղ աշխատելու, ես մենակ չեմ, մի քանի հոգի ենք: Մենք ինչ-որ տեղ ընկանք: Շատ անպարզ, ինչպես երագում: Մենք աշխատում ենք, ահռելի կալվածք, «սեր սովերի տակ» ռոճով: Մեզ դրանից առաջ վռնդել էին քաղաքից: Մենք անցանք գործի: Մենք չենք հոգնում: Մենք ինչ-որ ձևով որոշեցինք վախճեցել մեր տանտիրուհուն, ինչպես եղանակը՝ մեզ: Մենք կապկպեցինք կատվին, նույնպես և թուկերը, գերանները: Կատուն կախված էր օդի մեջ, դռան առաջ: Տանտիրուհին դուրս է գալիս, ջղայնանում, նրա լոգերը՝ իսկը իրավառություն: Միայն գլուխն է երևում, վերնից նրա մարմինը չափազանց փոքրանում է: Մենք իրար չենք տեսնում: մենք այդ ժամանակ գնում էինք ճաշարան, խժռելու ինչ պատահի: Բայց ես հայտնվում եմ ինչ-որ սովորական վայրում, ես սովոր եմ չտեսնված ամեն բանի: Ինչ-որ աղջկերք, նրանք կատաղեցին, որ ես առանց քաշվելու ու սոված հասա իրենց բնակատեղին, այդպես էին նրանք անվանում յուրաքանչյուր տեղ, ուր որ աչքովը ընկներ նրանց ներկայությունը: Ես ներկում էի ձմերուկը սև գույնի: Ներկեցի չափից դուրս ու փշոցեցի գետնին: Մենք սկսեցինք պարել բեկորների տակ: Մենք գծվում էինք, մինչ ես նստած էի ասեղների վրա ու նրանք ինձ պատմում էին ոնց են փող աշխատում: Ես ճաշարանում տեսա, մի աղջկա որը շատ էր ուզում լինել այնտեղ: Նրա մազերին ես սասացի, որ ես թերևս հեռանում եմ: Սրանք պատմում էին, որ քաջով ոռնելին ես ստանալու ու ծիծաղում էին իմ վրա, որ ստիպված պիտի գնայի: Ես հայտնվեցի ձմեռվա մեջ, չէի մրսում: Ճաշարանում, որտեղ կար մի մարդ, որը պարզվեց պետև էր, բոլոր նրանց, ովքեր չունեին պետ: Սա երևի հոգնել է իմ ամաչկոտ աշխատակիցներին ինչ-որ բաներ ասելով: Ես նորից ուշացա: Ուտելիքով տուպրակը դրած էր սև տուպրակի մեջ ծխակալած, անտեսանելի պատերով մեյսախոլիկ բարի հատակին: Նրանք բոլորը նայում էին տարբեր կետերի, երբ ես ուտում էի, ես հասկացա, ես ընկել եմ հազվիվազ հառած հայացքների գարշելի ոստայնի մեջ ու սկսեցի ուտել, որոշելով նրանց փոխարեն, իսկ նրանք իմ փոխարեն, որ խաղ պիտի խաղացվի պառավի գլխին: Մենք ձիով թուկեր էինք հյուսում, որ դրանցով ձիուն դռան առաջ ձիգ կապաթեինք, համենայնդեպս շատ էինք ուզում: Աշխատակիցներից ինչ-որ մեկը սկեց, ձին ավելի ուժեղ էր: Նա գոռում էր, ինչպես Յիմալայներում ու հռիռոց էր դրել: Մի պահ մրսում էի: Մի պահ՝ էլ չէ: Մենք գոռում ու մռչում էինք մեջքի վրա փռված կրիայի պես ու տեսանք ձիու խելառացած ոտքերը, որոնք խփում էին անտրտունջ ֆլամենկո

անընդմիջելիությամբ օտարացած հաղորդալարերի ֆոնի վրա, հեռագրապլանների վրա (նախորդ հարյուրամյակների գերեզմանաքարերի), մինչ վախենալու էր, մուռ էր այնքան, որ դեռ կարողանում էինք իրար տեսնել: Պառավի վերաբերմունքը մեզ համար նվազ հետաքրքրաշարժ էր: Ճաշարան ես չգիտես ինչի նորից ուշացա: Բոլորն այնտեղ սկսվեցին: Ես ուսում էի: Մագերովը խոսում էր անտեսանելի պատերի հետ, իր ձեռքերով հանդերձ ծփալով անլսելի աղմուկի մեջ: Նրանք ներամփոփ տրամադրության մեջ էին, չէին լսում քրտնաթոր ճաճպոցս՝ ընկած ուտելիքի տաքության հետևից: Մենք բոլորս դուրս եկանք աննկատելիորեն, և ողջ Ամերիկան դրսից գոռում էր հիստերիայի մեջ բխկում էր թափով ինչքան ուժը պատեր ճկում էր իր վրա ու բոլորի վրա ու ամեն ինչի մեջ խելոքներս չկորցրիք իրար վրա գոռգալու առիթը: Ես չէի մտածում մայրերի մասին: Պարզվեց, դա ուղղակի երգ է, որը կատարվում է համընդհանուր միատեսակ աշխատանքների ժամանակ: Մենք, բոլորը ներկում էին բոլորը: Սև գույնի, սկսած երկնաքերներից, շարունակելով ռադիոալիքներով, վերջացրած մեզնով, որպեսզի վերջում ցնծանք փշրանքների տակ այն ամենի, որի մասին գոնե ամենախնտեկտուալը որևիցե պատկերացում ունենար, մենք ներկում էինք կոնցեպցիաներ, երևույթներ, դրոշներ, հասկացություններ, հասկացողություններ: Ինչ-որ խցիկում նստել, նայում էի Էկրանին. իր ողջ կյանքը նա նկարահանել էր տեսախցիկով, հետո հոգնեց, մի աթոռակ սարքեց այդ ժապավեններից, նստեց, մտածեց, մացած ժապավեններով պատրաստեց կախաղան, կանգնեց աթոռակի վրա, անջատեց տեսախցիկը:

4.VIII.2001

Magnetotail

Ես անսպասելիորեն եղբայրացա իմ նախկին ընկեր-դավաճանի հետ: Մենք սատանան անգամ չգիտի, ուր հայտնվեցինք: Համենայնդեպս նույնքան մուռ էր, երբ, առ արև սևեռած՝ փակում ես աչքերդ, մենք տուն էինք գնում անիմասալի ուղիներով: Ես առանց ակնոցի եմ: Նրա ամեն մի բառն ինձ համար շոկ: Նա հիմարություններ էր ասում: Օ բարև ձեզ, սկզբում չճանաչեցի ես ձեզ, ներողություն եմ խնդրում, կարելի է ձեզ բարևել: Կարելի է: Ես հորդ չնկատեցի, իմ ընկեր: Իմ կողքին ինքը քեզ էլ չես նկատի, ասաց: Ես փսխեցի: Միակ պահը, երբ ինձ նկատեցի: Ես ընկա տևական մոռացության մեջ: Ես դրեցի ակնոցս ու վերածվեցի նրա հայելու, որի մեջ նայելիս՝ ես, և՛ նա տեսնում էինք նրան՝ որեֆիցե ֆոնից գուրկ: Փսևողալեքսատիպի քաքլան՝ շայկայի թայֆայի բաղադրի գլխավորությամբ: Մենք տեռորի ենք ենթարկում բնակելի բնակարաններ: Ես ինձ զուտ որպես ականատես էի զգում, թեև տները ընտրում էր հենց այս եսը: Ծեֆը թուրը խրեց բացվող դռան մեջ, իբր փուստ գնաց: Կամ էլ չէ. նա չափից դուրս շատ էր ուզում մորթել բացող լեդիին՝ գլխին արևի գույնի ներկած մազեր, տևողեց. դա ավել էր: Որի եզրը դռնից բարձր էր, պիտի ծնկի չոքեր դուրս գալու համար, այն էլ հավանականությունն էր քիչ, ծծիր շեմին կանգնած հյուրին ու նա կսափիր գլուխդ, տես շուտ օրգազմի չհասցնես - մինչև ավելը տապալելը: Լեդիի դեմքը անսպասելիորեն անկոնահելիորեն ծռմովում էր, կա-չկա աստվածը ֆոտոշոպով խաղեր էր տալիս, անասովածորեն, վերջ տուր, աստված իմ, վա՛յ, վեր: Փոքրիկ երեխան մտավ մուտք անկյունից փողոզը կարգես կամուրջած էր եռաչափ տարածությունում, որտեղից գալիս էր չիտ: Տղան իր տակը չռեց, նա իջեցրեց ոսկե գլխի ու սկսեց շարժվել, մենք ծիծաղում էինք, նավթա պիրատների պես, ոսկե նաթով, տղոներ! Ծեֆը հանկարծ հայտնվեց ու անսատանայորեն անքաղաքավարորեն խցկվեց, մեջ ընկավ ու ճղում էր իրեն իր ողջ տենտային կոկորդիլոսով մեջտեղում, հենց ուժեղ շիթի տակը, դե ինքը շեֆն է: Ես ստացա թալանի իմ փայը, միայն այն բանի համար, որ նրանց մեջ էի: Ես չեմ հիշում նրանք ինձ հարգում էին, թե չէին ճանաչում: Իմ ընտրած բնակարաններից (բոլորն առաջին հարկերում էին) մեկի պատշգամբում քչփուլում էինք ինչ դավաճանի հետ: Մենք կարոտել էինք իրար ու վայրագորեն չարչարում էինք կարոտին, ցավին: Նա ինձ պաչեց: Նրա գանգը հսկայական չափերի էր, երկրագնդի պես կամ ինտիմ գործընկերուհու աչքի: Բնակարանամոլություն և իմաստի անորսալիություն ու հոգիս ուտող հաշվետվություն, հանգիստ թողեք, թե չէ կարթնանամ: Ցվովեք: Բոլորը: Անգամ նրանք, ովքեր այնտեղ չէին: Եվ արտաքսն իրողություն: Նրա հայրն այդպես էլ մնաց մենիբոսում, օրորելով գլուխն իր վրա ու վեր, աչքերը ժպտացնելով ու, մինիբոսը ծալելով գրպանը դնելով, տուն գնալով: Եռաչափ փողոցում մենք բոլորս տարրալուծվելով: Թատրոնը գնաց իմ մեջ, թե հակառակը, բայց ամբողջ աշխարհը պահմտոցի էր խաղում, իսկ ես հա փնտրողն էի փնտրում ու փնտրում անվերջ փնտրում ու դա էլ այն պատճառով, որ վատ էի, ասում են, խաղում:

23.IX.2001

Մոտիչելի

Նա մի ֆոնից առանց ափսոսանքի անցավ մյուսին: Միևուճար խանութ Հայտեյ հայուեյի վրա: Արև՝ վիտրինների հետևում: Աչքերի փոխարեն երևում է բաղապարհաձև եզրը փակվողվորյական ցիլինդրի վրայից կաթեց մեծամասամբ հորիզոնական տախտակի վրա դոլարի գրեզուն քառորդներից մեկը: Նա պարզեց իր տեսարժան ձեռք-գարշահոտությունն ի ցույց: Թերևս - բարևեք: Վաճառողուհին նրա ձեռքի մեջ տեղավորեց իր ծիծ ու ասաց անուկը: Իր, թե իր ծծի կամ թե հնդկացիական քֆուր էր ասածը, նա ասաց շատ հաճելի է: Անհայտ քանակությամբ տոննաներով վայրկյաններ անց նա այնտեղից դուրս եկավ հսկայական խանութ՝ հետաքրքրվելու, թե վերջը ինչ արժեք այդ արևը: Նա ամեն ինչ շուտ մոռանում է և նորից մտավ պստլո միևուճար խանութ: Այս անգամ նրան այնտեղ դիմավորեց բոսսը՝ բաղապարհ գեթ բլրոտ փորերից, նա մի լավ դուրացավ ուրախ բլուրներով մեկ սլանալով սուպերմարկետների խիստ կուտակումների համալիրի մոտերքը հեռավոր մետրոկայարանի մոտ, որում ոչ մի կերպ չէին թողնում մոտոցիկլով սուրալ մթության մեջ փայլող ռեզերով լասվեգասանման սիգարետների խառնիճաղանջ նահանջ ու հարձակում միևնույն ուղղությամբ: Մի տուփ խցկեցին ձեռքի ավի ռեզերի մեջ ու վիտրիններից դուրս շարժեցին փոքր-ինչ լուսնին մոտ: Բուսականություն քթի վրա: Քթի մեջ: Էկզոտիկ փափուկ քարիկներով ու լարծուն գետերով շունգլիները հայտնվեցին նրա թաշկինակի մեջ: Նա ուսումնասիրում էր ամենահար տեսանելիությունը, բեկասովահար մոտոցիկլի նստարանին նստած ցիլինդր, նրանց աստվածը կանգնած էր կողքում ու կարմրակապտում մոտեցող ոստիկանության սիրենայից: Լավ պրծավ: Զրքրված ցիլինդրը նստարանից մի ֆուտ բարձրացավ ու ասածո հետ ու բեռնավորված ակերով պոկվեց համը հանող ֆոներից հեռու: Զիմ ֆիզիկային չես խաբի, բայց բաքին բեկզին էր հարկավոր, իսկ իրեն՝ միզել, գույնը չես տարբերի, առանց այդ էլ ամբողջ կյանքն ապրում ենք փոխարինողներով, փոխարինողների հետ, փոխարինողներում, փոխարինողների մեջ, փոխարինողաբար: Արդեն մայրական արգանից իսկ մենք լույս աշխարհ ենք գալիս որպես ինչ-որ ճշմարիտ վեհության թերի սյուրոզատներ: Իսկապես բարձրալի, ոչմիկերպչախոսվող, աներևակայելի, այդ ամբողջ ժամանակ նա միզում էր բաքի մեջ: Ինչ թեթևություն է բաք կոխելը, ահա թե ինչու... այդ ամբողջ ժամանակ մեզը խոչընդոտում էր իր կրքերի ազատ արձակմանը, մինչ նրա առնանդամը բոլորինի նման չէ, չի մտնի ոչ մի պցի, ոչ մի ոռի, ոչ մի բերանի մեջ չի մտնի, իսկ կեսարյան հատման մեջ, ահ, էհ, զի, նրանից ծնված երեխան անհեշտանք սերմավորման անկիրք մի դառն: Նա մոտեցրով հավաքվեց ու զգվեց իր մոտոյի տակ:

24.X.2001

Եղբայրություն **Վահան Իշխանյան**

քաջը գոռում էր՝ սերոժը զարթնեց: վրան հալ չկա: ձեռքը տարավ դեմքին: չոր ա: սկսեց այտը պռտել: չորացած արյան փշուրները թափվեցին մայկային: մաման քունեմ՝ էս ինչ ա եղել: հիշում ա, որ վագում էր, բայց ինչի համար՝ չէր հիշում: հիշում էր, որ... չէ, չէր հիշում, բայց երեւի վրա էին տվել, ծեծ էր կերել: հիմա որ ուղեղին գոռ տա մի բան կստացվի: բազմոցից կանգնեց: էս ինչ էր. բարձր արյունոտ-արյունոտ ա: վերջ: էլ իմաստ չունի: իսկականից էլ իմաստ չունի: քաջը գոռում ա: էս մի գործողությունն էլ ու վերջ: արեւը ընկել ա սենյակի մեջ: տոթ, շնչելու օդ չկա: զուգարանում գով ա: սերոժը նստեց ու գոռեց: մի գոռից մի երկար -երկար ու հաստ քաջ դուրս եկավ: սպասի նայեմ: սերոժը կանգնեց: էս ինչ սիրունը ստացվեց: քաջը փռվել էր ունիտագի մի ծայրից մյուսը: արա էս ունիտագները լավն են էլի, համ չեն ցայտեցնում, համ էլ արածո մաքուր աչքիդ առաջ ա: խի սրանք վերացրին չես հասկանում: սերոժը նստեց ու գոռեց: չէ էլ չկա: էս էր: մի հատ, բայց քաջ եմ ասել՝ երկար հաստ պինդ ու սիրուն: որպես կյանքի վերջին գործ վատը չի: սրանից լավ բան ինձնից դուրս չի եկել: սպասի, դու կարող ա հիշես երեկ հետս ինչ ա եղել: դու իմ հետ ես եղել, չէ՞: իմ հետ ես եղել: սերոժը քաշեց շավվարը ու մտավ սենյակ: տեսնես սիգարետ կգտնվի: մի հատ ծխի ու վերջ: էս քաջ աշխարհի վերջին ծուխը քաշի ու էլ իմաստ չունի: չկա, տմբուշկի դարակներում չկա, բազմոցի մեջ չկա, խոհանոցի դարակներում չկա, սառնարանում չկա: կլիրս ես աշխարհի մեջը, մի հատ սիգարետից էլ սերոժին զրկում ա: լավ, մի հատ վաննի տակ նայեմ, չկա, բայց պարանը տեղում ա: պարանը հետո պիտի վերցնեն, բայց ճակատագրից չես փախչի, իրեն առաջ գցեց: ճակատագիրը եղպես բան ա, ասում ա մի դուլաք ծուխ քաշի, սկսում ես սիգարետ փնտրել, փնտրում փնտրում ես, որ ձեռումդ պարանը հայտնվի ու էլ հետաձգելու տեղ չունենաս: սերոժը հանեց պարանը, ձգձգեց՝ էլի պինդ ա, պրծում չկա ու նայեց քաջին: հը, երեկ դու ես հետս եղել, ի՞նչ եղավ: չես ասում, որ ցավ չպատճառես: դու ես իմ միակ ընկերը մնացել էս աշխարհում, ուրիշ չկա: ու մենակ դու ինձ կհասկանաս ախպեր: ախպերների գեղազույն ախպեր: քաջը լամպի լույսի տակ թեթև փայլեց: ժպտում ես: կծպտաս բա ինչ, որովհետև ես էլ քո միակ ընկերն եմ էս աշխարհում: ու սերոժը ձեռքը տարավ մեջքին քորեց, հետո ներքև, հետևի թուշը քոր եկավ, ընը: փողոցը, ռեստորանը, դիմացից՝ դուշը՝ երկար մուգ կարմիր շրջագգեստ, ականջօղի փայլը աչքը ծակեց ու ձեռքը տարավ հետույքին ու վայ ես քու մաման քունեմ, ուղառ ուղառի հետևից: մեր ե՞ք քրճում, մորս, որ էս կյանքը վրեժ տուլիտ արեց: մորս գնացեք սիեթլում գտեք մորս, հորս, մորքուրիս, մորքուրիս աղջկան, տղին: սաղին կամայուտը չի ախպերս տարել ա՝ ապահովել տեղը տեղին: էստեղ մենակ ինձ կարաք գրութ: համ էլ ձեռ գցելու համար ցեղս պատասխանատու չի: համ էլ լավ եմ արել, էս աշխարհից վերջին իմ փայլը, ձեռս եղ ոռին: երկիրը սեփականաշնորհելուց ինձ մի բուռ ոռ է՛լ չի հասնում: խփողների դեմքերը ոչ թե չի հիշում այլ չի տեսել, բայց մի քանի զույգ կատուն ու շավարներ էին: ու ոնց պրծա դրանց ձեռից ոնց պրծա: արասաա, սերոժը փվեց ունիտագին, մարմնով սառը հոսանք անցավ, արա դանակս կոխեցի էս հաստ փորը: արասաա , կոխեցի ու վագեցի: սերոժը նստած մնաց գլուխը կախ, լավ եմ արել էհ դրանց մաման քունեմ, թե մեռել ա ավելի լավ հետս կտանեմ: ու ոտքի ելավ: բա ոնց: ընը քաջ ախպեր, իմ մենձ ախպեր: էս ամերիկայինը հեջ, էլ նրան ախպեր չեմ ընդունում: դու ես: հիմա կամաց գալիս ա, ուրեմն մտքիս մի հատ կյանքում առաջին ու վերջին անգամ ճիվերա ռեստորան, ռեստորանում լինել էր: որ տեսնեմ իմ ղեկավարներին, միևնույնը ու բիզնեսմեն պուզատի ձյաձկեքին իրանց կանանց ու յարերին, որ իմ կորցրած փայլը տեսնեմ, գիտեմ որ էլ չեմ ունենալու, բայց իմանամ որն էր: ու դռան կողքից դիմացը աչքիս առաջ սաքսը փչում ա պուպուկու, կողքից դաշնամուրը: արա ում ես ուզում, երկու հնչյուն էլ ականջիս չէր հասել ու արա ում ես ուզում շվեյցար էր ինչ խեռս էր թևիցս քաշեց ու շպտեց: որ չքաշեր դշին ձեռ չէի գցի, մաման քունեմ ձեռ չէի գցի, որ ձեռ չգցեի չէի էլ պիսկի: իմ փայ ջազը կլսեի ու դավայ, հիմա պատից արդեն կճոճվեի: բայց ոռը , ախ ինչ ոռ էր, հետաձգեց պլաններս: բա քաջ ախպեր, որ էդ ոռը չլիներ դու էս լուս աշխարհը չէիր գա: խի՞: նայի ասեմ, ինքը բոյով, մազերը քիփ հավաքած, պոչ արած, պոչը մեջքին կախ, լույսի տակ բաց կարիշնիվի շոռշոռում ա , պոչի տակ բաց վիզը՝ սիրուն-բարակ, հետևից տեսնեիր վառ կարմիր շորը քիփ մարմինը ձգել էր, ու ոռիկները կլոր կլոր դուրս պրծած քայլերուց թեթև խաղ տալով Եսկոմ Եսկոմ էր շարժվում: ու ականջօղի փայլը ծիկ էր անում, կանչում էր կանչում ասում էր արի ձեռ տու ինքը դեմ չի ես իրա համար պատասխանատու եմ: ու որ գիտես պիտի ճոճվես պատալովից, տեղում ջոկում ես, որ մահը քեզ վերջին ազատությունն ա տվել ջուլիա ռոբերթսին ձեռ տալու ու վստահ ձեռս տարա ոռի արանքը ու մեջերում պինդ բռնեցի, մի քանի վայրկյան տևեց, բայց կայճը մի ամբողջ կյանքի: վայ, գոռաց ու ֆռաց՝ ջուլիա ռոբերթսը դեմս կանգնած: թե էս մեկը երագից էր: մեկ ա , քաջ ախպեր, որ ախպերս, քցեց, ինձ էլ տաներ, ու ասեսց հասնեի ամերիկա մեկ ա ջուլիա ռոբերթսին մենյա վեկ նե վիզած: իսկ էս երկրում գոնե ձեռս նրա արանքները մտավ: էս երկիրը ունի համ իրա ջուլիա ռոբերթսը, համ խաղաղ օվկիանոսը՝ ափին ճիվերա ռեստ, ու երազը կատարվում ա: սերոժը բարձրացավ վաննային, պատին հենվելով ձգվեց ու պարանի մի ծերը կապեց առաստաղով անցնող կոյուղու խողովակին: ու որ պիսկեցի մոռացա, որ իմ վերջին գիշերն ա լինելու ու քեզ փորիս մեջ՝ քնեցի: ու եղպես ես դու ծնվել թե է՛լ ճոճվելու էի դու մեջս՝ էս աշխարհի համ ու հոտը չտեսած: բա , ինձ պիտի շնորհակալ լինես: սերոժը չոքեց, գլուխը մոտեցրեց ունիտագին՝ ես էլ քեզ եմ շնորհակալ, որ գիտեմ էս աշխարհից գնում եմ ու մեկին հետևիցս թողում: օղակը պատրաստ էր վզի վրա ձգվելու: որ տրուբեն պոկվի ուրեմն պիտի ապրեմ բայց ոնց, ոնց պիտի ապրեմ այ քաջ ախպեր, ոնց, մաման քունեմ, ոնց, փողոց դուս գամ ով պատահի էրեսիս թեղո ա, ալկաշ սերոժը, ճանփեն ծոռո ա, փող կուզի, հարյուր դրամ տուր տուն հասնեմ, դոշից բռնող թափ տվող ա, արա փողս երբ ես տալու, վալող ջան ախպերս ուղարկի, արա կմորթեմ լսում ես, ախպերո ուղարկող չի , չգիտեմ որտից ուզում ես ճարի բեր, ու խաղաղ օվկիանոսը արդեն բզիցս վեր ա բարձրանում: արա բա որ Եկան բռնեն, տանեն իրանց բերդերը: չէ չպտի պոկվի: քաջ ախպեր, քեզ չպատմեմ էլ ում պատմեմ, ախպորս քաշվածն եմ: էս միշտ էլ խելքս հասնող չի եղել, ախպերս կարողացած, ինքը դառավ կամայուտը չի ամերիկայում ծծցնում ա, էս՝ խեռս, դասատուս ասում էր սերոժ էս ինչ ջոռս ես դու սկի գող էլ չես կարող դառնալ գումարում հանում չգիտես, չես հասկանա ինչ գողանաս ու ութից սիկտիր արին: ու եղպես ես հալած ձութի վեղորներ էի քաշ տալի ախպերս գիրք էր կրծում, էս ուռում էի ախպերս գիրք կրծում, էս լակում էի մինչև վարպետս ասեց սիկտիր ինձ ալկաշ բանվոր պետք չի: չէ, ախպերս ուրիշ էր, ընդունակ, խի՞ տեսնը չեղա: խի՞ մերս ինձ ուրիշ ձևի բերեց: ու փոխանակ խելք սովորացներ դնում ասում էր կանտը ասում է նայում էս վերև երկնքի աստղերն են նայում էս ներքև քո բարոյական օրենքն է: ու հիմա ինքը ամերիկայում նայում ա վերև նույն երկնքն ա, ներքև էստեղ դու ես ու ես, ու դու ու ես: քանի մեկթերը չեն եկել վերջին խոստովանությունը քեզ, տերտեր չունեմ քեզ ունեմ: ախպերս ուրիշ նախադասություն չսովորացրեց, այսինքն հերս սիրում էր, շատ էր գլխներին կարողալ տալիս մենակ էս սովորեցի ու ուղեղիս մեջ դպրոցից մեխվեց՝ պարանը երկնքի աստղերից կախ: չէ քաջ ախպեր, դուզա ասեմ, քաշվածը չեմ, փրզվածն եմ: էլ նախադասությունը չիմանայի կախարակի տեղը չէի գտնի: դուռը ծեծեցին: էս հաստատ մեկթերն են: սերոժը բարձրացավ վաննային պատին հենվելով ձգվեց առաջ: դուռը ավելի ուժեղ են խփում: մարդասպան ե՞ք ման գալի: չեք գտնելու: պարանը քաշեց գլխին: դուռը սկսեցին ջարդել: սերոժը մի անգամ էլ վեր նայեց ու հետո վար, վերևում կոյուղու խողովակն էր վրան կապված պարանը, ներքևում ունիտագի մեջ փռված քաջը, ու ոտները քաշեց վաննից:

Ես, ամուսինս ու Նիտոնը **Շաքե Ա. Պետրոսյան**

Տանկանում եմ մի բան գրել, բայց չգիտեմ ինչ. գուցե՞ պատմածք կամ հեքիաթ, առակ կամ ոտանաւոր:

Ճիշտն ասած՝ Ենքան էլ կարելոր չի, թէ ինչ, նոյնիսկ կարելոր չի, թէ ինչպէս. պարզապէս գրելու ցանկութիւնը այս պահին խեղդում է ինձ, ուրեմն, մեղմ ասած, թքած ունեմ քննադատների վրայ, ինչքան կուզեն թող քննադատեն:

Ժամանակին ինքն էլ քննադատում էի բոլոր նրանց, ում գրածքները չէին բաւարարում իմ գրական ճաշակը: Հիմա հասկանում եմ, որ չարժի. հիմա պարզապէս թոյլ չեմ տայ՝ մէկը գնահատի գրածս ու չգրածս:

Փիքը եմ անում, թէ գրական անարխիան եթէ չփրկի մարդկութեանը, հաստատ կփրկի անարխիստ գրողներին /արանքում էլ գրչակներին/ հոգեկան հիւանդութիւններից, կփրկի հարազատներին. հարկաւ բժիշկները մի քիչ կտխրեն, բայց ոչինչ, հիւանդներ էլի կլինեն: Անարխիան գրականութեան ու արվեստի միւս ոլորտներում երկար ժամանակով մարդկութեանը կմատակարարի սրտանց ծիծաղելու մեծաքանակ պաշար, /ի դեպ, ծիծ աղա՞, թե՞ ծիծաղել, հարկաւոր է փորձել, նախ աղալ, յետոյ աղել, ետքէն համտեսել, անալիզ եղա՞ մի բուռ էլ անլացնել/, կաշխուժացնի հրատարակչական գործը, աշխատատեղեր կստեղծի, մեր նախագահն էլ ամօթով չի մնայ, գրաշարների, միջանկեալ նախադասութիւն եմ գրելու՝ էլ գրաշարներ չկան, հիմա ամեն մի իրեն յարգող գրող ինքն է կոմպիւտերի վրայ շարում իր գրածքը, միջանկեալի աւարտը, սրբագրիչների, խմբագիրների սոված բազմութիւնները նորմալ աշխատանք, իմա՞՝ հոնորար կունենան, պետքիւնքն կը լցի, թոշակառուների թոշակները ժամանակին կտրուեն, ամողջապահութեան նախարարութիւնը դատարկ հոգեբուժարանների մասով խնայողութիւններ կանի կամ պետպատւերները կփոխադրուեն առաւել հրատապ ոլորտներ: Մի խօսքով, գիր ու գրականութեան խստագոյն նորմերի մեղմացումը, նորմատիւ լեզաբանների/ ինչ էրոտիկ բառ ա/ ու գրականագետ-քննադատների վեհանձնութիւնն ու հանդուրժողականութիւնը անարխիստական, ինչու չէ, նաեւ տակաւնքային գրականութիւն ստեղծողների հանդէպ կը յանգեցնի ազգային տնտեսական բարգաւաճման, սոցիալական պայմանների բարելամանը՝ արծանապատիւ ապրելու հնարաւորութիւն ընծեռելով բազմաչարչար ազգիս հայոց՝ ի Հայաստան, յկրցախ ու ի Սփիւռս աշխարհի:

Երբ գրողական նորագոյն տեսութեան հիմքերն էի դնում, աշխարհի տաղանդաւոր ու անտաղանդ գրողներին տալով կատարեալ ազատութիւն կամ անելի ճշգրիտ՝ փորձում էի շարադրել անարխիստական գրական ստեղծագործութեան համապարփակ ծրագիր, մին էլ ըի՛մ՝ ամուսինս յայտնեց գլխիս վերեւ ու բնականաբար հարցրեց՝ ի՞նչ ես գրում ...

Հիմա գիշերւայ ժամը տասուքառասունհինգ րոպէն է: Ճիշտ երեք ժամ առաջ ես արդէն վերջացրել էի իմ վերոշարադրեալ տեսութեան մասին աշխատութիւնս եւ ուրախութիւնից չգիտէի ինչ անել: Մի քիչ մտածեցի, մի քիչ օդի գտայ ու կենացս խմեցի, նոր սիգարետ վառեցի, նորից մտածեցի՝ ամուսինս տանը չի, հակաճանաչու եւ քննադատելու ռեալ վտանգ չկայ: Ուրեմն դեպ առաջ: Էլեկտրոտեխնիկական, համակարգիչը հիմա ամեն մի երեխայի խաղալիք է դարձել, ես էլ, փառք Աստծոյ, փրկիւթեր ունեմ, մի օրինակ տպեմ, որ հեռախօսով կարողամ Ջահրոմ մեկնած ամուսնուս համար, թող ուրախանայ, հպարտանայ, կուրծքը ուռչի (չնայած առանց այդ էլ ոչինչ, այդ հատուածը բաւականին զարգացած է) տաղանդաւոր կին ունենալու համար: Փրիկները ինձ էլ չարչարեց, ինքն էլ չարչարեց, բայց չտպեց: Ճիշտն ասած, ժամանակակից տեխնոլոգիայից մեր ընտանիքի երեք չորրորդը լաւագոյնս գլուխ է հանում, մնացած մէկ չորրորդը, այսինքն՝ ԵՍ, ինչպէս բոլոր տաղանդները, մեխանիկայից բան չեմ հասկանում: Մի խօսքով, տպելու տառապանքով տարած մոռացայ գլուխգործոցս սեյվ անել: Եւ մուսաները ինձ պատժեցին: Եթէ գրկէին խօսելու կարողութիւնից, ասուածների պատիժը խոնարհաբար, մի կերպ, կընդունէի (թեպետ, մեր մէջ ասած, չեմ պատկերացնում), գոնէ գրել կկարողանայի, բայց, ինչպէս գիտեք, քրիստոնեական Մէկ ու Միակ Բարի Աստծուց բացի, միւս ասուածները շատ քիւնախնդիր ու կամակոր են: Մի պահ յիշեք յունական ասուածներին կամ թեկուզ Եհովային, Ասուած հեռու պահի, այդքա՞ն էլ դաժան: Չերկարացնեմ: Անտեր գործիքը սեյվ չէր արել գլուխ գործոցս: Տանը ամուր պարան չկար. թէ ոչ ինքնասպան կը լինէի: Փոխարէնը կէս ժամից անելի տղայիս ու աղջկաս, յետոյ էլ ընկերոջս հետ խօսեցի, որոնք Հայաստանում էին ապրում: Լաւ էր, որ ամուսինս բացակայ էր, թէ չէ կամաչէի արտասահման զանգ տալ/ Հայաստանն էլ Ե արտասահման, նայած թէ դու ուր ես/, ասի մի քիչ թանկ է: Ամսական երեք-չորս հարիւր դոլար հեռախօսի վարձը ամուսինս համարում է շրայութիւն: Ինչեւիցէ, Ջահրոմից ամուսինս զանգահարեց. սասց, որ այս ձիւն-ձմեռին ապահով հասել է. իսկ ես իմ սեփական դարդս լացեցի: Նա էլ սառնասրտօրէն խորհուրդ տուց հենց հիմա վերաշարադրեմ գլուխգործոցս: Բանից անտեղեակ, այսինքն, գրականութիւնից հեռու մարդը միայն այդպիսի բան կպահանջի հեղինակից: Երկրորդ անգամ գրել նո՞յն Գլուխգործոցը: Դա անհնարին է: Կարող ես ուրիշ տաղանդաշատ բան գրել, բայց կրկնել՝ անկրկնելին, ՈՉ, անկարելի, անկարելի, անկարելի բան է: Հէնց այդպէս էլ ասացի ամուսնուս, մի քիչ լացակուճած. այնուամենայնիւ խոստացայ իսկոյն եւեթ ՆՈՐԸ գրել: Յաճախ է մարդկութիւնը գրկել իսկական հանճարեղ ստեղծագործութիւններից՝ զուգադիպութիւնների, պատահականութիւնների, բնական աղէտների, ոսոխների արշաւաւանքների, խարդախութիւնների, անբախտութիւնների, դաւաճանութիւնների եւ այլ յիմար պատճառների պատճառներով:

Գիտեք, տաղանդների ու հանճարների հիմնական աշխատանքը ստեղծագործելն է, ոչ թէ փրիկն անելը կամ սեյվ անելը: Եթէ ամուսինս տանը մնար ու Ջահրոմ չզնար, հիմա դուք կկարդայիք «Անարխիստական ու Տանկանքային գրականութեան հիմնարար դրոյթները, /սկզբնաւորումը եւ հետագայ զարգացման ուղիները/» տրակտատը՝ աշխատասիրութեամբ Շաքէ Ա. Պետրոսեանի, Թեհրան, շաբաթ, 12 յունւար, 2002 թ.: Փոխարէնը դուք կարդում էք իմ դժբախտ պատմութիւնը, դժբախտութիւն, որ նաեւ համայն մարդկութեանն է, բայց դէ նա դեռ չի գիտակցում, դժբախտութիւն, որը միայն տղաս պատկերացրեց ու հասկացաւ: Ախր, նա էլ ինձ պէս անկայտ մնացած տաղանդ է. դեռ մի բան էլ անելի. այսինքն, հանճարեղ երեխայ է, որը կարող էր ծնել միայն տաղանդաւոր մօրից ու շնորհալի հօրից: Տղաս սփոփեց ինձ. պատմեց, թէ ինչպէս Նիւտոնը, որը կարծեմ ինչ-որ երեք յայտնի օրէնքների հեղինակ է, ընդամենը երեք ֆորմուլա, ամեն մէկը ընդամենը մի տող, դրանք կորցրել է՝ առաջին անգամ գրելով գինետան սեղանի կեղտոտ սփռոցին, որն հէնց նոյն օրը ուղարկել է լւացքատուն. երկրորդ անգամ՝ կառնթի լուսամուտի ցեխոտ ապակու վրա, որը մեկնել է՝ նախքան Նիւտոնը կհասցնէր արտագրել այն, եւ վերջապէս երրորդ ու նախավերջին անգամ գրում է իր թաշկինակի վրայ ու այդուհետ չի խնչում այդ թաշկինակի մէջ, ընթացքում օգտուում էր սփռուիւ թաշկինակից կամ էլ, ով գիտի, Ես տղամարդկանցից ով է գլուխ հանում, մինչեւ ժամանակ է գտնում այն տպագրել գրքում: Տեսնու՞մ էք, մարդս պիտի բախտ ունենայ, կամ սպիտակ, մաքուր թաշկինակ, կամ լաւ փրիկներ՝ ինքնասեյվ կոճակով, թէ չէ ճանաչւած, սիրւած, գնահատւած, պարգեւատրւած., տիտղոսաւորւած, շքանշանաւորւած, մեդալաւորւած, կոչումաւորւած, փառաւորւած, յրբեմնաւորւած, /խորովւածը կեղծ հանգ է/ լինելու համար տաղանդը չի հերիքի Ես հակատաղանդ աշխարհում:

Վիոլետը և ոգիները
[Վիոլետ Գրիգորյան](#)

Գործող անձինք

Վիոլետ, շատ լավ աղջիկ

Հոքիր,
Նան, չարքեր
Ազիզ բարեկամ,

Ռիփսիկ,
Մառետիկ, վիուկներ
Նվարդիկ,

Երևանի սիրուն աղջիկներ, հապավված՝ ԵՍԱ

Այլևայլ չարքեր

Տեսարան առաջին

(հավար: Միակ լուսարձակի լույսի մեջ Վիոլետն է՝ բազկաթռոփ մեջ կծկված, ծնկներին մեծ տետր: Գրում ու ջնջում է, գրում ու ջնջում):

Վիոլետ.- Հարաբուխ, ըըը..., հրաբուխ..., հարբուխ...
բուռ, նուռ, գուռ, մուռ, դուռ... Հա, դուռ...
Երկու դուռ՝ դեպ ներս ու դեպ դուրս,
Լավ տող եղավ, ուրեմն՝
Երկու բուռ գմուռս ու...

Ձայներ.- Տարա-նի-նա~, տարա-նի-նա~...
Վիոլետ.- (շուրջն է նայում, սպասում, ձայն չկա) Բժժել եմ, մի լավ տող էլ որ ստացվի, կքնեմ: Բայց ինչ գիլ ա ես տունը.
Մեկը՝ խև, ճանկում է հեփհև,
Մազերս քաշելով ու բռնի,
Մյուսին տանջում եմ որպես դև՝
Դարձրած ցից...

Ձայներ.- Տարա-նի-նա~, տարա-նի-նա~...
Վիոլետ.- (տարակուսած շուրջն է նայում, ուները թոթվում) ... Դարձրած ցից...
Ձայներ.- Վիո~լ, Վիո~լ, մեզ մոտ արի,
Արի մեզ մոտ հարսանիք,
Տե~ս, ինչ ուրախ պար ենք գալի,
Սիրուն-ջահել հարսն-աղջիկ:
Վիոլետ.- (թռել-կանգնել է բազկաթռոփ վրա, խաչակնքում, ձայն ուսի վրայից թքում է)
Թու՛թու՛թու՛, չիք ըլնես չքվես, սև քարին խփվես...
Ձվածեղ անող չարք.- Ինձ մոտ արի՝ ձվածեղ անեմ...
Բլիթ տվող չարք.- Ինձ մոտ արի՝ բլիթ տամ...
Հոքիր.- Ես քու հոքիրն...
Նան.- Ես քու նանն եմ...
Ազիզ բարեկամ.- Ես էլ ազիզ բարեկամ...

Վիոլետ.- (խաչակնքելով)
Աստվածամար, ահ արա,
Անտրեն մարդուն մահ արա
Լեզուն բերանը բուրդ արա,
Թաթի տեղը կրունկ արա...
Ձայներ.- (գնալով սաստկանում, վերածվում են բազմաձայն չարքաժխորի)
Տե~ս, ինչ ուրախ պար ենք գալի,
Տարա-նի-նա~, տարա-նի-նա~,
Տարա-նի-նի, նի-նի-նի-նի...
Վիոլետ.- (կեցվածք է ընդունում, ձեռքերը պտտելով ծիսական արտասանում)

Ալալոս, գալալոս,
Չարը կապեմ երկու բթով,
Երկու բթով, երկու մատով,
Աստվածածնա քաղցր կաթով,
Սուրբ Սարգսի ձիու ձարով,
Նահատակաց կարմիր քարով,
Չարի ճամփեն մոլոր անեմ,
Չարի ատամ խմոր անեմ,
Ոտները թուլ,
Ականջը խուլ...

(ձայները դանդաղ մարելով չքվում են):

Տեսարան երկրորդ

Բարեկամություն, 3

Նվարդիկ.- Երեք անգամ զու-զու կատուն մլավեց:
Ռիփսիկ.- Երեք անգամ էլ սև կատուն՝ եղավ վեց:
Մառետիկ.- Երեք անգամ գորտը կռաջ, շունն հաչեց:
Ռիփսիկ.- Երեք անգամ կարմիր կովը բառաչեց:
Վա~յ... Միսալ էր, կարմիր կովը չի բառաչում,
Այլ կաշին է միայն փոխում...

Նվարդիկ.- Ապագային քառթու ջաղու,
Մեր ասույթը փոխում էս դու...
Հակառակը, կարմիր կովը
Չի փոխում իր կաշին երբեք ...
Մառետիկ.- Խելոքներիս հապա տեսեք,
Փոխի, թե չէ կարմիր կաշին...
Ինչ գործ ունի կովը այդ ձեր
Տեսարանում այս առաջին...
Ռիփսիկ.- Առաջին չէ, ապուշ դեբիլ...

(Հարձակվում են իրար վրա, զգվառվում են, կծում, ճանկում իրար, մագերը քաշում, մինչև հոգնում, վեր են ընկնում):

Նվարդիկ.- Լավ, հերիք է, եկեք նորից սկսենք,
Ձեռք-ձեռքի տանք, կաթսայի շուրջ պտտվենք:

(Շրջան կազմած՝ պտտվում են կաթսայի շուրջ):

Միասին.- Դյուրավիր, դյուրավիր, տաժանք, նյութավիր,
Կաթսա՛, փրփրա, բո՛ց, վառվիր:
Ռիփսիկ.- Լավը վատ է, վատը՝ լավ,
Մառետիկ.- Վատը լավ է, լավը՝ վատ...
Նվարդիկ.- Եկեք ճախրենք օդի մեջ
Եվ ժանտահոտ տոթի մեջ,
Կաթսայի շուրջ պտտվենք,
Թույն ու թարախ մեջն ածենք,
Ամեն մեկս մեր լուման
Ներդնենք ու կախարդենք:

(Կաթսայի շուրջ պտտվում են՝ հերթով մի բան գցելով մեջը):

Նվարդիկ.- Ի՞նչ բերիր, քույր:
Ռիփսիկ.- Արտախուր խաւարտ:
Մառետիկ.- (մեկուսի) Չէ մի չէ, նավթալին:
Նվարդիկ.- Դագադի սև վարդ,
Մառետիկ.- Չղջիկի լյարդ,
Ռիփսիկ.- Խաւարծի տից,
Նվարդիկ.- Բումփի ակիծ,
Մառետիկ.- Զֆուր բլից,
Ռիփսիկ.- Թույլ փորհարինք,
Նվարդիկ.- Մի դուլլ աղիք,
Մառետիկ.- քաքի թթու,
Ռիփսիկ.- օձի շլինք,
Նվարդիկ.- Խոզի խլինք,
Մառետիկ.- հավի ձու...
Ռիփսիկ և Նվարդիկ՝ միասին.- Յա՛խկ, տափակ ռաքիզ:
Մառետիկ.- Բա չէ, ժամկետանց քո արտախուրը...
Նվարդիկ.- Էլ չսկսեք, շարունակենք,
Չարամաղթանքը ավարտենք:
Ռիփսիկ.- Չքեզ կալցին քաք,
Տարցին յնգատն ի վեր ի Մասիս.
Վնդ կայցես և զլոյս մի տեսցես:
Մառետիկ.- Տասնհինգ տարեկան երբ դառնա,
Ասեղը մատը ծակի... Հավետ քնանա:
Նվարդիկ.- Ծաղրի մարդկային ամեն գորութուն,
Կնոջից ծնված ոչ ոք չէ կարող Մակբեթին վերք տալ:
Ռիփսիկ.- Վիշապազունք գողասցին գայրեգիղենտս
Եվ դև փոխանակ դիցեն:
Մառետիկ.- Թու՛, ցնորված պառավաբոզեր դուք խփնված,
Վաղուց է, ինչ փոխանակված
Մերոնքականներն են իշխում
Ի Հայաստանս և ի սփյուռս...
Վա՛յ... Ես ես էլ վարակվեցի:
Էլ վերջ: Եկեք մեր գործն անենք,
Հիշու՞մ եք, թե խի ենք եկել...
Գիրկապ անենք ու կախարդենք,
Վիոլետին շարքից հանենք...
Սու~ս... Գալիս է:

Տեսարան երրորդ

(Գալիս է Վիոլետը: Նրա խոսքի ընթացքում դանդաղ մոտենում են Երևանի սիրուն աղջիկները, շրջան կազմում Վիոլետի շուրջ և լսում):

Վիոլետ.- Եկեք, քույրեր, Երևանի սիրուն աղջիկներ,
Եկեք, պատմեմ, ախ, ինչ սեր է ինձ տրվել...
Երկու չքնաղ պատանիներ գանգրահեր
Սիրում են ինձ, ես էլ նրանց՝ անձնվեր:
ԵՍԱ 1.- Պատմիր, քույրիկ, պատմիր մեզ:
ԵՍԱ 2.- Ինչի՞ մասին է պատմում:
ԵՍԱ 1.- Տղամարդու:
ԵՍԱ 3.- Էդ ի՞նչ բան է:
ԵՍԱ 1.- Դե, ոնց ասեմ, մարդ է մեզ պես:
ԵՍԱ 4.- Ի~ա, մի տես...

ԵՍԱ 5.- Զուրո, հլա. ասա՝ քանի՞ ոտք ունի նա:

ԵՍԱ 1.- Երկու հատ ոտք, աղա աղվես:

ԵՍԱ 2.- Իսկ քանի՞ ձեռք, քանի՞ ականջ, քանի՞ հատ մատ, քանի՞ քթանցք:

ԵՍԱ 1.- Երկու ձեռք, երկու ականջ, քսան հատ մատ, երկու քթանցք:

ԵՍԱ 4.- Ճիշտ մեզ նման:

ԵՍԱ 1.- Դե, մի փոքր տարբերություն կա աննշան:

ԵՍԱ 3.- Դուք երևի ուսուցիչ՝ եք անատոմիայի:

ԵՍԱ 1.- Ինչ եք ասում, ես պարզապես... Դե, տեսել եմ տղամարդկանց:

Բոլորը միասին.- Օ~...

ԵՍԱ 4.- Կգա՞ք մեր դպրոց՝ հուշեր պատմելու:

ԵՍԱ 5.- Իսկ մեր ինստիտուտ...

ԵՍԱ 6.- Նաև մեր ակումբ...

ԵՍԱ 2.- Ու Ռադիոյի տուն...

ԵՍԱ (գողական).- Կևանիք, ըտենց վրա մի տվեք,

Յան տվեք ըստուց, գահլա մի տարեք,

(շրջանը կիսվում, նրան ճամփա է բացում),

Հեյ, անատոմ, տղամարդու վկա միթոմ,

Զանի գլխիդ դեռ չեմ բերել արմագեդոն,

Ասա՝ ու՞ր կորան եղ տղամարդիկ,

Կլիմա՞ն ճնշեց, կարկուտը խփեց,

Լիշնի՞ հանեցին, իրա՞նք յան տվին...

Բոլորը միասին.- Հա, հա, մեզ ասա,

Ինչի՞ց վերացան, ինչու՞ չքացան

Անուշիկները, պուպուշիկները...

ԵՍԱ 1.- Նրանք գաղթեցին...

Վիոլետ.- Գաղթել են նրանք, վերացել, այո,

Բայց ձիգ երաշտի մեջ այս անարու

Երկու պատանի կուշտ վայելելու

Բախտին տիրացա ես, տեր, ալելու~...

(խմբվում են նրա շուրջ)

Երկու գուռ ջուր են հարաբուխ,

Չույզ ջրվեժ, զույգ կրակմարիչ,

Երկու ծուռ սարսուռ հրաբուխ,

Թեժ հնոց մեղսահմայիչ:

Երկու բուռ գմուռս ու խունկ են,

Երկու դուռ՝ դեպ ներս ու դեպ դուրս,

Անկումբի հանցադուռ մասունք են,

Երկու կուռ ամրոց գաղտնասույգ:

Երկու հուր պատանի պուրպուր,

Հանելուկ, խնդիր երկանդամ,

Վարդաջուր, տարփածին փրփուր,

Որ բուրում-ցնդում է մեկ անգամ:

Երկվորյակ ցող են թերթերիս,

Ու երկփող հրացան զուգազարկ,

Համազարկ անվրեպ, անթերի,

Տասնոցին են արժան անսակարկ:

Չուգաթի նավ են, լողալով

Հասցնում են ափ երանիկ,

Երկակի դավ են, փոխամոխիս

Մատնում են ու փրկում դրանից:

Գզվում ու սիրում են զուգահեռ,

Երկու ջերմ շողեր են արևի,

Աղջկե՛րք, համալիր նման սեր

Մի անգամ թող ձեզ էլ պարզավի...

Երևանի սիրուն աղջիկներ.- Երանի~...

(Վիոլետի հետագա խոսքի ընթացքում հնչում է քնքուշ մեղեդի, Երևանի սիրուն աղջիկները սկսում են նրբորեն, մնշախաղային շարժումներով գզվել ու փաղաքջել միմյանց: Վերջին տողերի ընթացքում նրանք վերածվում են լեսբիական սիրո հունական արձանախմբի):

Վիոլետ.- Մեկը սուր կացնակ է մի հատու,

Մյուսը՝ փուխր մի փետուր,

Մեկը՝ ցուլ, թներին թաթու,

Մյուսը՝ ակնոցով մի գիտուն,

Մեկը՝ հուր, հրացայտ մի կատու,

Մյուսը՝ թուխ ու կամկատար ստրուկ:

Մեկը թիռ շատրվան է վերձիգ,

Մյուսը՝ սեղմված զսպանակ,

Մեկը՝ շիք լիմուզին սլացիկ,

Մյուսը՝ շահած ջիփ, մրցանակ,

Մեկը զիլ գանգ է թափանցիկ,

Մյուսը՝ լիք-լեցուն ըմպանակ...

Մեկը տապ, ափեափ ավազի

Խվիկ ստրումս է մարմնիս,

Մյուսի սահքը հովազի

Ժիր ցատկն է ի վերա անկամիս:

Մեկը կիրթ սպասյակ հաճկատար,

Վագում է՝ հենց մատս շարժեմ,

Մյուսը՝ նավաստու բիրտ կատակ՝

Զովտի նետված ու անդեմ:

Մեկը՝ իսկ, ճանկում է հևիհև,
Մազերս քաշելով ու բռնի,
Մյուսին տանջում եմ որպես դև՝
Դարձրած ցից - վայելքի սռնի:
Մեկը վարար է, փուլթեռանդ,
Տլամարտիկ է մարմնակիրթ,
Մյուսը հարահուս է անկանգ
Թովչարար խոսքերի լիասիրտ...
Լիզում ու կիզում են զուգահեռ,
Չույզ գիզի շողեր են արևի,
Աղջկերք, համալիր նման սեր
Մի անգամ թող ձեզ էլ պարզակի...

(Վերջին տողերը կրկնվելով մարում են, դանդաղ անհետանում են Վիոլետն ու Երևանի սիրուն աղջիկների արձանախումբը: Նրանց անհետանալուն զուգընթաց ձախ կողմում դանդաղ երևակվում են վիուկները՝ ձեռնաշարժության ժեստերով քարացած: Նրանց պատկերը պոռնոգրաֆիական է):

Տեսարան չորրորդ

Ռիփսիկ.- Ինչ լավ էր պատմում, թըջվեցի:
Նվարդիկ.- Իսկ ես, կնանիք, ես պրծա:
Մառետիկ.- Ես կին չեմ, կույս եմ:
Նվարդիկ և Ռիփսիկ միասին.- Յա՛խկ, ռաբիզ...
Մառետիկ.- Մալչած, սուկի, գործը բարդ է,
Նան-հոջիբի բրիգադը ոնց որ չազդեց,
Պիտի նորից դազան բերենք,
Հինգաստղանի գիրկապ անենք:

(Հայտնվում է կաթսան. վիուկները, երեք անգամը մեկ ուղղությունը փոխելով, պտտվում են կաթսայի շուրջ ու հերթով մի բան գցում մեջը:)

Մառետիկ.- Հայրուրի լուր, հայ գարեջուր,
Ռիփսիկ.- Բարի լուտո ու բարի լուր,
Նվարդիկ.- Պզուկ հազար յոթը հարյուր՝
Մեջը թարախ, մոտը արյուն,
Մառետիկ.- Երկու հաբիկ Արմենիկում,
Ռիփսիկ.- Հայեցի քիթ, խլիսք մի կում,
Նվարդիկ.- Չենքի վրա երկու երդում,
Մառետիկ.- Քառսուն հազար մուֆթա խոստում,
Ռիփսիկ.- Մայր հայրենիքի ֆոլիկուլ,
Նվարդիկ.- Բյուջեի ծակ ամենակուլ,
Մառետիկ.- Բոզ պցուլի ճերմակած մազ,
Ռիփսիկ.- Խոզ ու ցուլի ոսկրի ավազ,
Նվարդիկ.- Հեզ գինվորի թոքախտի հազ,
Մառետիկ.- Երկու ականջ մինիստրի, որ սիրում է ջազ,
Ռիփսիկ.- Մըլիցու գանգ,
Նվարդիկ.- Ժավելի գանգ,
Մառետիկ.- Զառթու գյոթի թուլքի փլիթ,
Ռիփսիկ.- Մինետչիցի թուլքի յոթ շիթ,
Նվարդիկ.- Կարված կույսի թաղանթի փերթ,
Մառետիկ.- Հայ-բելոռուս, հայկական թերթ,
Ռիփսիկ.- Կախաղանից կախված նամակ՝
«Ես գնացի, բարով մնաք»,
Նվարդիկ.- Տեռորիստի ոտի բուլթ մատ,
Մառետիկ.- Կոմունիստի ալ քթարմատ...
Միասին.- Բլթբլթացեք Ձրաշխարհում այս մոզական,
Թունավորեք դուք ամեն բան...
Բըլթ-բըլթ, բըլթ-բըլթ,
Զըլթ-քըլթ, քըլթ-քըլթ...
Բըլթ-բըլթ, բըլթ-բըլթ,
Զըլթ-քըլթ, քըլթ-քըլթ...

(Վերջին տողերի ընթացքում լույսերը դանդաղ մարում են: Խավարի մեջ լսվում են վիուկների «բըլթ-բըլթ» -ները, որ նույնպես դանդաղ մարում են):

Տեսարան հինգերորդ

(Խավար, լույսի փոքր օղակի մեջ Վիոլետն է, տետրին հակված՝ կարդում է):

Վիոլետ.- Բըլթ-բըլթ, բըլթ-բըլթ,
Զըլթ-քըլթ, քըլթ-քըլթ...
Դե, սենց կարա հա գնա, բայց վաքշետը բոլ ա, (նայելով գրչին) ճստիկ կուկուլ, յամանիկն ես, հա~, իսկական վիուկը հենց դու
ես, քեզ տենամ, դավայ, ու՛ր ես տանում...

(Ողջ բեմը միանգամից լուսավորվում է, Վիոլետը նետվում է կենտրոն ու սկսում ողբալ):

Վիոլետ.- Երևանի սիրուն աղջիկներ, քոմազ արեք,
Հայ...հարայ, հասեք, դեմքիս ջուր շփեք,
Դեմքիս ջուր շփեք, ուսերս ցնցեք,

Ուսերս ցնցեք, ախ, ինձ ապտակեք,
Ապտակեք ուժգին, ախ, ուշքի բերեք,
Ուշքի բերեք, ախ, գլուխս շոյեք,
Գլուխս շոյեք, ախ, մխիթարեք...
Երևանի սիրուն աղջիկներ, թուղթուգիր արեք,
Մոմերը վառեք, ափսե ֆռռացրեք,
Մեռելիարցունկ ու ոգեկանչունկ արեք,
Գիրկապը ճարեք, չար աչքը հանեք,
Ախ, մի ճար արեք, ինձ դարման արեք...

(Յանդարտվում է, աչքերը մի կետի հառած արտասանում. մի քանի տողից հետո լույսերը կամաց մարելու են, և բանաստեղծությունը հնչելու է խավարի մեջ:)

Երկու բուռ ջուր էին հարաբուխ,
Չույզ ջրվեժ, զույզ կրակմարիչ,
Երկու ծուռ սարսուռ հրաբուխ,
Թեժ հնոց մեղսահմայիչ:
Երկու հուր պատանի պուրպուր,
Յանելուկ, խնդիր երկանդամ,
Վարդաջուր, տարփածին փրփուր...
Բուրեցին, ցնդեցին ու անցան:
Լիզեցին, կիզեցին զուգահեժ
Չույզ գիզի շողերն արևի...
Բայց մեկը գրին քարտ, ախ, շահեց,
Մյուսին, ախ, բանակ կանչեցին:
Մեկն արտագաղթել է ԱՄՆ,
Մյուսի դիակն ինձ բերեցին,
Մեկը թե տուրիստ գա, չի մնա,
Մյուսին թե տեսնեմ ... երազ սին:
Երկվորյակ ցող էին թերթերիս,
Ու երկփող հրացան զուգազարկ,
Յամազարկն անվրեպ, անթերի,
Ինձ դարձրեց ցիրուցան ուլունքշարք...

(Խավարի մեջ հնչող ձայնը մարում է: Դադար: Խավար: Վառվում է մի լուսարձակ, աջուձախ է նետվում, փնտրում: Անցնում է ինը ամիս, ինը օր, ինը ժամ: Վերջապես գտնում է: Լույսի օղակի մեջ Վիոլետն է՝ հղի: Ծնկներին տետր է, ձեռքին՝ գրիչ):

Վիոլետ.- Լյա,լյա,լյա, մեկն էստեղ հղի յա, լյու,լյու,լյու, փորի մեջ տղա յա, էխոյով՝ զույզ տղա: Պապան ո՞վ ա, համենայն դեպս, ոչ երկու բուռ, ոչ էլ ևույնիսկ երկու գուռ ջուրը... (Գրիչը մատների մեջ խաղացնելով, գրիչը շոյելով, գրիչը համբուրելով) Պապա՛ն, պապան պապան ա, է~...

Բանաստեղծություններ

[Մարինե Պետրոսյան](#)

Անկարոտ

դանդաղ կիսալուսի մեջ
հանկարծ թվաց
գտել եմ ձեռը
ապրելու
անբառ ու անկարոտ
մարմին որպես
ասենք բաժակն այս
ջերմուկի
որ իր մեջ պահում է
լռությունը
երբ դատարկ է

այն իր մեջ պահում է
լռությունը
անգամ երբ ձեռքերս
դողում են
որովհետև կիսալուսի մեջ
հանկարծ թվաց
գտել եմ ձեռը
ապրելու
անբառ ու անկարոտ
մարմին որպես

բայց բաժակը ջերմուկի
ջարդվեց
որովհետև ձեռքերս
դողում են

Քնահարամ

առավոտյան շատ վաղ
փողոցները դեռ թափուր էին
իջա ցած
Նստեցի կանգառում
սպասում էի քաղաքն արթնանա
բայց աչքերս փակվեցին
երազումս տեսա
առավոտյան շատ վաղ
փողոցները դեռ թափուր են
Նստած եմ կանգառում
քունս տանում է անտանելի
բայց գիտեմ եթե
փակեմ աչքերս
էլ չի լինի
ոչինչ

Ֆիզիկայի դասատուս

երազումս անձրեւ էր գալիս
բայց գիտեի որ երազ էր
ուզեցի արթնանալ չկարողացա
չգիտեի ինչ անեմ
դիմացի մայթին կանգնած էր
Ֆիզիկայի դասատուս
որ կարծեմ մահացել էր
ասեցի մոտենամ խոսեմ հետը
էլ ուրիշ առիթ չի լինի
մեկ էլ տեսա չկար

Պարզապես

Երբ աստվածները մեռան
մնացին բառերը
Նրանց մասին
ու նաեւ բառերը
այն մասին
թե ինչպէս աստվածները մեռան
ու նաեւ
պարզապես բառերը
որոնց տակ թաքնված են մարդիկ
շվարած
ու ծամում են իրենց
շվարումը

Թելակար

ամեն ինչ
կարված է կարմիր թելով
կամ սպիտակ
ու երբ կտրում ես
կամ կտրվում է
ծեռքիդ մտում են
լաթեր
անարատ հղության մասին
ու կամ
եղբայրության
այսպէս եղել է
միշտ
միայն թե մի՞շտ է
այսպէս
թվացել որ այլեւս
ոչ ոք չի վերցնի
ասեղը
եւ չի կարի իրար
բառերը
կարմիր թելով
կամ սպիտակ

ոչ էլ անծրեւ էր գալիս
ու մեկը չգիտեմ ով
ասեց փորձիր գուցէ արթնանաս
ու չէի կարողանում
ու երազ չէր արդեն

Կառամատույց

Ժամացույցս կանգնել է:
Պայուսակս չկա, թողեցի գնացքի մեջ:
Քաղաքում, որի անունը չհասցրի կարդալ
կառամատույցի վահանակին, ցուրտ է:
Բայց ես վերարկու ունեմ: Նրա երկար փեշերը
չեն թողնում, որ վախենամ:
Ոստիկանը ճանաչեց ինձ, բայց ոչինչ չասաց:
Դեռ լույսը չի բացվել:

Մուրաբաներ

գոնե մածուն լիներ մի կես բաժակ
բայց չկա սառնարանում միայն մուրաբաներ են
իսկ դրսում ձյուն է գալիս նորից Երեւանի վրա
փիլիսոփան կասեր ունայնություն ունայնությանը
եթե մուրաբաները գոնե ադի լինեին կամ կծու
ես դրանք կուտեի բայց մուրաբան միշտ քաղցր է
ինչպէս հարցը երբեմն իսկ պատասխանը երբեք

Աշխարհագրություն

գնա մինչեւ տեսնես ամառիս խաչմերուկը
մի թեքվիր ոչ ձախ ոչ աջ
գնա ուղիղ մինչեւ հասնես երկրորդ խաչմերուկը
եթե չհասնես ուրեմն բախտդ չբերեց
հետ մի դարձիր իմաստ չունի
շարունակիր քայլել կտեսնես երրորդ չորրորդ
հինգերորդ խաչմերուկները
բայց երկրորդ խաչմերուկը դու այդպէս էլ չես հասնի
թեեւ երկրագունդն իսկապէս կլոր է

Գալարվելով խցկվում էր

[Լիլիթ Վահանյան](#)

Գալարվելով խցկվում էր

Նա իմ հետևում գտնվող պատին նայում էր այնպես, որ վախեցա շուռ գալ, մտածելով, որ կտեսնեմ պատից այն կողմ գտնվող, մեկ ճյուղ ունեցող կիսաչոր ծառը: Իմ միջով էր նայում և երևի տեսնում էր ծառի հետևում գտնվող անհասկանալի պատճառներով մամռոտած քարը: Գիտակցությանս մեջ ծնված համոզմունքը, որ նայելով ուղիղ աչքերիս մեջ, ինձ չի տեսնում, օձի պես սողալով ու գալարվելով խցկվում էր եթազիտակցությանս անսպառ տարածքը, որպեսզի այնտեղ, չլինելով իր տեղում և թվալով չափից դուրս ոչ ճշմարտանման, մարմինս սարսռեցնող իր սողը շարունակի դեպի անզիտակցականը: Ավելի շատ զգալով, քան տեսնելով նրա հարյացքում հազիվ նկատելի փոփոխություն՝ հասկացա, որ ժպտում եմ և կատարում եմ սույն դեմքամկանային ձգման գործողությունը բավականին հիմար ձևով, որն էլ, հավանաբար շեղեց նրա ուշադրությունը մամռոտած քարի հետևում գտնվող կոտրած շշերի կույտից: Ինքն էլ ժպտաց, բայց իմ մեջ ամենաչնչին կասկած անգամ չառաջացավ, որ իմ ժպտի պատասխանն էր դա: Այս գիշեր էլ տեսնեի երեկ գիշերվա երազը: Լավ կլինեք: Լավ կլինեք: Լա՛վ կլինեք: Տխմար:

- Ընդամենը 2 տարի հետո մարդիկ սև ու սպիտակ են լինելու, ոնց որ 'Փլեզանթովիում':

Մասնագիտության բերումով ստիպված եմ շատ, շատ-շատ բաների տեղյակ և նույնիսկ իրազեկ լինել: Այդ թվում և տեղական ու ոչ տեղական արտադրության ֆիլմերի, տեսահոլովակների, մուլտֆիլմերի: Լինեն դրանք հետաքրքիր կամ ոչ այնքան: Որպես կանոն՝ ոչ այնքան: Ցավալի է, բայց փաստ: Ցավալի փաստ հանդիսացող իրազեկությանս պատճառով վերը նշված տեղանունը ինձ ծանոթ էր:

- Ֆիլմը դուրդ եկե՞լ է:

- Ի՞նչ ֆիլմ:

- Նոր, ասացիր. 'Փլեզանթովիում':

Աչքերում անկեղծ ցավ հայտնվեց

- Դուք էլ չեք հավատում: Հետաքրքիր է, ինչու չեմ զարմանում: Երկու տարի ամառ, երբ Ձեր նման մեկին ասացի Նյու-Յորքի մասին, հիմար ժպիտով ժպտաց ու ասաց, որ 'Անկախության օրը' իր սիրած ֆիլմն է: Ինչպե՞ս կարելի է այդքան բուրբ լինել: Խոսքը Ձեր

մասին չէ:

Հայացքում այնքան աղաղակող ծաղր կար, որ անկախ ինձանից անցա իմ ամենասիրած զբաղմունքին՝ ինքս ինձ խղճալուն:

Երբ քարտուղարուհին ներս մտավ, ինչպես միշտ առանց թակոցի (ևս, լինելով թունդ կոմունիստ, դռան ցանկացած նյութից պատրաստած սուբստանցի ձեռքի մկանների կծկումով ցանկացած ձևով կատարվող թմբկահարումը համարում էր բուրժուական վերապրուկների քստմեղի սովորություններից ամենաեղկելին), ես, ինչպես միշտ, չնայեցի նրա դեմքին: Երկու ձեռքն էլ զբաղված էին մատուցարանով (դուռը երևի էլի ոտքով բացեց), որի վրա դրված էին թունդ, կրկնակի սուրճի երկու գավաթ և՛ Ոստրեներ գազագած-գազագած Արևմուտքից՝ Փիրմայի իմ սիրած վաֆլիների մի անհարթ բլրակ: Նույնիսկ փակվող դռան հոխորտուն շրխկոցը չստիպեց, որ հայացքս հեռացնեմ սուրճի երկրորդ գավաթից, որ ինձ էր նայում պինզվիճակորիկ հարևանի ութստեղանի ջիպի մզացրած ապակին իր իսկ գլխաչափ քարով ջարդուխուրդ արած, աղքատությունից ՚դավադիտ՝ եղած լակոտի հուսահատ նազվիությամբ:

- Ես դա կիմեմ, մի անհանգստացեք: Այդ կինը իր 8 տարեկան աղջկան ամեն օր մի քանի անգամ սրանից ավելի թունդ սուրճ է խմացնում: Դրանից նա թուլանում է ու էլ խաղալիք ուզելու ուժ չի ունենում:

Նա նայեց ինձ ջիպի տիրոջ հայացքով, ու ես առաջին անգամ լսեցի նրա ծիծաղը:

- Հավատացի՞ք: Ուրեմն սրան էլ կհավատաք: Հիմա ձեր քարտուղարուհին իր ընդունարանում նստած նամակ բացելու դանակով իր երակներն է կտրտում, որովհետև իր աղջկանից ավելի շատ է ուզում նրա համար խաղալիք առնել: Նրա ամուսինը երեկոյան չոքում է դռան տակ և սպասում է կնոջ տուն գալուն, որ իր իմացած բավականին հարուստ ծեծելաձևերից մեկով նրա մոտից վերցնի այդ օրվա աշխատած ամբողջ օրավարձը՝ թողնելով միայն իր հաջորդ օրվա լափելու հացի փողը: Մի օր նա՝ ձեր քարտուղարուհին ասաց, որ ահավոր ծախողակ է և երկու օրը մի անգամ ընկնում - ջարդում է իրեն: Դրանից հետո դուք էլ ոչինչ չեք հարցնում: Նույնիսկ դեմքին չեք նայում: Լավ ձև է, բան չունեմ ասելու: Ի՞նչ եք ուզում հարցնել: Որտեղից գիտեմ: Գիտեմ: Աղջկանից: Մենք՝ 8 տարեկաններս, իրար ճանաչում ենք:

Նա ինձ էր նայում քարտուղարուհուս՝ իմ վերջին անգամ տեսած հայացքով:

- Նորից հավատացի՞ք: Ձանձրալի է Ձեզ հետ: Նախկին հոգեբույժներս ավելի... Զգիտեմ ինչ էին, բայց ավելի էին:

- Ես հոգեբույժ չեմ, ես-

- Գիտեմ, գիտեմ, նրանք էլ էին նույնը ասում: Կարո՞ղ եք ասել այդ երկուսի տարբերությունը:

- Հոգեբույժը, - լարվածությունից գլուխս սկսեց զրնգալ,- օգնում է նրանց, ովքեր արդեն լուրջ են, կամ անհույս ու արդեն ունեն հոգեբուժարանի կարիք: Հոգեբուժարան: Գժանց: Իսկ մենք-

- Իսկ դուք մեզ այդ նույն գժանցի դուռն եք հասցնում՝ աշխատանքով ապահովելով ձեր եղբայր-կույրեզաներին: Վատ չի: Կարելի է մտածել, որ մի ոչ այնքան գեղեցիկ օր բոլոր հոգեբաններդ իրար գլխի հավաքված լցվել եք 2-րդ համաշխարհային պատերազմից հետո լքված անգար ու պայմանագիր եք կնքել. ասենք՝ «Համամարդկային Խելագարեցման Համաձայնագիր»:

Անզոր կատաղությունից նյարդային մղումով ճանկեցի բազկաթռչի մաշված փայտե կողը՝ իսպառ մոռանալով երեկ այնտեղ հայտնաբերած գրողի տարած ժանգոտ մեխի մասին: Աչքերս բարձրացրի՝ համոզված, որ տեսնելու եմ մատներիցս չռաջող կարմիր հեղուկի գույն ընդունած նրա աչքերը: Դիմացիս աթոռը դատարկ էր: Որ ճիշտն ասեմ, դիմացս ոչ մի գրողի տարած աթոռ էլ չկար: Դրսից լսվեց «սկոռի» աղեխարշ վայնասունը: Պատուհանից տեսածս անվավոր մահճակալի վրա պառկած, անըմբռնելի պատահականությամբ կյանք պարզևոր կարմիր հեղուկով տեղ-տեղ պատված, նույնիսկ երկրորդ հարկից իմ խղճուկ տեսողությանը տեսանելի կտրվածքներով այլանդակված քարտուղարուհուս մարմինն էր:

Զիաշված մնացած ամեն ինչը

«Չարկերակվող լուռությունը տարրալուծվեց ցավի տղմահոտ հոսանքին և, վերածվելով պատին քսվող ձյուրի կտորի վերջին բառում ապրող կաչուն շշնջոցի՝ դարձավ սպանվող լուռության սև արյունը: Ես շուռ չեմ գալիս: Ես շուռ չեմ գա, եթե անգամ հետևիցս լսվող ոտնաձայները սպառնալի լինեին»:

Այն մարդը, որի պատճառով ծնվեցին վերջին բառերը, շենքի կեղտոտ պատը էլ ավելի նմանեցնելով ինքնությունը ամեն օր փոխող խելագարի օրագրի, անցավ՝ միայն մեկ հայացք նետելով դեմքով դեպի պատը կանգնածին: Նրա գրածից հասցրեց որսալ միայն սև արյունը: Անմիջապես հիշեց նախորդ օրվա տեսարանը. մայրի մեջտեղում փռված կինը՝ սև մազերը տարածած, իր իսկ սևացած արյան մեջ: Բացի կնոջը լուռ ուսումնասիրող մի քանի հետաքրքրասերներից, նրան նայում էին նաև մայրի մոտ կանգնեցրած մեքենայի միջի երկու երիտասարդը: Բավականին երկար տևած զննումից հետո՝ նրանք շարժվեցին առաջ, և դեկի մոտ նստածը շարունակեց կիսատ թողած անեկդոտը: Կինոթատրոնի մոտ նրանք իջան, և վարորդի կողքին նստածը, մեքենայի դուռը տիրաբար շրխկացնելուց առաջ աչքով արեց կողքից անցնող աղջկան: Աղջիկը, որ ավելի ծանրաշարժ էր, քան գեղեցիկ, արհամարհանքով ժպտաց և փոխեց մայրը: Հակառակ մայրին փոքր-ինչ քայլելուց հետո մտավ օձանելիքի խանութ և հարցրեց ընկերուհու խորհուրդ տված դեմքի քուռը: Նրա վճարած գումարը տեղադրելիս՝ վաճառողը ատելությամբ նայեց այդ հաստահետույք երևույթին, որը հանգիստ կարող էր գրողի տարած քուռի համար վճարել իր երկու ամսվա աշխատավարձի չափ գումար: Փողերի դարակը փակելիս իր իսկ առաջացրած խոսուն շրխկոցը զզվելիորեն հիշեցրեց երեք օր առաջ ընկերոջից ստացած ապտակը: Այդը մինչև հիմա ցավում էր:

- Ես գնամ դիմացը սուրճ խմեմ, գամ:

Գործընկերն էր:

«Կմեններ, որ Եստեղ խմեիր»,- մտածեց ու լայն ժպտաց, այսինքն՝ «պրոբլեմ չկա, երբ ուզում ես, ոնց ուզում ես, ես Եստեղ եմ»:
Դիմացի սրճարանը մտնելիս տղան մտածում էր. «Երևի էլի ընկերն է խփել»: Ուզում էր շարունակել մտածել գործընկերուհու մասին, բայց տեսավ. սրահում այն մատուցողուհին էր, որը իրեն շատ էր դուր գալիս ու շատ վաղուց: Աղջիկը ուշադրություն չէր դարձնում, բայց ինքը չէր հուսահատվում: Սեղանների միջով անցնելի մատուցողուհին մտածեց. «Էլի եկավ»: Չէր կարող ասել, որ դա իրեն ընդհանրապես դուր չի գալիս, բայց այնուամենայնիվ, մատուցողուհի-հաճախորդ պատմեց թե՛ն ապակուց, բայց անանցանելի էր: Ծաշացուցակը մեկնելիս առը ժպտաց: Ապակու հետևի ժպիտ էր: Տղան պատվիրեց ու մինչ սպասում էր, նկատեց հարևան սեղանին նստած միջին տարիքի կնոջը: Ծխում էր: Անհանգիստ էր: «Հաստատ ամուսնու հետ է կռվել»,- մտածեց,- «կամ սիրեկանի»:
Ծխող կինը որսաց երիտասարդի հայացքը, գլուխը կախեց: «Իսկ եթե հանկարծ ինքը այս տղայից էլ ջահել է»:
Ծխախոտը հանգրեց: «Նամակով տարիքը այդպես էլ չճշտեց»: Հանդիպումը նշանակել էին հաջորդ օրը: Վախենում էր: Հինգ տարի էր անցել ամուսնու մահից: Դեռ ոչ մի տղամարդու հետ չէր եղել: Բոլոր իմաստներով: Նամակի տղան հաստատ իրենից անհամեմատ երիտասարդ էր: «Իսկ եթե առաջին իսկ հանդիպման ժամանակ ինձնից զգվի»: Սրճարանի ապակե պատի մոտով անցնող երիտասարդը հայացք նետեց դատարկ սեղանների վրա և մտածեց, որ երևի նամակում պետք էր նշել իր տարիքը: «Աղջիկը բավական խելացի ու հետաքրքիր է թվում նամակից: Միայն թե 2-3 տարուց ավելի չլինի տարիքային տարբերությունը: Անցյալ անգամվա պատմությունը չպետք է կրկնվի: Հոգնել եմ երեխա, աշակերտ լինելուց: Ընկեր եմ ուզում, ոչ թե ուսուցիչ: Իհարկե, չհաշված մնացած ամեն ինչը»: Նա գնաց կանգնեց հանդիպման վայրում կանգնած միջին տարիքի կնոջից մի երկու քայլ հեռու և սկսեց սպասել: «Հետաքրքիր է, սրճարանը ինչու էր դատարկ» - մտածեց՝ հայացքով ուղեկցելով կողքը կանգնած կնոջը, որը հուսահատ քայլերը ուղղեց դեպի փողոց: Փողոցով անցնող բեռնատարի աղմուկը կես րոպեով խլացրեց ամեն մի հնարավոր ձայն: Բեռնատարի վարորդի դեմք ունեցող բեռնատարի վարորդը բարձրաձայն հայոյեց միջին տարիքի կնոջը, որը հեռանալով ինչ-որ տղայի մոտից համարյա փակ աչքերով սկսեց կտրել փողոցը: «Հիմարի մեկը»,- մտքում գոռաց վարորդը և վերադարձավ ընդհատված մտքերին: «Հաստատ արդեն վրայից հոտ ա գալիս: Կգա բա ինչ կանի: Երկու օր ա ընկած ա Եստեղ: Էն էլ ես չոզին: Բայց իզուր դանակը գետը գցեցի: Պետք էր թաշկինակով մաքրել ու ղնել կողքը: Կամ էլ իրա մատնահեռքերը վրան թողնել: Էն օրվա կինոյի պես»: Բեռնակնը վերջանում էր: Մեքենան կանգնեցնելիս աչքով ընկավ փողոցում ոտքերը հազիվ քարշ տվող մեկը: Սա մոտեցավ մայրիկ կանգնած գրավաճառին և մեկնելով, ամենայն հավանականությամբ, դրամ, ինչ-որ գիրք վերցրեց: Նստեց ուղիղ գետնին՝ մեքենը հենելով շենքի կեղտոտ պատին, որ արդեն սկսում էր հիշեցնել ինքնությունը ամեն օր փոխող խելագարի օրագիր: Առաջին իսկ տողերը կարդալիս, ինչ-որ տարօրինակ դուր գաց: Զեռքը ինքնաբերաբար կամ բնագործաբար սկսեց փորփրել կողքի աղբակույտը: Զեռքը ընկած ձյուրի կտորը այն էր, ինչ պետք էր: Ձգաց, որ երրորդ բառը գրելուց հետո ընկնում է: Խավարի ժպիտը սևատամ էր: Ոչ այնքան սարսափելի ինչքան կարող էր թվալ: Ինչքան թվում է:

Սուսաննան և ծերունիները

[Դեն Դոնիկյան](#)

Գրողների միության կլոր դահլիճ՝ մահացած գրողների լուսանկարներով, որ պսակի պես շարված են կլոր սեղանի շուրջը խմբված ողջ գրողների գլխավերևում: Հայաստանյան գրչության սրբության սրբոցն է սա: Այս միությունը ձեզ վրա ձանձրալի ծեսի տպավորություն է թողնում, որ լավ թե վատ պահպանվել է աղետների, համընդհանուր դժբախտությունների այս ժամանակաշրջանում: Դրանում այլևս արբեցում չկա: Ոչ էլ Եստեղի աստների շատախոսություն կամ էլ որևէ գրքի վերաբերյալ իրենց ջախջախիչ ճաշը պատրաստող խոժոռ քննադատների տրամադրությունը: Մարդիկ շարունակում են ավանդույթ: Այս դահլիճի մեծ կաթսայում գրի կախարդները եռացնում են ոճերի հավերժական հակադրությունը: Բայց ինչ մաշվածություն է կաթկթում պատերի նախազարդերի վրայով, ինչ-որ ոչնչացնող, հուսահատության մատնող բան: Գրքերն այլևս չեն վաճառվում Հայաստանում: Բայց մարդիկ համառորեն գրում են: Եվ տպագրվելու միջոցներ են գտնում: Նախագահը, որ բասկետբոլի և ջրային դահուկների սիրահար է, նույնիսկ պետական մրցանակ է սահմանել ստեղծագործողներին աջակցելու համար: (Աջակցելու, այո: Պատահում է, որ նախագահը լավագույն մտադրություններ ունենա ու միաժամանակ ասֆալտապատի քաղաքացիներին դեպի դժոխք տանող ճանապարհը): Ինքս ինձ հարց եմ տալիս, թե արդյոք ո՞վ է, որ դեռևս այնքան հումորի զգացում ունի, որ գիրք է հրատարակում: Հավանաբար չափազանց գեր մարդիկ կամ գաճաճները, տգեղները, կույս տղաներն ու աղջիկները, անբավարարված տղամարդիկ և կանայք: Եվ ո՞ր ընթերցողի համար, հարցնում եմ: Դեպի ո՞ր երևակայական, ո՞ր ճամփորդության համար: Երբ այստեղ մարդիկ մտածում են միայն փախչելու մասին. փրկվեք, ով կարող է: Ուղքով, ավտոբուսով կամ էլ որևէ կամրջից ցած նետվելով: Նախկին ռեժիմի օրոք տիրաժները մի քանի տասնյակ հազար օրինակի էին հասնում: Այժմ յուրաքանչյուրն իր վրա զգում է իրականության թաթը: Այժմ նման դատարկաբանություններ ընթերցելու ժամանակ չկա, ոչ էլ դրանք գնելու միջոցներ: Ես ուշադիր նայում եմ մեծ սեղանի վերևում կախված նկարներին: Բոլորը տղամարդիկ են: Նույն կլոր սեղանի շուրջը ևս զլուխներ են: Տղամարդիկ ակնհայտորեն գերակշռում են: Ալեհերներ, ավելի կրտսեր տարիքի մարդիկ և՛ դեղին աչքերով երիտասարդ գայլեր: Բայց բոլորի դեմքին ժամանակի դժպտություններն իրենց հետքն են թողել: Նրանք դառնորեն ժպտում են, կարծես թուրքի վրա նստած լինեն, այս ժպիտն ասես մի կերպ դուրս է գալիս նրանց հոգու ճոճոցների բազմության միջից: Եվ հետո՝ երիտասարդ կանայք, մեկը մյուսի կողքին, ինչպես ցրտից իրար սեղմված հավեր: Այսօր պիտի դատեն երիտասարդ մի բանաստեղծուհու գիրքը: Նիհար գրքույկ, կազմի վրա հայցվորի երեք լուսանկարներն են՝ համակարգչային տարբերակով: Այդ գիրքը ձեռքիս է, ներսում՝ իր բառերն են: Պարզ և հյուսթեղ նուռ: Ես նույնիսկ զարմացա, որ մի քանի էջերի համար այսքան մարդ էր հավաքվել: Միավորող գեղուցողի աջ կողմում է: Նա իր բարակ, բայց հաստատուն ձայնով ոչ ոգևորվում է, ոչ քննադատում, ընդամենը խոստովանում է, որ վատ չէ: Այդ ժամանակ ալեհեր մի գուլիս ձայն է վերցնում, որ ի՞նչ ասի. «Ինչպես, այստեղ սեռական թեման չափից շատ է: Պոռնոգրաֆիա, պոռնոգրաֆիա: Սա գրականություն չէ: Այս ի՞նչ էք լսել՝ ողջ էջով մեկ կանանց պրոբլեմներ են: Սեռական ըզձանքներ: Բնագրները բացահայտ ներկայացված են: Ստոր բնագրներ: Օրիորդը շատ հեռուն է գնում: Ես կարող էի հատվածներ կարդալ, ինչպես օրինակ այս տասնյոթերորդ էջինը, այս տասնյոթերորդ էջը, բայց դա անպարկեշտ է: Միայն թե ոչ դա, այն էլ մեզ մոտ:»

Ես բարձրացնում եմ աչքերս: Վերևում որոշ լուսանկարներ վրդովված ծամում են դեմքերը, մյուսները զվարճացած տեսք ունեն, կարծես ասելիս լինեին. « Կարդա մեզ համար այս տասնյոթերորդ էջը: Դե կարդա, ծերուկ, կարդա»: Ես վազում եմ դեպի տասնյոթերորդ էջ:

Այնպես լավ է, տղերք, այնպես լավ է,
Այնպես ազատ եմ ու անառակ,
Կուզեք կուրծքս բացեմ, դուք երկուսով

Ձեր շրթներով ամուր, պինդ կառչեցեք
Ու ուրդեք տենդով պտուկներն իմ բոսոր,
Ես վերևից ձեռքով ձեր գլուխը գրկեմ,
Մեղստ գրգիռի մեջ անգամ, տղերք,
Դուք ինձ Աստված պահեք...

Բանաստեղծությունների հեղինակը 35 տարեկան է, լայն մեջքով, մազերը թափ է տալիս և օրորում մեր երագները: Նա կապակներով զգատում է ինքն իրեն, որպեսզի մարմինն ազատագրի կանոնիկ մաշվածությունից: Իսկ ահա ճարտարախոսության անճաշակ հավատացյալները նրա սիրային խոստովանությունների դատն են անում: Ես ընթերցում և վերընթերցում եմ այս տասնյոթերորդ էջը, մինչդեռ մումիաները և ուրվականները շարունակում են վիճել, թե ում իմացությունն է ավելի առաջինի: Կանացի արյունը մագաղաթյա մաշկով սովետական ամորձիների դեմ: Ես կարդում եմ. ծծում եմ Սաֆոյի կուրծքը, Լուիզ Լաբբեն նրա հետ կենակցում է, մինչդեռ քանդվել է Յե Խուեն Յուտնգի կարմիր կրծքակապը: Ինքս ինձ ասում եմ. «Յերիք էր, որ բանաստեղծուհին շորերն արձակեք սառը հետույքներով այս կոնֆուցիականների առջև, որպեսզի վերջիններս ծնկի գային նրա ոտքերի մոտ, յուրաքանչյուրն իր հերթին, եթե ոչ երկուսը միասին, և ձեր աչքի առաջ կծոտեին մադոննայի պտուկները: Ահ, ինչպես կկծոտեին:» Մի ընթերցող ձայն է վերցնում, որպեսզի պաշտպանի անառակ բանաստեղծուհուն: Ասում է, որ այս գիրքը հեղափոխություն է մեր գրականության մեջ, ինչպես Աննա Կարենինայի երևան գալը: Սա արդեն չափազանց է սևաթուխ մի պարոնի համար, որը, վրդովված, սկսում է իր ուղեղային կաթսայից ժայթքող մռնչյուններ արձակել: Յավերը, փետուրը փետուրի կողքին, բլուկ են կազմում դիմակայելու գրականության ծերացող տղամարդկանց հակապոռնոգրաֆիկ հաչոցներին:

Կաթվածը ծանր է, և ամեն ինչ՝ հասկանալի:

Հարցեր և հաստատումներ

Վահրամ Մատիոբյան

*
**

Ես եղբայր ունեմ:
Նա ունի քույր:
Մենք ունենք գրքեր ու տետրեր:
Նա չունի հայր:
Արդյո՞ք նա ծնողներ ունի:
Արդյո՞ք դու եղբայրներ ու քույրեր ունես:
Դու ունե՞ս մատիտ:

*
**

Ի՞նչ է քո եղբոր անունը:
Քանի՞ տարեկան է նա:
Որտե՞ղ է նա ապրում:
Քանի՞ տարեկան է քո պապը:
Որտե՞ղ է աշխատում քո հորեղբայրը:
Ինչպե՞ս են քո գործերը:

*
**

Նրանք ստացա՞ն 1-սենյականոց բնակարան:
Բնակարանը մե՞ծ է:
Դուք պատշգամբ ունե՞ք:
Խոհանոցը լուսավոր ու ընդարձակ է:
Լոգարանը խոհանոցի կողքի՞ն է:
Տա՞նն են արդյոք քո ծնողները:

*
**

Ես բժշկի գնացի ժամը մեկին:
Հինգ րոպե հետո եկավ ընկերուհին:
Նա այստեղ կլինի քառորդ ժամ հետո:
Նա այստեղ էր երեք րոպե առաջ:

*
**

Այսօր ամսի քանի՞սն է:
Այսօր 1959 թվականի մարտի 20-ն է:
Նոյեմբերի 7-ին հյուր արի ինձ:
Մարտի 8-ը Կանանց միջազգային օրն է:
Մայիսի 1-ին տոնն է բոլոր երկրների աշխատավորների:
Իսկ ե՞րբ է ձեր ծննդյան օրը:
Օլգայի ծննդյան օրը հուլիսի 10-ին է:

*

*
**

Իմ կնոջը կոստյում է պետք:
Մեզ պետք է սառնարան:
Ձեզ ձկան պահածոներ պե՞տք են:
Քեզ փող պե՞տք է:
Հորաքույր Իրմեին թատրոնի տոմսեր են պետք:
Մեր արդյունաբերությանը պետք են ինժեներներ:
Քեզ ի՞նչ է պետք աշխատանքի համար:

*
**

Այս վերարկուն նորածե է, այնպես չէ՞:
Դու արդեն շնորհավորե՞լ ես քրոջդ:
Ու՞մ համար ես տիկնիկ ու կարմիր գնդակ գնում:
Ինչու՞ մեզ որեւէ նոր բան ցույց չե՞ք տալիս:
Ձեր աշխատավարձի օրը ե՞րբ է:

*
**

Նա կուզենար մսի պահածոներ գնել:
Օլգան կուզենար գնել կարմիր խավիար:
Գնորդը կուզենար փորձել մարգահագուստը:
Նա կուզենար մանթո ունենալ:
Դուք կուզենայի՞ք աշխատել հանրախանութում:
Դուք կուզենայի՞ք գործակատար աշխատել:

*
**

Ց՛պահանջ նամակը կարելի է ստանալ միայն մինչև
երեկոյան ժամը վեցը:
Երբ հեռագիր ես տալիս, մի՛ մոռանա վերցնել
անդորրագիրը:
Պատվիրված նամակները նույն պատուհանիկում չեն
հանձնում, ինչ՞ ուրիշները:

*
**

Կինոթատրոնում բոլոր տեղերը զբաղված են:
Տրոլեյբուսում շարժվելու տեղ չկա:
Ժողովի ժամանակ համալսարանի նիստերի դահլիճը
լեփ լեցուն էր:
Թատրոնը լեփ լեցուն էր, այստեղ պատանիներ ու
աղջիկներ էին նստած աշխարհի բոլոր երկրներից:

*

**

Իմ պապը դեռեւս չմուշկ է քշում:
Փոքր եղբայրս չի կարողանում դահուկներով սահել:
Ասա, Տաշքենդում կարելի՞ Է ձմռանը դահուկ քշել:

*
**

Յրուսիսում ավելի ցուրտ է, քան այստեղ:
Արեւն արեւելքում է ծագում եւ մայր է մտնում
արեւմուտքում:
Չարավում արդեն ծաղկել են ծաղիկները եւ կանաչել
խոտը:

*
**

Եղբայրս աշխատանքի է գնում իր ավտոմեքենայով:
Դու պետք է տաքսի նստես, տրոլեյբուսով կուշանաս:
Վաղը մենք ամառանոց ենք գնում բեռնատարով:

*
**

Ի՞նչ ներկայացում կա այսօր թատրոնում:
Այսօր ի՞նչ կինոնկար են ցուցադրում:
Որտե՞ղ է մոտակա թերթի կրպակը:
Ձեզ ո՞ր շենքն է դուր գալիս. ա՞յս, թե՞՝ այն:
Մարդիկ ինչու՞ են այստեղ խռնվել:

*
**

Երեկ ես մոլորվեցի ձեր քաղաքում:
Ես այստեղ եղել էի, բայց՝ տասը տարի առաջ:
Այդ ժամանակ Երթեւեկությունն այսպիսին չէր, այսքան
խանութներ չկային...
Քաղաքը շատ է փոխվել, ես այդպես էլ ենթադրում էի:
Յիմա ես ինչպե՞ս կողմնորոշվեմ:
Կուզենայի տեսնել իմ հին ընկերոջը:
Նա ապրում էր Լենինի փողոցում:
Երեկոյան ժամը ութին ես ճանապարհ ընկա:
Գնացի տրամվայի կանգառի կողմը, բայց այն չգտա:
Այդ ժամանակ հարցով դիմեցի անցորդին:
«Մեզ մոտ այլևս տրամվայներ չկան, մեզ մոտ միայն
տրոլեյբուսներ ու ավտոբուսներ են երթեւեկում», -
պատասխանեց նա:
Ի՞նչ կարող ես անել, ես ավտոբուս նստեցի:
Այլ ու ձախ կողմերում նոր շինություններ էին:
Ահա այստեղ ես պետք է իջնեմ: Թեքվեցի անկյունից:
Այստեղ արդեն ամեն ինչ ծանոթ է:
Տասը րոպե անց նստած էի իմ ընկերոջ սեյակում:

Այբբենարան

Սոնա Բաբայանյան

Ա

Ավագոտ անապատով անցնում էր Ասպետը:

«Ամենակալ Աստված, Արարիչ ամենայն աշխարհի, անթիվ,
անհամար անասունների, այլ արտառոց արարածների,
արցունքն աչքերին աղաչում էր ազնիվ ասպետը,- արծալի՞ր
ամպերդ, ամպրոպ, անձրև առաքիր այս ավագոտ աշխարհ:
Արա այնպես՝ անհետանա այս անհեթեթ անապատը, ազատիր
աշխարհը այս անխելք, ապիկար արաբներից, արմատախիլ
արա այս անճոռնի, անիմաստ արմավենիները»:

- Ա՛յ, ախմախ,- ամպերից արծազանքեց Աստված,- ախր այս
Անապատ է: Անապատում ապրում են արաբներ, աճում են
արմավենիներ, անապատում ամենուր ավազ է, ամպերն
անապատում անանձրև են:

- Աշխարհի արարումն արդեն ավարտված է,- անվրդով
ավելացրեց Արարիչը:

- Այո, անգուրջ Աստված, արժանի եմ արհամարհանքիդ:

**

Ե՞րբ է սկսվել ժողովը:
Ո՞վ է ժողովի նախագահը:
Ո՞վ կարդաց հաշվետու զեկուցումը:
Ասացեք, խնդրեմ, քանի՞ տարեկան է հռետորը եւ ի՞նչ
մասնագիտություն ունի:
Ի՞նչ հարցեր կան օրակարգում:
Նա ի՞նչն էր քննադատում:
Դուք սիրո՞ւմ եք ժողովներին ելույթ ունենալ:
Դու ինչու՞ ես դեմ քվեարկում:

*
**

Ի՞նչ է պատկերված «Անհավասար ամուսնություն»
նկարում:
Ի՞նչ խնդիր է արծարծում նկարիչը:
Ինչու՞ է այս նկարն այդպիսի աշխույժ արծագանքի
արժանանում թանգարանի այցելուների կողմից:

*
**

Նա այլևս ձեզ չի խանգարի:
Կինն այլևս երբեք չի երգի:
Բժիշկը հայտարարեց, որ նրան այլևս չի կարելի
բռնցքամարտով զբաղվել:
Մենք այլևս միասին չենք աշխատի:
Երեխան այլևս չի ուզում շիլա ուտել:
Ես այլևս չեմ ուզում այսքան շատ աշխատել:

*
**

Ես կինոն գերադասում եմ թատրոնից:
Ընկերս օպերան գերադասում է օպերետից:
Գերմանացիները սուրճը գերադասում են թեյից:
Վիլին ինքնագործունեությունը գերադասում է պրոֆեսիոնալ
թատրոնից:
Իմ քույրը օթյակի տեղերը գերադասում է պարտերից:
Մենք ողբերգությունը գերադասում ենք կատակերգությունից:

Վ. Դեվեկին, Լ. Բեյակովա, Ե. Ռոզեն. ԳՈՎՈՌԻ ՊՈ ՆԵՄԵՑԿԻ,
Մոսկվա, 1963, 2-րդ հրատարակչություն
Բանաստեղծությունները կազմված են հետևյալ
վարժություններից. 1-ն դասի 16-րդ, 20-րդ, 2-րդ դասի 6-րդ, 3-րդ
դասի 7բ, 4-րդ դասի 4-րդ, 5բ եւ 18բ, 5-րդ դասի 13բ, 20-րդ, 23-
րդ, 6-րդ դասի 4-րդ, 18-րդ եւ 20րդ, 22-րդ, 8-րդ դասի 11-րդ, 25բ,
13-րդ դասի 9-րդ, 22-րդ, 14-րդ դասի 14-րդ, 18-րդ դասի 7-րդ:

Կ

Կաշառակեր կոմունիստ Կարո Կարպիչի կռվարար կինը
կատարելապես կատաղել էր: Կարպիչի կիրակնօրյա կապույտ
կոստյումը կեղտոտել, կտոր-կտոր կտրատել էր:

- Կարի՛, կախարդ, կսպանեմ: Կառավարությունից կանչել եմ,
կուշանամ:

Կինը, կիսագիծ, կաթվածահար, կմճտում էր կոնքերը.

- Կակաշկա կուտես, Կարո:

- Կկախեմ, կախարդ:

- Կարաս՝ կախի՛, կոմունիստ, կաշառակեր, կոնդեցի կոզլոյ:

Կնկա կոնքերը կատարելապես կապտել էին: Կարպիչը
կատաղած կնկան կզացրեց, կապկպեց /-/

-Կերա՞ր, կռիս-

Անտարակույս այս անապատ է: Արդարացի ես: Այո՛: Ամեն: Ալելուիա,- ասաց Ասպետը:

-Այ ապրե՛ս,- ասաց Աստված:

Բ

Բաղդադի բերքատու բախչաներում բեղուիկները բոզ բռնեցին:

- Բարև՛, բարև՛, Բաքվի բոզեր,- բացականչեցին Բաղդադի բեղուիկները: Բոզերը բոզությունից բեզարած, բորոտած, բարակած, բորբոսնած, բութ-բութ բխկում էին: Բեղուիկները բոզերին բարեխղճորեն բռնաբարեցին:

Բոզերը բարկացան: Բերանները բացին, բոլ-բոլ բեղուիկներից բամբասեցին: Բոզերից բավարարված, բամբասանքից բժժած բեղուիկները բաղրիչան էին բտվում: Բաղրիչանի բուրմունքը բարիացրեց բոզերին: «Բոլա բտվեք, բերեք, բերեք բաղրիչան»:

Բոզերի բախտը բերեց, բեղուիկները բաշարեցին, բոզերին բաղրիչան բաժանեցին: Բա՛:

Գ

Գորշ գայլը գիշատիչ գազան է: Գյուղի գառներին գողացել, գռմիել, գնացել էր, գետաբերանին գալարվելով գեշ-գեշ գխտում էր: Գյուղացիք գելին գտան, գերաններով, գավազաններով գլխին գմփեցին: Գեղացիք գռռում-գռչում էին:

Գևոն գանգատվում էր. «Գող, գյոթ... գառներս... գյոզալ գառներս...»

Գայլը գետնին գալարվելով, գռռում էր. «Գթացե՛ք, գազաններ, գառները գնացին, գոնե գելը գոյատևի...»:

Գևոն, գժված, գնդացիից գելին գյուլլեց:

Գարևանը գելի գերեզմանին գիլասենի գոյացավ:

Դ

Դիվական դաստիարակչական դատարանը Դերենիկ Դեմիրճյանին դժոխքի դատապարտեց: Դեմիրճյանի դերը՝ դժոխքի դարպասների դռնապան: Դժոխքում դեկտեմբեր էր: Դերենիկ Դեմիրճյանը դժվարությամբ էր դիմանում դեկտեմբերներին: Դալուկ, դժգույն, դատարկ դեկտեմբեր: Դուրսը, դժոխքի դիմաց՝ դրախտի դռներն էին:

Դրախտում Դանթեն էր: Դեմքը դարդոտ դիմակ դառած, Դեմիրճյանը դողդողալով դիպել էր դարպասներին:

- Դանթե՛, Դանթե՛- Դարձրու դեմքը դեպի դժոխք: Դերենիկն էմ դարդիման- Դաժան դեկտեմբեր է, Դանթե, դժվար է: Դու դեռ դիմակայո՞ւմ ես...

- Դե, Դրախտում դեկտեմբերները դուրեկան են, Դրախտում դիմակայելը դյուրին է, Դերենիկ: Դու՛ դիմացիր:

- Դիմանա՛լ-- Դեմիրճյանի դեմքը դառնությունից դեղնեց,- Դրախտում դյուրին է, դուրեկան, դեղձանիկներն են դյուրիչ դայլալում, դադձ, դեղձ, դամբուկ, դանդուռ է դալարում... Դավաճանեցի՛ր, Դանթե... Դավաճանեցի՛ր դժբախտ Դերենիկին...

Ե

Երգում էր Եփրեմի երգեհոնը: Երկինք-երկիր եռում-եփվում էին: Երկնքի և երկրի եզրագծին, Եղեմի եթերային երկրում երգում էր Եվան: Երբում էին երաժշտության ելևէջները, երանգները, երկնագույն եղեմական երանելի երջանկությանը ենթարկելով Եփրեմին: «Ես Եղեմից երեկ ելա, եկա երկիր,- երգում էր երգեհոնը,- երևե՛կ ետ ելեսեմ, երևե՛կ, երևե՛կ, երբե՛ք, երբե՛ք-»

«Երկու-երեք, երևե՛կ-երբեք»,- երգում էր Եփրեմը: Երգելուց ետքը Եփրեմը եզրակացրեց՝ «Ես երևի եսամոլ եզ եմ»:

- Կա՛յֆ, Կարո, կրկնի-

- Կակաշկաս կուտես, կախարդ, կոստյումս կարի:

Կինը կարեց: Կարճ-կոնկրետ: Կայտառ-կայտառ: Կոպտությունը կարող է կիրք կերտել: Կյանքը կախարդանք է:

Յ

Յավերժության հովտում հավերժահարսները հրճվում էին հրեշտակների հետ: Յեշտանք, հաճույք, հիացմունք- Յրճվանքից հագեցած, հաճույքներից հղփացած, հաշիշից հարբած, հավեսները հանած հավերժահարսիկները հիմարացած հռռում էին:

- Յանգստացե՛ք, հանդարտվե՛ք, հերիք է,- համոզում, հորդորում էին հրեշտակները,- համը հանեցիք, հերիք հռռաց:

- Յամարում եք հերի՞ք է: Յամոզեցիք: Յիմա՛ հանելուկներ,- հայտարարեց հիասքանչ հետույքով, հեզ հակիկթե հայացքով հանրաճանաչ հուշկապարիկ Յեղինեն:

- Յա, հա, հանելուկներ,- համաձայնեց հանրությունը:

- Յարուստ հոտով, հյութեղ, համով, հազար հատով-- հարցրեց Յեղինեն:

- Յեռախոս, հեռատիպ, հայելի, համագումար, հինգշաբթի-

- Յա, հասկացա՝ հատապտուղ,- հայտարարեց Յովակիմ հրեշտակը:

- Յա, Յովակիմ, հաղթեցիր - հատապտուղ:

Յանելուկները հոգնեցրին: Յրեշտակները հրաժեշտի համբույրներ հղելով հավերժահարսներին, հեռացան:

Ձ (Under construction)

Ղ (Under construction)

Ճ (Under construction)

Մ

Մթնշաղ էր: Մարսելի մոտակայքում, մութ մառախուղի մեջ մոլորված մի մոթելում, մահանում էր Մարսել Մարտն: Մարսել Մարտն մեծ մնջախաղաց էր (միմ), մեծ մարդ, Մարդ մեծատառով: Մաքուր, մտածող, մարդկային- Մարսելը մտերիմ էր: Մոտենալով մոթելին, մտածեցի մտնել Մարտյի մոտ: Մահը մոտենում էր: (Միգուցե մենեսգի՞տ, միգակապություն՞ն, միգուցե միայն մրսածությունն): Մետաղյա մահիճին մեկնված, մանուշակագույն մղձավանջային մշուշի մեջ մրափում էր Մարսելը: Մարսելը մենակ էր մեռնում: Միայն մայրն էր մոտը:

Մանուշակագույն մոհերե մանտոյով, մուգ մոխրագույն մետաքսե մաշիկներով Մարսելի մայրը՝ մեծապատիվ Մերիլին Մոնրոն, միանգամայն մռայլ էր:

- Մայրի՛կ, մայրի՛կ, մութ է, մրսում եմ, մի մարիդ մոմը, մութ է, մայրիկ, մոտենում է մահվան մակույկը,- մղձավանջի մեջ մրմնջում, մղկտում էր Մարսելը:

- Մի մտածիր, մանչս,- մխիթարում էր մայրը,- մահը մերն է, մենք մահի՛նը: Մարդը մահից մեծ է: Մի մտածիր, Մարսելս, միակս-

- Մոռացիր մեղքերս, մայր, մեռնում եմ-

- Միգուցե մերսո՞ւմ,- մտածեցի,- մերսումը միանգամայն մատչելի միջոց է: Մեկնեցի մատս, մոտեցնելով մահամերձի մոխրագույն մեջքին:

Երևի, Եփրեմ, երևի-

- Մի՛ր մոռում է,- մզզաց Մարսելը:

Մերսեցի: Մարսելը միանգամից մահացավ: Մեղք էր...

2 (Under construction)

Մերիլին Մոնրոն մնաց մենակ, մահիճի մոտ մեկնված: Մոմը մարեց: Մութ էր Մարսելում...

Է (Under construction)

3 (Under construction)

Ը (Under construction)

Ն

Նշանավոր նկարիչ Նիկողայոս Նիկողոսյանը, սստած նեղիկ, նամ նկուղում, նկարում էր:

Թ

Թիֆլիսի թրքաբնակ թաղամասով թափառում էր թոշակառու Թենգիզը: Թաղայինը թփթփացրեց Թենգիզի թիկունքին:

- Նայի՛ր, նանի, նատյուրմորտ եմ նկարում՝ նար-դոս, նանա, նունուֆար, նարինջ- Նմա՞ն է»:

- Թենգիզ, թոռո՞ թմրամոլ է:

- ծպՎվՏՏՍՍ-,- նկատեց նանին:

- Թո՛ւ,- թքեց Թենգիզը,- թաղեմ թոռանս, թշվառ թաթալաբազ-

- ծպՏ, նանի, վպ վպՎվՏՏՍՍ, նման է: Նկարներս նատուրալիզմի նմուշներ են: Նատուրալիզմ, նիհիլիզմ, նեոռեալիզմ- Նպատակս նմանությունն է, նատուրայի նյութականացումը, նյութի նորածնումը: Նորություններս նշանակալից են:

- Թերազևհատում ես, Թենգիզ, թմրանյութերը թույն են, թեպետ թանկարժեք թույն:

Նանը նկատելիորեն նամոռոտել, նեխել էր:

- Թո՛ւ-- թնզթնզաց Թենգիզը,- թող, թաղային- Թույնը թանկ է, թեյը թանկ է, թուրթունը թանկ է, թաղեմ թանկությունը, թալանչի թուլաներ-

-Ների՛ր, նանի, նախանձ եմ, նենգ եմ, նպատակս նյութական է, ներսիս նախանձից նիհարում եմ, նիհարում:

Թաղայինը թռավ- Թենգիզը թախծոտ թները թոթվեց.

Նախանձում եմ նավաստիներին, նեգրերին, նիկարագուացիներին, նախնադարյան նիզակակիրներին, նախանձում եմ, նանի, նախանձից եմ նկարում: Նվաստեցնող է, նանի-

- Թերևս թյուրիմացություն է- Թոռս թավջութակահար է:

Նանը նստած ննջել էր:

Թոռը՝ Թաթոսը, թավջութակահար էր, թեն թմրամոլ թավջութակահար: Թեյի թիթեյա թասերով թմրանյութը թաքցնում էր թատրոններում, թանգարաններում, թունելներում, թփուտներում: Թմրամոլությունը թմրեցնո՞ւմ է, թե՞ թարմացնում, թուլացնո՞ւմ է, թե՞ թեթևացնում- Թվում էր Թաթոսին, թե թռչուն է, թները թափահարելով թռչում է թեթև- թեթև- Թավջութակը թողած, թվաբանության թեկնածուական թեզը թողած, թռչում էր Թաթոսը:

Ներքևում նոկտյուրն էին նվագում: Նվագը ներդաշնակ էր, ներթափանցող-

Թշվառ Թաթոս- Թռա՛ր-

«Նանի, նանի, նշանվե՞մ, նպատակահարմա՞ր է»:

Թաղման թափորը թանաք թափեց թարմ թմբին. «Թանկագին Թաթոսին՝ Թիֆլիսի թմրամոլներից- Թող թռչի՞ր թեթևանա»:

- ծպՏ, վպՏ, Նիկողայոս, վպ վՈՊՏ նշանվել, վՈՊՏ նկարել»,- նախատեց նանին:

Ժ (Under construction)

Նիկողայոսը նեղացած նստեց, նեխած նայվածքով նայելով նկարում էր նիրհող նիհար նորահարսին:

-Նանի՛, նանի՛-

Ի (Under construction)

Շ

Լ

Շատ են, շատ են Շվեդիայի շնորհները. Շուտ-շուտ, շոգենավ, շտապիր Շվեդիա, շտապիր, Շիկահեր են շվեդները, շքեղ են շենքերը, Շակո՞ է, շառաչ է շարունակ՝ շտապիր- Շտապիր, շոգենավ, շուտով շաքաթ է, Շվեդիայում շատ շքեղ է շուկան, Շվեդիայում շատ շշմելու շոկոլադ է, Շերբեթ, շարթթեզ, շագանակ, շամպայն- Շումանը, Շուբերթը, Շիլերը շվեդ են, Շտայներ, շվեդ ես, շվեդ ես, Շեքսպի՛ր, Շեմին շվարած, շփոթված շշնջում եմ՝ «Շուտ-շուտ, շոգենավ, Շվեդիա շտապիր»:

Լևոնը լրիվ լկտիացել էր: Լսելով Լևոնի լիակատար լկտիացման լուրը, Լենինը լեղապատառ Լիսաբոնից լաստով լողաց Լենինական:

- Լսի՛ր, լակոտ, լոթի, լածիրակ,- լաչառացավ Լենինը,- լավ լկստացրել եմ, լրջացի՛ր:

Լևոնը լուրջ, լարված լսում էր:

- Լեզենդ ես, Լենին:

Լենինը լիցքաթափվեց, լարվածությունը լքեց Լենինին:

Ո

- Լավ, Լևոն, լից: Լից, լակենք:

Ոգնիների ոտխները ոխերիմ Որբացրեցին ոգնիների որդիներին, Որոշեցին ոչնչացնել ոգնիներին Ոգնիների ոտխները ոխերիմ: Ո՞րն է, ո՞րն է ոգնու որոշիչը որակական: Ո՞ն է, ո՞տքն է, ոգի՞ն է ոգնիական, Ոմն ոգնու ոտտոտացող որտեղ որ է, Որոշեցին, որ որոշիչը ոգնու ոռն է, Որովհետև, որ ոռը ոտնակոխես,

Լևոնը լիմոնի լիկոր ցրեց: Լիքը-լիքը լակեցին: «Լրաբեր» լսեցին: Լոռի, լոբի, լախմաշո լափեցին: Լավ էր:

Լիկորը լմնացավ: Լուսադեմին Լենինը լքեց Լենինականը:

Խ (Under construction)

Ծ

Ծաղկածորի ծայրամասում ծաղկած ծիրանի ծառի ծակում
ծերուկ Ծատուրը ծխամորճ էր ծխում: Ծատուրը ծաղկավաճառ
էր: Ծերությունից ծավելե, ծռվել էր:

Ծատուրի ծանոթը՝ ծանր ծծերով Ծովինարը, ծամոն ծամելով,
ծաղրում-ծանակում էր ծերուկին. «Ծիծա ծամես, ծերդ ծծեմ,
Ծատո՛ւր, ծուռ Ծատո՛ւր-»: Ծատուրը ծամածռվում էր:

Ծփում էր ծովը, ծլվում էին ծտերը, ծաղկում էր ծիրանը,
ծիծաղում էր Ծովինարը:

Ծերացա՛ր, Ծատուր-

Ոգնին ոչնչանում է ոգեպես:
Ոգնիների ոտիներից ոմանց որոշմամբ
Ոտքն է որոշիչը ոգնու ոստոստան,
Որովհետև, որ ոգնու ոտքն ոլորես,
Ոգնին ոչնչանում է որակապես:
«Ո՛րջ»,- ոռնացին ոգնիները ոխակալ:
«Ոգին է, որ որոշում է ոգնուն որակյալ:
Ոգին ոչ ոտնակոխվում է, ոչ ոլորվում,
Ոչ ոչնչանում է ոգիների ոլորտում»:

Չ

Չքնաղ, չքնաղ Չինաստանում
Չկա չմուշկ, չկա չստիկ,
Չկա չարագ, չոր չիր, չամիչ
Չինաստանում չարաբաստիկ:
Չկա չալմա, չկա չաղրա,
Չկան չեխեր, չկան չաղեր,
Չնաշխարհիկ Չինաստան:

Չեզոք, չեղյալ Չինաստանում
Չիշիկ չունի չար չարչիկ,
Չարածճի չար չեխերը
Չար չարչիկն չիշիկացրին.
«Չիշ, չիշ, չարչի, չռռա, չիշիկ,
Չկա չիշիկ, չկա չարիք»:

Չռռաց, չռռաց չարչու չիշիկ
Չինաստանով չնաշխարհիկ:

Պ (Under construction)

Ջ (Under construction)

Ռ (Under construction)

Ս

Սաքոն սիրահարվել էր: Սեպտեմբերի սկզբներին Սաքոյի սերը
սկսեց սաստկանալ: Սիրածը սիրուն Սոնան էր: Սոնայի
սատանայական սիրունությունը սարսափեցնում էր Սաքոյին:
Սիրո սև ստվերը սողոսկել էր Սաքոյի սիրտը, սմբեցրել էր
Սաքոյին, ստրկացրել:

Սփռելով սքանչելի ստիկքը, սավառնում էր Սոնան: Սոված,
սփրթնած Սաքոն սրինգ էր սուլում, Սոնային սևեռված: «Սաքո,
սափրվի»,- սթափեցնում էին սիրահարվածին: Սաքոն սուս էր:
Սերը սեղմում, սղոցում էր սիրտը:

Սակայն Սոնան սաստիկ սեքսուալ էր: Սիրելով Սամվելին,
ստիպված սրան ստելով, սոսկ սեռականով սփոփում էր
սիրահարված Սաքոյին: Ստանալով Սոնայի սեռական սերը,
Սաքոն սկսեց սափրվել, սիրունանալ: Սեքսը սքանչելի է:
Սակայն Սաքոն ստիպում էր Սոնային սրտով սիրել: Սիրուն
Սոնան սոսկ Սամվելին էր սրտով սիրում: Ստիպված,

Սաքոն սպանեց Սամվելին:

Սա՛ է:

Վ (Under construction)

Տ (Under construction)

Բ

Բոպեներ, բոպեներ-

Րաֆֆի

S (Under construction)

ՈՒ

Ունեցվածքս ուղտ է: Ուժասպառ ուխտագնաց եմ: Ուտել եմ ուզում: Ուզում եմ-

Ո՞ւմ ուտեմ: Ո՞ւր է ուզածս: Ո՞ւր է ուղտս: Ո՞ւր եմ, ո՞ւր եմ- Ուշանում եմ: Ուզում եմ ուտել: Ուզում եմ ուղտ ուտել: Ուզում եմ ուղտ ուտելու ուժ ունենալ, ուժասպառս: Ո՞ւր եմ ուժերս: Ո՞ւշ է- Ութսուն ուժասպառ ուրվական ուխտագնաց ութսուն ուրվական ուղտերով:

Ո՞ւմ ուտեմ: Ո՞ւմ ուզեմ: Ուրիշները ուրիշ են- Ուրիշները ուտում են: Ուտում են՝ ուռում են: Ուտում են՝ ուրախանում են: Ուտում են՝ ուժեղանում են: Ուտում են, ուռում են, ուրախանում են, ուժեղանում են-

Ունայնություն ունայնության-

Փ

Փոքրիկ-փոքրիկ փողոցում, փոքրիկ, փխրուն փերիները փորձում էին փայլեցնել փոքրիկ փոշոտ փղիկին:

- Փի՛ֆ, փոշոտ է-- փսփսում էին փերիները,- փոշուց փղերը փչանում են: Փափուկ փալասներ փնտրեք, փալասներով փայլեցնե՛ք:

-Փախե՛ք,- փնչացրեց փրփրած փղիկը:- Փոշին փառք է: Փետրավոր փերիներդ՝ փուչ փիլիսոփաներ եք:

Փախե՛ք:

Փերիները փափագում էին փաղաքշանքով, փայփայանքով փրկել, փոխակերպել փնթի փղիկին: Փղիկի փորիկին փափուկ փետուրներ փռեցին, փուչիկներ փչեցին, փակցրեցին փղիկի փոխանի փեշերից:

-Փորձա՞նք եք-- փրփրեց փղիկը, փսկացնելով փուչիկները,- փախե՛ք:

1994թ. ձմեռ

Բանաստեղծություններ

Նարինե Ավետյան

*

**

Ասին՝
Հացը ցույց կտանք, բայց չենք տա,
Ջուրը ցույց կտանք, բայց չենք տա,
Մինչ- խելքի գաս:
Տխուր-տխուր էր կիրակին:
Միտքս հատվեց ո՞ր կեղտի հետ:
(Մայրս էլ չի գրում նամակ:
Հայրս չի գալիս երագիս):
(Տանուլ տված այս մարմինս
Վարձքն էր «ուրախ աղքատների»):
(Տխուր-տխուր ի՞նչ կիրակի):

*

**

Այլեսս հիվանդ եմ:
Իմ վերջին որձը ինքնակամ կոտվեց:
Ներքիններս թիվ-համրանք չունեն:

*

**

(Վախենում եմ թուղթուզրչից:
Նույնիսկ չեմ կարող ինքս ինձ համար
«Կործանարար» նախաձեռնություն հանդես բերել):
Միակ բանը, որ ուզում եմ՝
Լքեք ինձ՝
Հատկապես կեսգիշերից առաջ:
Մի նկատեք իմ հղիությունը բառով,
սաղմով, սիրով:
Մի խանգարեք-
Հաշտ եղեք-
Հպարտ եղեք-
(Տասից մեկը հրեա էր այնտեղ,
ուր պետք չէր:
Տասից մեկն ընդհանրապես հրեա էր:
Մնացածը մանրամասն կարդան
Ն. Ավետյան, «Փնթի տողեր», էջ 47,
վերջին երկու տողը):
Ո՞վ էր-
Ողջույն:

Այլեւս չեմ հղիանում:
Այլեւս չեմ հղիանում:
Այլեւս չեմ հղիանում:
Երկիր, այլեւս ես եմ քո տերը:
Այլեւս հիվանդ ես, Երկիր:

Ընդմիջտ՝ Ն. Ա., 2001 թվական, ամառ:
Ինչ-որ մեկը պարտվե՞լ է. ահա իմ ձեռքը.
Սիրտս տվեցի առաջին պատահածին-

*

**

Ինձանից առաջ այս ճանապարհով քայլել են
երկար
Յազար Փրկիչ: Յազար Յուդա: Յազար Ինձալես:
Եվ ճաշակել են ամեն ինչ: Վերջինը:
Ամենավերջինը:
Եվ չկա տեղ, ուր ինձ թաղեմ եւ չդառնամ հող
ինքնահաստատման Փրկչին:
Յուդային:
Դանդաղ: Դանդաղ: Դանդաղ:
Մի օր իմանայի սկիզբս եւ ուրացումս:
Ապա իմանայի՝ որտե՞ղ եմ գայթոմ:
Ապա իմանայի՝ ինչու՞ եմ վիժում:
Անընդհատ վիժում:
Ու գահավիժում:
Ինչու՞ վերջինը չեմ այս հատվածում: